

Steinerskolen i et foreldreperspektiv

*Hvem velger Steinerskolen for barna sine?
Hvilke motiver har de, og hvor fornøyde er de?*

Marthe Foss Rebnor

Masteroppgave i sosiologi, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2008

Sammendrag

Oppgavens tittel er "Steinerskolen i et foreldreperspektiv" og oppgavens formål er å belyse følgende problemstillinger:

- *Hvem* som velger Steinerskolen for barna sine?
- Hvilke *motiver* har foreldrene for å velge Steinerskolen for barna sine?
- Hvor *fornøyde* er foreldrene med aspekter ved Steinerskolen som omhandler barnas trivsel og læring samt foreldrenes opplevelse av Steinerskolens evne til kommunikasjon, åpenhet, informasjon og evne til å ta kritikk.

Det er stadig flere foreldre som velger skoletilbud som utgjør et alternativ til den offentlige grunnskolen for barna sine og Steinerskolen er et av de mest populære alternativene. Samtidig er det politisk uenighet om kriteriene som skal legges til grunn for statsstøtte til private skoler og dermed omfanget av private skoler. Kritikere av privatskoler frykter at økende bruk av private skoler vil føre til økte sosiale forskjeller. På bakgrunn av dette er det interessant å se på hvem som søker barna sine til Steinerskolen og hvilke motiver de har.

Sosial ulikhet er et sentralt tema i sosiologien og hvem foreldrene er vil i oppgaven bli undersøkt ved hjelp av foreldrenes sosiale bakgrunn og vil videre bli belyst ved hjelp av Bourdieus kapitalteori.

Steinerskolen blir jevnlig debattert i media og har til tider fått hard kritikk. På bakgrunn av dette er det interessant å se på hvor fornøyde foreldrene faktisk er med barnas skolehverdag.

Oppgavens metode er kvantitativ, nærmere bestemt spørreskjema. Deltakere til undersøkelsen er rekruttert fra alle Steinerskolene i Norge via et informasjonsskriv med oppfordring om å delta. Totalt består undersøkelsen av 811 respondenter.

Resultatene av undersøkelsen viser at foreldre som har barn i Steinerskole har høyere utdanning enn gjennomsnittet av befolkningen. Dette samsvarer med funn i foreliggende forskning, som viser at foreldre med barn i Steinerskolen har høyere utdanning enn foreldre med barn i offentlig skole. Undersøkelsen viser også at foreldre med barn i Steinerskole har noe høyere inntekt enn foreldre med barn i offentlig skole. Når det gjelder funn fra andre undersøkelser på dette området har funnene variert.

Foreldrenes motiv for å velge Steinerskolen er først og fremst at skolen utgjør et pedagogisk alternativ, men foreldrene oppgir også verdiene skolen står for og forventninger om engasjerte lærere som viktige grunner for valg av skolen. Funnene viser også at foreldrenes motiver varierer mellom foreldre som tidligere har hatt barn i offentlig skole og foreldre som har hatt barna i Steinerskolen fra første klasse.

Når det gjelder hvor fornøyde foreldrene er kan resultatene deles opp i to områder. Når det gjelder barnas skolehverdag, trivsel og læring viser funnene i undersøkelsen at foreldrene er meget fornøyde. Når det gjelder foreldrenes kontakt med skolen er de derimot kun middels fornøyde. Dette dreier seg om forhold som omhandler informasjon om hvor spørsmål og kritikk skal rettes, skolens lydhørhet overfor innspill og kritikk, samt tilbakemelding på spørsmål og kritikk. Mange foreldre påpeker også at de er misfornøyde med skolens driftsform, administrasjon og forvaltning.

Forord

Takk til veileder Marianne Nordli Hansen for tålmodig og konstruktiv veiledning.

Takk til Steinerskoleforbundet ved Dagny Ringheim og Steinerskolenes Foreldreforbund ved Johan Eide for godt samarbeid.

Takk til Gudrun Eriksen for god støtte og hjelp under hele prosessen.

Takk til Christine Spence for uvurderlig hjelp i slutfasen av oppgaven.

Takk til mine foreldre, min bror og min mormor for at dere alltid har tro på meg.

Takk til mine venner for deres tålmodighet med meg under arbeidet. Takk til Ørjan for støtte, oppmuntring og kjærlighet.

Spesielt vil jeg takke alle foreldrene som registrerte seg og tok seg tid til å svare på undersøkelsen.

Stavanger 13.05.2008

Marthe Foss Rebnor

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	2
Forord.....	4
1. INNLEDNING.....	9
1.1 Presentasjon av tema	9
1.2 Utdyping av problemstillingen	11
1.3 Foreliggende forskning i korte trekk	13
1.4 Begrepsdefinisjon.....	14
1.4.1 Kulturell kapital	14
1.5 Oppgavens struktur	15
2. DET NORSKE SKOLESYSTEMET	17
2.1 Norsk utdanningspolitikk.....	17
2.2. Lovgivning rundt drift av private skoler.....	19
2.3 Begrepsbruken "Friskole" og "Privatskole"	21
2.4 Privatskolesektorens funksjon	22
3. STEINERSKOLEN.....	25
3.1 Starten for Steinerskolene	25
3.2 Antroposofi	26
3.3 Tregreningstanken.....	27
3.4 Pedagogikk.....	28
3.5 Oppbygning.....	30
3.6 Steinerskolen i media	32
3.6.1 Sammendrag av debatten om Steinerskolen i Dagbladet	33
4. FORELIGGENDE FORSKNING	40

4.1 Hvem velger Privatskole for barna sine?	40
4.2 Hvilke motiver har foreldre for valg av privat skole?	48
5. TEORETISK TILNÆRMING	55
5.1 Sosial ulikhet og klasseteori	56
5.2 Bourdieus kapitalteori	57
5.2.1 Det sosiale rom og sosiale agenter	57
5.2.2 Sosiale felt.....	58
5.2.3 Habitus.....	59
5.2.4 (Hvorfor) et utvidet kapitalbegrep	60
5.2.5 Kulturell kapital	62
5.2.6 Kulturell kapital i institusjonalisert form	63
5.2.7 Symbolsk kapital.....	64
5.3 Albert Hirschmans teori om Exit og Voice	65
6. DATA OG METODE.....	67
6.1 Valg av metode	67
6.2 Utforming av spørreskjemaet	69
6.3 Rekruttering av respondenter.....	70
6.4 Svarprosent.....	72
6.5 Hvor representative er foreldrene som har svart på undersøkelsen for alle foreldre med barn i Steinerskolen	74
6.6 Operasjonalisering av variabler.....	74
6.7 Analyse av resultater/ Statistiske metoder.....	76
6.7.1 Univariat analyse.....	77
6.7.2 Bivariat analyse	77
6.7.3 Anova.....	77

6.7.4 Signifikansnivå.....	78
6.8 Undersøkelsens validitet	78
6.8.1 Den interne validiteten.....	78
6.8.2 Den eksterne validiteten	79
6.9 Undersøkelsens reliabilitet	81
6.10 Etske betraktninger	82
6.11 Hva kunne jeg gjort annerledes	83
7. RESULTATER	85
7.1 Hvem velger Steinerskolen for barna sine?	87
7.1.1 Foreldrenes utdannelse	87
7.1.2 Foreldrenes inntekt	91
7.1.3 Oppsummering av foreldrenes inntekt og utdannelse	94
7.1.4 Finnes det andre faktorer som kjennetegner foreldre ved Steinerskolen?	95
7.1.5 Oppsummering av hvem som velger Steinerskolen for barna sine	97
7.2 Hvilke motiver har foreldrene for å velge Steinerskolen for barna sine?	99
7.2.1 Presentasjon av foreldrenes motiver	99
7.2.2 Foreldrenes motiver sett i forhold til deres utdanningsnivå	103
7.2.3 Foreldrenes motiver sett i forhold til deres inntektsnivå	105
7.2.4 Vektlegger foreldre som tidligere har hatt barna i offentlig skole andre motiver enn foreldre som har hatt barna i Steinerskolen fra første klasse?	108
7.2.5 Hvorfor valgte foreldrene å ta barnet ut fra den offentlige skolen?	111
7.2.6 Oppsummering av foreldrenes motiver	113
7.3 Hvor fornøyde er foreldrene?	114
7.3.1 Foreldrenes vurdering av nettverket med de andre foreldrene ved skolen	114
7.3.2 Foreldrenes vurdering av barnets trivsel og læring	116

7.3.3 Oppsummering av foreldrenes vurdering av barnets trivsel og læring.....	120
7.3.4 Foreldrenes opplevelse av innflytelse og deltakelse i barnas skolehverdag	121
7.3.5 Foreldrenes vurdering av skolens evne til kommunikasjon, åpenhet, informasjon og evne til å ta kritikk.....	122
7.3.6 Oppsummering av foreldrenes vurdering av kommunikasjon, kritikk, åpenhet og informasjon	126
7.3.7 Er foreldrene som tidligere har hatt barna i offentlig skole mer eller mindre fornøyd enn de foreldrene som har hatt barna i Steinerskole fra første klasse?	128
7.3.8 Er det forskjell på hvor fornøyde foreldrene er etter deres utdanningsnivå?.....	131
7.3.9 Foreldrenes gjenkjennelse av Dagbladets kritikk.....	132
7.4 Foreldrenes kommentarer om hvor fornøyde de er med skolen	134
7.4.1 Driftsform og administrasjon	134
7.4.2 Dobbeltrollen: lærer og ledelse	138
7.4.3 Dobbeltrollen: lærer og forelder.....	140
7.4.4 Mobbing.....	141
7.4.5 Forvaltning	141
7.4.6 Foreldrenes reaksjoner på undersøkelsen	143
7.4.7 Positive tilbakemeldinger	143
7.4.8 Kvalitetsreformen.....	144
8. KONKLUSJON.....	146
9. VIDERE FORSKNING	149
10. LITTERATURLISTE.....	150

1. INNLEDNING

1.1 Presentasjon av tema

Det er stadig flere foreldre som velger skoletilbud som utgjør et alternativ til den offentlige skolen for barna sine. Antallet elever i private grunnskoler har økt fra 5619 i skoleåret 1990/ 1991 til 14381 i skoleåret 2007/ 2008 (Statistisk Sentralbyrå, 2008). Samtidig er det en pågående politisk debatt om kriteriene som skal legges til grunn for drift av private skoler og dermed omfanget av private skoler i Norge .

Et av de mest populære privatskolealternativene i Norge er Steinerskolene. Steinerpedagogikken bygger på antroposofien, men dette er ikke et eget tema i undervisningen. Skolene er ikke livssynsskoler, men godkjent som faglig-pedagogiske alternative skoler. Steinerpedagogikk har et holistisk syn på mennesket og søker gjennom undervisningen å gi hver elev muligheter til personlig vekst og utfoldelse. Det legges vekt på at læreren skal formidle lærestoffet direkte og bruk av lærebøker er begrenset i forhold til offentlig skole.

Steinerskolen i Norge har vokst fra to til over 30 skoler siden starten på 1970-tallet og har, pr. 01.04.2008, 5369 elever.

Steinerskolen har de siste årene vært mye omtalt, debattert og kritisert i media. Spesielt våren og sommeren 2005 foregikk en opphetet debatt i Dagbladet hvor det ble stilt spørsmålstegn ved flere forhold rundt skolen. Denne debatten blusset opp igjen i mars- april 2008, denne gang i VG.

Jeg har selv vært elev ved Steinerskolen i Stavanger fra 1. til 8. Klasse. Når jeg reflekterer over denne perioden i ettertid ser jeg at Steinerskolen gav meg veldig mye, men det har også vært en del ting jeg har undret meg over. Min egen erfaring, sammen med debatten både om Steinerskolen generelt og om friskoler/privatskoler som har versert både i politikk og media har dannet utgangspunktet for min interesse for temaet.

Gjennom Vitenskapsbutikken, et forum ved Samfunnsvitenskapelig fakultet ved Universitetet i Oslo som formidler kontakt mellom masterstudenter og arbeidsliv, ble det opprettet kontakt mellom meg og Steinerskolen. Steinerskoleforbundet og Steinerskolenes Foreldreforbund søkte via Vitenskapsbutikken etter studenter som var interessert i å skrive om foreldre og skolevalg. I prosjektbeskrivelsen stod det blant annet:

Hvorfor velger foreldre Steinerskolen for sine barn, og hvor fornøyd/misfornøyd er de med tilbudet som gis? Det er hovedspørsmålene som Steinerskolen ønsker at studenter skal belyse gjennom sin masteroppgave.

Formålet med prosjektet er at resultatene skal brukes som del av en evalueringsprosess iverksatt av Steinerskolens Foreldreforbund og Forbundet Steinerskolen.

Hvis vi ser den økende andelen foreldre som søker barna sine til private skoler i lys av debatten om lovgivning rundt drift av privatskoler og kritikerens frykt for at økende bruk av privatskoler vil føre til økte sosiale forskjeller, er det interessant å se på hvilke motiver foreldre har for å velge Steinerskolen for barna sine, samt å

se på hva som kjennetegner foreldre som søker barna sine til Steinerskolen.

Valg av privatskole er et uttrykk for en tendens i samtiden som sier noe om våre verdier og en økende individualisering i samfunnet. Det å velge privat skole for sine barn kan også ses på som uttrykk for misnøye med offentlig skole. I den anledning er det interessant både for Steinerskolen og den offentlige skole å se på foreldrenes motiver for valg av Steinerskolen, da valg av Steinerskolen samtidig er å velge bort den offentlige skolen.

Hvor fornøyde foreldrene er, hva de er fornøyde og misfornøyde med, er først og fremst interessant for det videre arbeidet til Steinerskolen, da de er interessert i å lage en best mulig skole. Det er også interessant for de foreldrene som har barna sine i Steinerskole og som vurderingsgrunnlag for de foreldrene som overveier å søke barna sine til Steinerskoler. Til slutt er det også av samfunnsmessig interesse etter debatten som verserte i media i 2005 og som har blusset opp igjen i 2008, da resultatene kan bidra til et bredere og mer helhetlig bilde enn de enkelttopplevelser som har blitt trukket frem i media gjennom disse debattene.

1.2 Utdyping av problemstillingen

Jeg har i denne oppgaven søkt å undersøke tre aspekter ved Steinerskolene i Norge:

- *Hvem som søker barna sine inn på Steinerskoler?* Sett i forhold til foreldrenes sosial bakgrunn.
- *Hvilke motiver har foreldrene for så søke barna sine inn på Steinerskoler?* Forandrer motivene seg etter foreldrenes inntekt, utdanning eller hvis

barnet tidligere har vært elev i offentlig skole?

- Til slutt ønsker jeg å undersøke *i hvilken grad foreldrene er fornøyde* med forskjellige aspekter ved skolen, som barnas trivsel og læring, skolens evne til å ta imot innspill og kritikk, skolens evne til å gi informasjon om hvor spørsmål og kritikk skal rettes - og til sist skolens evne til å gi tilbakemeldinger på spørsmål og kritikk. Jeg vil også undersøke om hvor fornøyde foreldrene er, påvirkes av deres inntekts og utdanningsnivå og om barnet tidligere har vært elev i offentlig skole.

I arbeidet med å finne svar på disse problemstillingene har foreldre med barn i Steinerskolen, via et informasjonsskriv sendt ut til skolene, hatt anledning til å registrere seg for så å få tilsendt et spørreskjema pr. post eller e-post.

På bakgrunn av svarene i spørreskjemaene søker jeg å si noe om hvem foreldrene er ved å se på foreldrenes sosiale bakgrunn, operasjonalisert til inntekt og utdanning, for så å relatere dette til Bourdieus kapitalteori.

Jeg vil presentere foreldrenes motiver, samt svar på spørsmål som omhandler hvor fornøyde de er med barnas trivsel og læring, skolens evne til kommunikasjon, informasjon og tilbakemeldinger på innspill og kritikk.

Jeg vil videre undersøke om foreldrenes motiver forandrer seg etter foreldrenes inntekt og/ eller utdanningsnivå og om foreldrene som tidligere har hatt barn i offentlig skole vektlegger andre motiver enn de foreldrene som har hatt barn i Steinerskolen fra første klasse.

Deretter vil jeg undersøke hvor fornøyde foreldrene er med hensyn til barnas trivsel og læring, samt skolens evne til kommunikasjon, informasjon og tilbakemeldinger på innspill og kritikk; for så å se om dette påvirkes av deres utdanningsnivå og/ eller inntekt. Videre vil jeg se om foreldre som tidligere har hatt barn i offentlig skole er mer eller mindre fornøyde enn foreldrene som har hatt barna i Steinerskole fra første klasse.

Til slutt vil jeg se på om foreldrene kjente seg igjen i kritikken som ble rettet mot Steinerskolen i Dagbladet våren 2005 og presentere en del av hovedpunktene som foreldrene påpekte da de ved enden av spørreskjemaet ble spurt om de hadde noe de ønsket å tilføre eller legge til.

1.3 Foreliggende forskning i korte trekk

I Norge finnes det lite forskning om private skoler, spesielt om foreldrenes motiver for å velge disse. Marit Helgesen (2003) har gjort en kvalitativ studie hvor hun har undersøkt foreldrenes motiver for å velge privatskole for sine barn. Hun har intervjuet foreldre ved skoler som utgjør et religiøst alternativ og skoler som utgjør et pedagogisk alternativ, deriblant Steinerskolen. Jeg har brukt denne undersøkelsen som en forstudie til spørreskjemaet jeg brukte i min undersøkelse og svaralternativene jeg har for spørsmålet om foreldrenes motiver er i stor grad hentet fra funn Helgesen gjorde i sin undersøkelse.

Når det gjelder spørsmålet om hvem som velger Steinerskole for barna sine er Håvard Helland og Jon Lauglos rapport "Har frittstående grunnskoler økt segregeringen" (Helland og Lauglo, 2005) meget relevant. De fant at spesielt ikke- religiøse private skoler (deriblant Steinerskolen) rekrutterte foreldre med

høy utdanning. De fant ingen gjennomgående tendens til at friskoleelevers foreldre har høyere inntekt enn foreldre med barn i offentlig skole. Når det gjelder inntekten til foreldre ved Steinerskolen fant de at den enten var omtrent på samme nivå- eller i noen sammenligninger på lavere nivå, enn inntekten til foreldre med barn i de kommunale skolene. Jeg kommer tilbake til både Helgesens og Helland og Lauglos undersøkelser i kapittel 4 og 7.

1.4 Begrepsdefinisjon

1.4.1 Kulturell kapital

Kulturell kapital vil i oppgaven bli brukt i tråd med Bourdieus definisjon og forståelse av begrepet. Bourdieu ser samfunnet som et sosialt rom hvor de posisjoner individet har i det sosiale rommet kan sies å representere fordelingen av de ulike formene for kapital. Videre kan det sosiale rommet deles inn i forskjellige sosiale felt hvor kapitalen som knytter seg til en posisjon har verdi innenfor feltet. Innenfor et felt vil det alltid være dominerende og dominerte grupper (Bourdieu, 2003).

Kapital finnes i tre fundamentale former: som **økonomisk kapital** som er umiddelbar og direkte overførbart til penger og som kan bli institusjonalisert i form av eiendomsrett. Som **sosial kapital** som måles i sosiale nettverk og forbindelser og til slutt som **kulturell kapital**. Kulturell kapital er overførbart, på visse betingelser, til økonomisk kapital og kan bli institusjonalisert i form av utdanningsmessige kvalifikasjoner. Kulturell kapital er knyttet til personen som forvalter dem (Bourdieu, 2003, Bourdieu og Wacquant, 1993 og Rosenlund 1989).

I Bourdieus (2003) forståelse kan kulturell kapital eksistere i tre forskjellige former:

- I **kroppsliggjort form**, dvs. i form av langvarige disposisjoner i kropp og sinn.
- I **objektivert form**, dvs. i form av kulturelle gjenstander, feks. bilder, bøker, instrumenter o.l.,
- I **Institusjonalisert form**, dvs. i form av utdanningsmessige kvalifikasjoner (Bourdieu, 2003). Denne formen kalles også utdanningskapital og er den formen for kulturell kapital som det vil vises til i oppgaven.

En mer omfattende presentasjon av Bourdieus kapitalteori vil bli presentert i kapittel 5.

1.5 Oppgavens struktur

I den første delen av oppgaven vil jeg se på sentrale trekk ved det norske skolesystemet, norsk utdanningspolitikk og lovgivning som omhandler drift av private skoler. Jeg vil så kort gjøre rede for Steinerskolens pedagogikk og driftsform, samt gi et sammendrag av debatten om Steinerskolen som foregikk i Dagbladet sommeren 2005. I det neste kapittelet vil jeg ta for meg foreliggende forskning som omhandler foreldre i private skolars sosiale bakgrunn og hvilke motiver foreldre har for å søke barna sine til private skoler. Videre vil jeg presentere Bourdieus kapitalteori og Hirschmans teori om "exit og voice". I metodekapittelet vil jeg presentere valg av metode, utforming og rekruttering av respondenter, statistiske metoder, undersøkelsens validitet og reliabilitet, samt etiske betraktninger.

I resultatdelen vil jeg først presentere data som omhandler foreldrenes sosiale bakgrunn og relatere dette til Bourdieus kapitalteori for å kunne si noe om hvem som velger Steinerskolen for barna sine. Videre vil jeg presentere data som omhandler foreldrenes motiver og undersøke om disse forandrer seg etter foreldrenes utdanning og/ eller inntekt og om foreldre som tidligere har hatt barn i offentlig skole har andre motiver enn foreldre som har hatt barna i Steinerskolen fra første klasse. Deretter vil jeg presentere data som omhandler hvor fornøyde foreldrene er med skolen. Dette vil gjøres i to deler hvor den første delen omhandler hvor fornøyde foreldrene er med hensyn til barnas trivsel og læring og den andre omhandler hvor fornøyde foreldrene er med hensyn til kommunikasjon, kritikk, åpenhet og informasjon. Jeg vil også undersøke om foreldre som tidligere har hatt barn i offentlig skole er mer eller mindre fornøyde enn foreldre som har hatt barna i Steinerskolen fra første klasse og om hvor fornøyde foreldrene er forandrer seg etter deres inntekt og/ eller utdanningsnivå. Deretter vil jeg presentere viktige funn fra det siste spørsmålet i spørreskjemaet hvor foreldrene ble spurt om det var noe de ønsket å kommentere eller legge til. Til slutt vil hovedfunnene oppsummeres i en konklusjon.

2. DET NORSKE SKOLESYSTEMET

For å sette Steinerskolen, dens driftsform, pedagogikk og plass i det norske skolesystemet i perspektiv, er det interessant å se på hvordan Steinerskolen skiller seg fra den offentlige skolen. I dette kapittelet vil jeg derfor presentere sentrale trekk ved norsk utdanningspolitikk og gjeldende lovgivning for drift av privatskoler.

2.1 Norsk utdanningspolitikk

I Norge står tanken om lik rett til utdanning for alle sterkt og samler bred politisk enighet. Alle barn og unge skal ha lik rett til utdanning, uavhengig av bosted, kjønn, sosial og kulturell bakgrunn og eventuelle spesielle behov.

Det er Stortinget som vedtar regjeringens forslag til mål og rammer for utdanningen i Norge. Kunnskapsdepartementet har ansvaret for gjennomføring av den nasjonale skolepolitikken. En felles nasjonal standard blir sikret gjennom lover, forskrifter og læreplaner. Kommunene har ansvaret for drift og administrasjon av grunnskolene, mens fylkeskommunene har ansvaret for de videregående skolene. Lovverket og læreplanverket gir forpliktende rammer, men innenfor disse kan kommunen, skolen og lærerne øve innflytelse på lærestoff og arbeidsmåte. Den enkelte skole ledes av en rektor og har ulike råd og utvalg (Wikipedia, 2008).

Det norske utdanningssystemet er blitt bygget ut de senere år. Denne ekspansjonen er blitt begrunnet på flere måter, både utdanningens betydningen

for den enkelte elev, at utdanningssystemet bidrar til sosial likhet, at satsning på utdanning bidrar til økonomisk vekst og til slutt for at barn og unge sosialiseres til gode samfunnsborgere (Hansen og Mastekaasa, 2005).

Utbygging av utdanningssystemet bidrar til sosial likhet: utdanning blir en stadig viktigere forutsetning for å lykkes i samfunnet, og utbygging av utdanningssystemet sørger for at alle uansett bakgrunn får like muligheter til utdanning (Hansen og Mastekaasa, 2005 s. 71).

Bård Vegar Solhjell skriver i en artikkel i Samtiden at:

Eit utdanningssystem der alle går i den same skulen, og der mange har høve til å gå på dei same høgare utdanningsinstitusjonane, skapar grunnlag for tillit, og dermed effektivitet (Solhjell, 2008).

I NOU 2003: 16 står det at:

Utdanning er ikke bare et individuelt prosjekt, men også en investering i fellesskapet... Målet om mer kunnskap til alle skal fremme sosial rettferdighet og velferd for alle (Kunnskapsdepartementet, 2003).

Den offentlige skolen kan på bakgrunn av dette ses som en sosialisering av samfunnsborgere og en dannelse til deltakelse i det norske samfunn. Målsettingen om en enhetsskole har vært sentral hos Arbeiderpartiet og enheten i det norske skolesystemet kommer frem når vi ser på den lave andelen av elever ved privatskoler (Hansen og Mastekaasa, 2005 s. 88).

Samtidig som tanken om enhetsskolen står sterkt har det i det norske samfunn i flere år foregått en debatt om hva opprettelsen av flere private skoler vil bety for det offentlige skolesystemet og samfunnet for øvrig. Spesielt har debatten rundt private skoler dreid seg om hvorvidt flere private skoler vil føre til økt segregering i det norske skolesystemet, i den betydning at de private skolene vil rekruttere elever fra de høyere sosiale lagene i samfunnet mens resten vil gå i offentlige skoler. I tillegg er det stor uenighet knyttet til hvorvidt opprettelsen av flere private skoler vil føre til utarming av den offentlige skolen (Skahjem, 2005 s. 12).

2.2. Lovgivning rundt drift av private skoler

Drift av skoler som utgjør et alternativ til offentlig skole er hjemlet i Privatskoleloven. Denne loven gikk i perioden 2003 til 2007 under navnet Friskoleloven. Begrepene frittstående skole og friskole kom inn i terminologien med Friskoleloven i 2003, under Bondevik II regjeringen. Før dette var lovens navn, som nå, Privatskoleloven. Både Friskoleloven og Privatskoleloven omhandler de kriterier som skal ligge til grunn for drift av skoler som utgjør et alternativ til den offentlige skolen i Norge.

I Friskoleloven av 2003 ble § 3 i privatskoleloven: "krav om formål" opphevet. Ny lov trådte imidlertid i kraft 1. juli 2007 hvor § 3 krav om formål er opprettholdt og navnet er skiftet tilbake til Privatskoleloven (Kunnskapsdepartementet, 2007b). Ut fra dette bruker jeg i oppgaven betegnelsen privatskole, samtidig som flere av undersøkelsene jeg refererer til er publisert mens Friskoleloven var gjeldende, disse undersøkelsene bruker således betegnelsene frittstående skoler og friskoler.

Privatskoleloven innebærer at kunnskapsdepartementet etter en samlet vurdering har mulighet til å godkjenne nye skoler og driftsendringer ved eksisterende skoler med rett til statstilskudd. For at en skole skal kunne godkjennes må den drive sin virksomhet på et av følgende grunnlag:

- religiøst
- anerkjent pedagogisk retning
- internasjonalt
- særskilt tilrettelagt videregående opplæring i kombinasjon med toppidrett
- norsk grunnskoleopplæring i utlandet
- særskilt tilrettelagt opplæring for funksjonshemma

I tillegg åpner loven for godkjenning av videregående skoler som gir yrkesrettet opplæring som ikke blir gitt ved videregående offentlige skoler.

Private skoler som er godkjent og driver sin virksomhet etter privatskoleloven har rett til statstilskudd. Statstilskuddet utgjør hhv. 85 og 75 prosent av et tilskuddsgrunnlag per elev. Skolene kan kreve at elevene betaler skolepenger. Skolepengene kan utgjøre respektive 15 eller 25 prosent av tilskuddsgrunnlaget, med et beløp fastsett av departementet i tillegg for dekning av utgifter til husleie/kapitalkostnader. Private skoler med rett til statstilskudd skal ha hele landet som inntaksområde, og de skal stå åpne for alle som fyller vilkårene for inntak i offentlige skoler (Kunnskapsdepartementet, 2007a).

I tillegg til private skoler som er godkjent og driver sin virksomhet etter privatskoleloven er det også mulighet for hvem som helst til å starte en privat

skole uten støtte fra staten, men det er ikke i noen tilfeller lov til å ta ut verken åpent eller skjult utbytte av driften.

2.3 Begrepsbruken "Friskole" og "Privatskole"

Skiftet til terminologien "privatskolelov" og "privatskole" for alle skoler som ikke er den offentlige skolen har blitt kritisert. Dette på bakgrunn av at denne begrepsbruken ikke skiller mellom de private skolene som er godkjente og får statsstøtte og de private skolene som opererer helt på egenhånd.

Det er argumentert for og imot begge betegnelsene. Steinerskoleforbundet har i sine kommentarer til endringer i friskoleloven blant annet pekt på at: "Begrepet "privatskole" er sterkt misvisende for steinerskolene. Det er ingen privat interesse som eier eller driver disse skolene. I den grad man kan snakke om et eierskap, er skolene "eiet av" en pedagogisk idè som lærerne er forpliktet av og som de forvalter" (Kunnskapsdepartementet, 2007b). Steinerskolen opplever at begrepet privatskoler har en misvisende og belastende assosiasjon.

Kunnskapsdepartementet uttaler at begrepet «frittstående skole» ikke gir allmennheten umiddelbar informasjon om at disse skolene er i privat eie, noe som kan være uheldig. Etter departementets vurdering er også benevnelsen frittstående skole et verdiladet begrep, som kan gi en uheldig og utilsiktet assosiasjon om at de frittstående skolene er frie og at de offentlige skolene således er ufrie.

Departementet sier videre at:

gjeldende begrepsmessige skille mellom private skoler som ikke mottar lovhjemlet statstilskudd og de frittstående skolene som har mottatt slikt tilskudd, kan være en fordel i mange sammenhenger dersom det gjennomføres konsekvent. Det har vist seg at mange ikke har kjennskap til dette begrepsmessige skillet. Vi viser til at frittstående skoler i mange sammenhenger også blir kalt private skoler. Departementet foreslår derfor at en går bort fra begrepet «frittstående skoler», og at også disse skolene benevnes som private skoler. Dette innebærer at også lovens tittel må endres (Kunnskapsdepartementet, 2007b).

2.4 Privatskolesektorens funksjon

Magne Eikås har utført en komparativ studie av privatskolesektoren i Danmark og Norge. Han fant at private skoler i hovedsak fyller følgende funksjoner i samfunnet. For det første fungerer de som et supplement til de offentlige skolene fordi kapasiteten til det offentlige skolesystemet i enkelte tilfeller ikke klarer å møte behovet og etterspørselen. Private skoler kan også fungere komplementerende, det vil si at de utfyller visse kvalitative mangler i den offentlige skolen. Eikås sier videre at enkelte private skoler oppstår som substitutt til offentlige skoler, med det menes at de preges av å være opposisjonelle, blant annet fordi de er uenige i kvaliteten på de eksisterende offentlige institusjonene (Skahjem, 2005).

I tallmaterialet fra 2003/2004 som Helland og Lauglo legger frem i sin rapport: "Har frittstående grunnskoler økt segregeringen? Konsekvenser av ny lov om frittstående skoler- baselinerapport 2: Elevsammensetningen" inngår 11.836

elever i frittstående grunnskoler, fordelt på 113 skoler som mottar statlig støtte. Disse utgjorde 1,9% av alle elever i grunnskolen. I sammenligning med andre land som tillater eller også gir offentlig støtte til private skoler, har Norge i følge Helland og Lauglo en usedvanlig lav andel av grunnskoleelevene i frittstående skoler (Helland og Lauglo, 2005 s. 32).

Til sammenligning var det skoleåret 2006/2007 ca. 962 000 elever i svenske grunnskoler. Av disse var 8% elever i frittstående grunnskoler. (Skolverket, 2007). I Danmark er andelen av elever i de frie grunnskolene i stigende og utgjorde skoleåret 2006/ 2007 13, 4% (92090 elever) av det samlede elevtall for folkeskolen og de frie grunnskoler. I skoleåret 2005/ 2006 var antallet 90832 (13,2%) og i skoleåret 2004/ 2005 var antallet elever i frie grunnskoler 88463 (12,9%) (Seitzberg, 2007).

Jan Damgren refererer i sin bok "Foraldrars val av frittstående skoler" (2002) til Neave som internasjonalt skiller mellom tre hovedmotiv for tilveksten av private skoler. Det religiøst etniske som for eksempel i Nederland, Belgia, Italia og Frankrike, der skolene avspeiler sosiale kløfter i allmennheten. Det jordnære, som i Danmark, der man ønsket seg skoler som bedre tilgodeser den brede almuens behov og som var en motvekt mot den undervisningen som den latinbaserte kulturen representerte. Og til slutt den elitistiske skole som for eksempel i England hvor det har handlet om skolene som et privilegium for de høyere klasser (Damgren, 2002 s. 50).

En undersøkelse gjort av TEMO i Sverige (Damgren, 2002) viste at 75 % av foreldrene kjente til at de hadde mulighet til å velge en frittstående skole. Kjennskapet hang sammen med foreldrenes utdannelse. Ni av ti foreldre med

høyere utdanning kjente til muligheten mot bare drøyt halvparten av foreldre med folkeskole eller grunnskole (Damgren, 2002 s. 64).

3. STEINERSKOLEN

I forrige kapittel så vi på norsk utdanningspolitikk og lovgivning for private skoler. Jeg vil i dette kapitlet gi et kort innblikk i Steinerskolens pedagogikk, driftsmåte og oppbygning. Dette er relevant for å se Steinerskolens organisasjon og oppbygning i sammen med premisser og rammebetingelser i den offentlige skolen. Jeg vil komme tilbake til dette i kapittel 7.

3.1 Starten for Steinerskolene

Steinerskolen har fått sitt navn etter antroposofiens grunnlegger, østerrikeren Rudolf Steiner som ble født i Kroatia i 1861. Steiner var filosof og forfatter. I 1907 utga han et mindre skrift om undervisning. Der forklarer han hvordan det pedagogiske innhold må springe ut av en omfattende menneskeforståelse. Han forklarer at "bak menneskets utviklingsløp fra barn til voksen skjuler det seg dypere lovmessigheter som åndsforskning kan hjelpe til å avsløre. Ut fra slike tanker kunne man kanskje ha bygget en skole, men det skjedde ikke" (Bøckman, 1993 s. 89).

Det var antroposofiens *sosiale ideer* som førte til grunnleggelsen av den første skolen høsten 1919 i Tyskland. Forretningsmannen Emil Molt fra Stuttgart var opptatt av at det var "det oppvoksende menneskets behov som var avgjørende, ikke ønsker, interesser og påbud fra statlige eller økonomiske hold" (Bøckman, 1993 s. 90). Han hadde engasjert seg i arbeidet for en reform av hele delstatens skolesystem etter første verdenskrig, men da dette slo feil, stilte han både midler og lokaler til disposisjon for å starte en skole for barna til arbeiderne på sigarettfabrikken *Waldorf Astoria*. Han ba Rudolf Steiner om å lede lærerkollegiet

og om å utvikle ideer til skolens pedagogikk (Steinerskolen i Bergen, 2005).

For Rudolf Steiner var det viktig å utvikle ideer om et samfunn der mennesket ikke bare ble sett som et resultat av biologiske, sosiale eller psykologiske prosesser. Rudolf Steiner mente at menneskets skapende potensiale måtte gis større spillerom. Han så for seg et samfunn som i langt sterkere grad appellerte til enkeltmenneskets frie initiativ og ansvar.

Waldorfschulen var ment som en skole for arbeidernes barn. Den ønsket ikke å bli tilknyttet borgerskapet og den var heller ikke ment å være en skole for noe livssyn, da heller ikke antroposofien. Intensjonen var at Steinerskolen skulle stille seg frem: mot samfunnet og mot offentligheten (Bøckman, 1993). Tyskland og de fleste andre land har beholdt betegnelsen Waldorfskoler, mens den første norske Steinerskolen som ble startet i Oslo i 1926 fikk navn etter pedagogikkens grunnlegger: Rudolf Steinerskolen i Oslo.

3.2 Antroposofi

Rudolf Steiner blir kalt antroposofiens grunnlegger. For å få en bedre forståelse av pedagogikken og verdiene Steinerskolen står for er det viktig å ha et grunnbegrep om hva antroposofi er.

Antroposofien startet med foredrag, mest i teoretiske kretser, men utviklet seg på en rekke felter. Rudolf Steiner la i sine foredrag og bøker frem sin forståelse av historien, religionen og mennesket. Han skildret også den meditative vei som kan føre til en slik forståelse (Bøckman, 1993).

Arve Marthinsen (2005) i *Det Allmenne Antroposofiske Selskap Norge* skriver at "Antroposofien bygger på en anerkjennelse av livets praktiske og jordnære oppgaver. Den bidrar på mange måter til en bevisstgjøring og en verdsettelse av de materielle verdiene. Dette skjer gjennom å finne tilknytningspunkter til kvaliteter av åndelig art. I alt som er skapt finnes en gnist av kosmos bevart, og denne indre gnisten i materien viser hen på en forbindelse, en bro mellom natur og ånd. Ved å anerkjenne både en jordisk og en spirituell realitet, kan det skapes en helhetlig sammenheng, en vidtfavnende økologi der mennesket etter hvert blir en positiv bidragsyter til jordens videre utvikling" (Marthinsen, 2005).

Rudolf Steiner mente at antroposofien skulle bli en kulturimpuls, en samfunnsfornyende impuls, ikke noen okkult teosofi som omverdenen ikke kunne delta og ha innsyn i. Dens mange praktiske aktiviteter er særegent for antroposofien. Blant annet skrev og oppførte Steiner mysteriespill og impulserte en ny bevegelseskunst, eurytmien (Bøckman, 1993).

Den antroposofiske bevegelsen i Norge har tilbud som steinerskoler, landsbykollektiver, biologiskdynamiske gårder, Helios forretninger, eurytmi skole, lærerhøyskole, barnehager, leger, et eget forlag (Antropos), bokhandel, tidsskrifter, en sparebank (Cultura Sparebank) og et kristensamfunn med 2000 medlemmer.

3.3 Tregreningstanken

Tregreningen (oversatt fra tyske Dreigliederung), handler om samfunnets tregrening hvor Rudolf Steiner skiller mellom tre naturlige samfunnsområder: "Ett slikt område er næringslivet, altså det økonomiske liv. Ett annet er statslivet med

den lovgivende virksomhet. Det tredje området er åndslivet eller kulturlivet” (Bøckman 1993, s. 89). Feltene er på sett og vis filtrert inn i hverandre hvor hvert av disse hovedområdene har egne, spesifikke arbeidsordninger. "Skole er først og fremst åndsliv. Den kan ikke fylle sin egen oppgave når den knyttes for sterkt til statslivet, ennsi det økonomiske liv. Staten må gi skolevesenet stor frihet. - Videre må det finnes ideer, fantasi og skaperglede hos lærere og elever. Hvis ikke, blir skolen tørr og kjedelig, den fyller ikke sin fornyende oppgave i samfunnet” (Bøckman 1993, s. 90). Steinerskolens pedagogiske praksis kommer altså fra synet på skolens oppgave i samfunnet like mye som av menneskesynet.

Man kan ut fra dette se Steinerskolens viktigste oppgave som utviklingen av barnet og individet på mikronivå, mens den offentlige skole i høyere grad har et samfunnsoppdrag på makronivå, nemlig utjevning av sosiale forskjeller og sosialisering til samfunnsborgere i tråd med samfunnets gjeldende normer og verdier.

3.4 Pedagogikk

”Den beste læring skjer ut fra hva barnet trenger, og ikke ut fra hva samfunnet mener at barnet bør lære. Og barnet trenger å få næret fantasien før intellektet” (Marstrander, 1996 s. 36).

Rudolf Steiners pedagogikk bygger på en beskrivelse av barnets utvikling gjennom karakteristiske trinn samt skiftende undervisningsformer og innhold som svarer til disse utviklingstrinnene. En stor del av undervisningen foregår i sammenhengende perioder der elevene behandler ett fagområde i to timers

økter hver dag gjennom to til fire uker. Andre fag undervises i fagtimer innen språk, matematikk, eurytmi og kunst og håndverksfag (Bøhn, 1998). Det brukes ikke lærebøker på lavere nivå, disse lager elevene selv. Det brukes ikke karakterer eller eksamener, men elevene har skriftlige oppgaver og prøver hvor de får skriftlige tilbakemeldinger fra lærerne.

For å forstå Steinerskolen er det viktig å få en forståelse av balansen mellom Steinerskoleplanen og den enkelte lærers frihet.

Steinerskolene opererer ikke med resepter. I en åndsretning der utviklingen av de individuelle evner står sentralt, må det avgjørende for en lærers arbeid være at lærestoffet blir smeltet om, personliggjort, inderliggjort (Bøckman, 1993 s. 112).

Steinerpedagogikk handler om læring gjennom begeistring. Om troen på det hele mennesket, både kropp, ånd og sjel. Den vektlegger lærerens frihet og hans eller hennes ansvar for å skape en individuelt og klassemessig tilpasset undervisning (Rudolf Steinerskolen i Vestfold, 2006). Læreren skal være en medhjelper og en inspirasjonskilde. Tanken er at barn ikke skal oppdras til å møte samfunnet slik det er nå, men rustes til å kunne prege fremtidens samfunn og være selvstendige og nyskapende. Idealet om en oppdragelse til frihet er helt sentralt for Steinerskolen.

Læreren skal formidle stoffet muntlig og på en engasjerende måte, gjerne gjennom fortelling. Deretter skal elevene bearbeide stoffet, for eksempel gjennom modellering, muntlig, bevegelse, som en tekst el. For eksempel er matteundervisningen på lavere trinn basert på rytme og fysiske øvelser, for å få tall og regning inn i kroppen. Når barna skal lære å dividere foregår det gjerne

med fysiske gjenstander, for eksempel kongler. Tysk og engelsk blir undervist fra andre klasse, og eurytmi som er en koordinert måte å uttrykke seg på som innebærer stiliserte bevegelser i respons til musikk og rytmisk tale er et eget fag.

Den overordnede idè i Steinerpedagogikken er troen på det enkelte menneskets uendelige muligheter. Det tilstrebes en livsnær læreprosess hvor barna mottar lærestoffet gjennom lærerens direkte formidling. De skal så selv bearbeide det språklig og kunstnerisk for slik å forstå det med hele seg. I stedet for at elevene skal testes fortløpende og kortsiktig søkes det i Steinerskolen "at det lærte glemmes, men forvandles og gjenoppstår som krefter, livskrefter, evner til ny og selvstendig kunnskapstilegnelse, til selvtillitt og mot" (Bøckman, 1993 s. 113).

3.5 Oppbygning

Steinerskolene er frittstående skoler som er godkjent som faglige og pedagogiske alternativer. Den enkelte skolen er organisert som en stiftelse. Stiftelsesloven § 2 definerer en stiftelse som:

En formuesverdi som ved testament, gave eller annen rettslig disposisjon selvstendig er stilt til rådighet for et formål av ideell, humanitær, kulturell, sosial, utdanningsmessig, økonomisk eller annen art (Lovdata, 2007).

Steinerskolene tilstreber en flat organisasjonskultur hvor ansatte, foreldre, elever og myndigheter er besluttende organer. Steinerskolen er en kollegiestyrt skole. Det finnes ingen rektor i vanlig forstand.

I en virkelig kollegial styreform tilstrebes *konsensus*, slik at man slipper å skape fraksjoner eller misfornøyde mindretall ved å ty til raske

avstemninger. Lærerkollegiet møtes ukentlig for å fordype seg i det pedagogiske arbeidet og ta stilling til aktuelle spørsmål. I praksis er mange enkeltspørsmål delegert til underkomiteer eller mandatgrupper, ofte med vide fullmakter, slik at lærermøtene kan få bedre tid til sine hovedoppgaver: elevene og pedagogikken. Den demokratiske styreformens ved skolene krysses derfor av et republikansk element (Bøhn, 1998 s. 12).

De norske steinerskolene har en felles interesseorganisasjon:

Steinerskoleforbundet og foreldrene har *Steinerskolenes foreldreforbund*. De norske Steinerskolene er alle autonome skoler som på fritt grunnlag har sluttet seg sammen i Steinerskoleforbundet (Ringheim et al., 2006). I Oslo finnes *Rudolf Steinerhøyskolen* med førskolelærer og lærerutdanning i steinerpedagogikk.

Sammenligner vi dette med driftsformen i den offentlige skolen kan offentlig skole ses på som en hierarkisk organisasjon med klare rammebetingelser. For eksempel blir overordnede beslutninger tatt på politisk nivå og skolen har en administrativ leder i form av en rektor. Mens Steinerskolen som organisasjon i all hovedsak består av lærerne, både som beslutningstakere, administrasjon, leder og lærer.

Den enkelte foreldre har nærkontakt med skolen gjennom klasselærer. Tett kontakt rundt hvert barn er et ideal. Videre møtes foreldrene til foreldremøter tre til seks ganger årlig. Sentralt i samarbeidet skole/ hjem står foreldreforeningene ved hver skole. Arbeidet i foreldreforeningene deler seg i to, hvor den ene delen er å organisere markeder og lignende fellesarrangementer, mens den andre er å drøfte skolens situasjon i forhold til utbyggingsplaner, ta opp problemer og svakheter, i alt bidra til tiltak som kan forbedre skolens kvalitet (Bøhn, 1998 s.12).

Hvis man besøker noen Steinerskoler i Norge eller utlandet, vil man se at skolene på mange vis er forskjellige. Allikevel har de mange likheter. Forskjellene kan komme av at de enkelte skolene har forskjellige historier og arbeidsbetingelser, samt at menneskene som tar del i drift og dagligliv er forskjellige. Likhetene kan skyldes likheter i organisasjon og drift og det at skolene har omtrent den samme skoleplanen.

På verdensbasis finnes det pr. april 2008 over 965 Steinerskoler. Representert med f.eks. 1 skole i Kirgistan, 92 i Nederland 124 i USA, 16 i Danmark, og 1 i Namibia (Waldorfpedagogik, 2008). I forhold til innbyggertall er Norge et av de land som har flest Steinerskoler (Ringheim, Bøhn og Blakseth, 2006).

3.6 Steinerskolen i media

Jeg har så langt i oppgaven beskrevet sentrale trekk ved det norske skolesystemet, lovgivning for private skoler i tillegg til Steinerskolens pedagogikk, driftsform og oppbygning.

Steinerskolen blir jevnlig debattert i media, nå sist i en rekke artikler og debattinnlegg i VG i april 2008. Forrige debatt foregikk i Dagbladet sommeren 2005, hvor Dagbladet Søndag 12. juni 2005 startet en artikkelserie som satte søkelyset på kritikkverdige forhold ved Steinerskolene i Norge.

Jeg vil her presentere et sammendrag av debatten som foregikk i 2005, da den er interessant i forbindelse med en av problemstillingene i denne undersøkelsen,

nemlig: "Hvor fornøyde er foreldre som velger Steinerskolen for barna sine?". Jeg vil komme tilbake til debatten i kapittel 7.

3.6.1 Sammendrag av debatten om Steinerskolen i Dagbladet

Utgangspunktet for artikkelserien var en gjennomgang av alle tilsynsrapportene fra fylkesmennene de siste fem åra. Det ble blant annet avduket at nesten hver femte lærer i Steinerskolen er ufaglærte, gjentatte episoder med mobbing, mangelfull ledelse og flere elever med spesial undervisning enn i offentlig skole.

I den første artikkelen kom det frem at andelen ufaglærte lærere i gjennomsnitt er 18 prosent, mot 2 prosent i den offentlige skolen. 8 prosent av steinerskoleelevene får spesialundervisning, mot 6 prosent i den offentlige skolen. Samtidig fikk halvparten av skolene som er kontrollert kritikk i forbindelse med spesialundervisningen. Denne kritikken har form av for få lærere med spesialpedagogisk kompetanse, mangel på rutiner for spesialundervisning eller for dårlig samarbeid med pedagogene og psykologene i kommunen. I flere av rapportene kritiseres Steinerskolene for å ikke gjøre nok for å forhindre mobbing og bedre miljøet.

I forbindelse med artikkelen får sekretær i Steinerskoleforbundet, Dag Horntvedt kommentere funnene. Han sier at han ikke er overrasket over at det er flere elever med særskilte behov i Steinerskolen, at flertallet av ufaglærte lærere underviser i håndverksfag og at det blir jobbet med å forbedre samarbeidet med de forskjellige instansene i kommunene.

Samme dag er det et intervju med forfatter Kaj Skagen som omtaler sin erfaring med Steinerskolene som sitt livs største skuffelse. Han mener at utviklingen ved Steinerskolen har vært negativ fordi Steinerskolen har vokst seg for stor, fordi Steinerskolen ikke makter å takle kritikk, fordi den er preget av maktklikker og fordi gode lærere mobbes ut. Han etterlyser også en uavhengig instans i systemet som kan ta seg av konflikter mellom foreldre og skole.

13. juni 2005 har Dagbladet en reportasje fra Steinerskolen i Oslo med overskriften "Den beste skolen for oss". Her forteller en elev at han ble mobbet på vanlig offentlig skole, men at han trives godt på Steinerskolen.

14.juni 2005 forteller Dagbladet om en sak ved Steinerskolen i Moss hvor fylkesmannen mottok flere kritiske henvendelser om en lærer som systematisk skal ha mobbet minst en av elevene sine. Steinerskolen i Moss vedgår systemsvikt.

16. juni publiserer Dagbladet funn fra en rapport basert på dybdeintervjuer med Steiner-lærere og foreldre som tidligere har vært publisert i tidsskriftet Steinerskolen, skrevet av Steinerpedagog Greta Eeg-Henriksen og Steinerskolens initiativtaker til utforming av rapporten Ina Herrestad. Rapporten avdekker at skolen i vanskelige eller truende situasjoner mangler evne til åpent og fordomsfritt å undersøke situasjonen og at Steinerskolen ser ut til å ha problemer med å ta kritikk fra foreldre. Kritikken blir lett forstått som manglende tillit og innsikt og foreldrene kan derfor føle at det er farlig å si noe høyt om skolen.

17. juni 2005 forteller Dagbladet om en sak fra 2003 hvor to gutter angivelig ble syke av Steinerskolen. De skal tidligere ha blitt alvorlig mobbet av medelever og da foreldrene engasjerte seg opplevde de det som om skolen verken ønsket eller tålte innblanding. Det ble i artikkelen referert til at flere saker ble omtalt i media sommeren 2003 og til at Fylkesmannen i Østfold til slutt slo ned på skolens håndtering av dem. Skolen ble refset for å mangle rutiner for å håndtere konfliktfylte saker.

19. juni svarer Dag Horntvedt, Forbundssekretær i Steinerskolene i Norge på kritikken. Han beklager at Steinerskolen har håndtert problemer dårlig, men setter spørsmålsteget ved ensidigheten Dagbladet har vist. Blant annet spør han om ikke Dagbladet burde ha fanget opp at det i Steinerskolen pågår et viktig arbeid med å skape nye løsninger som tilfredsstiller de kvalitetskrav som samfunnet stiller i dag. Han viser til at Dagbladets statistikk over ufaglærte lærere har regnefeil og derfor ikke er holdbare. Han skriver at dersom Dagbladets journalister hadde gjort et grundigere arbeid "ville den hjemmesnekrede teorien om at Steinerskolen har store problemer falt på sin egen urimelighet, og Dagbladets agenda med den."

Dagbladet svarer 21.juni med å skrive at "Bevegelsen bør ta inn over seg det ansvaret det er å forvalte stadig flere unge menneskers start i livet. I mellomtiden bør staten, gjennom fylkesmennene, intensivere tilsynet ved landets 35 steinerskoler."

25. juni publiserer Dagbladet en artikkel om en autist som lærte å snakke av en lærer ved Steinerskolen i Moss og 30. juni en artikkel med tittelen "Foreldre slår ring om Steinerskolen." Dagbladet forteller om massiv respons på artikkelserien, både fra dem som støtter kritikken og dem som overhodet ikke kjenner seg igjen.

Samtidig er det trykket flere leserbrev fra lærere, foreldre og elever hvor de fleste tar Steinerskolen i forsvar.

I forbindelse med historiene om mobbing ved skolene skriver Dagbladet 18.06.05 en artikkel om en dom som er avgitt i Bergen Tingrett hvor en forelder ved Steinerskolen i Bergen gikk til sak mot skolen på grunnlag av at hennes sønn skal ha blitt systematisk mobbet. Dommen frikjente Steinerskolen, men professor Thomas Nordahl ved Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring (NOVA) som var sakkyndig vitne under rettssaken mener at dommen er barnefiendtlig. Han sier at "Steinerskolen i Bergen har benyttet et pedagogisk opplegg som barnet med stor sannsynlighet har tatt skade av." Retten har imidlertid vektlagt at intensjonen til skolen var god. Steinerskolens advokat i saken Halfdan Mellbye tilbakeviser i samme artikkel Thomas Nordahls påstand om at dommen er barnefiendtlig.

19.06.05 har Thomas Nordahl et innlegg i Dagbladet hvor han uttrykker bekymring over at man i ettetid kan påberope seg at man ønsket det beste for barnet og dermed legitimere virkemidlene som er brukt.

24.06.05 har Steinerskolens advokat i saken, Halfdan Mellbye, et innlegg hvor han stiller seg kritisk til Thomas Nordahls uttalelser ettersom han har vært vitne oppnevnt av foreldrene og således ukritisk legger foreldrenes versjon til grunn for sine konklusjoner. Han påpeker også at retten slo fast at skolen ikke kan ha opptrådt uforsvarlig ettersom de innhentet løpende faglige råd fra PP- tjenesten i Bergen kommune og fulgte disse rådene.

24.06.05 Har Kathrine Østergaard Gamst (Bachelor i Steinerpedagogikk og lærer ved en Steinerskole) et innlegg hun kaller "Til foreldre som vurderer Steinerskolen," hvor hun forteller at Steinerskolen ikke er hva den gir seg ut for, at det blir satt diagnoser på barn som resten av verden forkastet etter 2. verdenskrig, at adferdsvansker forklares som noe barnet har gjort i sitt tidligere liv og at skolens læreplan er uvitenskapelig. Hun skriver også at dersom man stiller spørsmål ved pedagogikken eller antroposofien vil man stemples som uvitende og at kritikk vurderes som manglende tillit og samarbeidsvilje. Samme dag er det et intervju med Katrine Østergaard Gamst og steinerlærer Maria Strømmen hvor de samme spørsmål som i innlegget blir tatt opp.

25.06.05 Følger Kristin A. Sandberg (forfatter og tidligere forelder/ lærer ved Steinerskolen) opp med et innlegg hvor hun forteller at hennes erfaring er at Steinerskolen er en sekterisk bevegelse der norsk lov og andre hensyn faller dersom de kommer i konflikt med det religiøse fundamentet pedagogikken er bygget på. Hun forteller videre at mobbing og andre problemer forklares med reinkarnasjon og at Rudolf Steiners rasesyn som var vanlig i raseideologiens Europa i 1919 ikke har blitt uttalt og tydelig tatt avstand fra av Steinerskolen.

28.06.05 Svarer Harald Haakstad (Steinerskolelærer) med innlegget "Til foreldre som vurderer Steinerskolen likevel" hvor han beskylder Østergaard Gamst og Sandberg for å ha fremsatt en rekke usanne, kunnskapsløse og kategoriske påstander. 29.06.05 svarer også Bente Edlund (stipendiat og lektor i spesialpedagogikk ved Rudolf Steinerhøyskolen) på Østergaard Gamst og Sandbergs innlegg. Hun peker på at enkeltutsagn er tatt ut av kontekst og at en ting som er sagt på et lærerværelse ikke kan brukes uttalt mot pedagogikken eller antroposofien. 07.08.05 har Østergaard Gamst et nytt innlegg hvor hun fremholder sin versjon av forholdene.

Akkurat når det virket som om debatten var over blomstrer den opp igjen den 26.08.05, og det ved hjelp av samme mann som det hele startet med, nemlig Kaj Skagen. Han påpeker i sitt innlegg "Steinerskolen og de andre" at det er Steinerskolens holdning som er selve roten til problemene og kritikken som har kommet frem den siste tiden med henvisning til Finn Einar Kollstrøms uttalelse om at "vi har vår spesielle stil som ikke nødvendigvis passer for alle barn." Skagen skriver videre at "Når den steinerpedagogiske praksis glemmer sin fundamentale ide om det individuelle og størkner til "vår spesielle stil" som alle skal tilpasse seg, må både pedagogikken og skolemiljøet bli ekskluderende." Han påpeker videre at forestillingen om at det er noen som ikke "passer" undergraver ønsket om å løse konflikter. Han avslutter med å oppfordre Steinerskolen til å lære av moderne demokratisk praksis.

31.08.05 svarer Finn Einar Kollstrøm (lærer ved Steinerskolen i Oslo) på innlegget. Han påpeker at "Selvsagt har alle barn godt av steinerskolens pedagogikk. Steinerskolen velger ikke bort elever, men også til våre skoler kommer foreldre som faktisk søker etter noe annet enn det steinerskolen kan gi."

02.09.05 svarer også Johan Eide (sekretær for Steinerskolenes Foreldreforbund) på Skagens innlegg. Han skriver at han også har sett mye av det Skagen påpeker, men at Skagen unnlater å se at hele skolebevegelsen de siste årene har arbeidet seriøst nettopp med det han selv foreslår: å utvikle organisasjonsstrukturer og ledelsesverktøy som setter skolene i stand til å fremstå med representativitet i alle tillitsverv, gjennomsiktighet i forvaltningen, fri informasjon, maktspredning osv.

Også lærerkollegiet ved Steinerskolen i Bergen forfattet et innlegg som svar på Skagens påstander om rutiner og regler ved Steinerskolen i Bergen. Dette sto på

trykk 04.09.05 og inneholdt punktvisse tilbakevisninger på Skagens kritikk av skolen.

Dette innlegget fikk imidlertid reaksjoner både i form av et innlegg av Tore Hegdahl (far ved Steinerskolen i Bergen) som kjenner seg igjen i Skagens påstander og i et innlegg som så langt fikk siste ord i debatten med tittelen "Steinerskolens ansvarsfraskrivelse" forfattet av foreldre ved Steinerskolen i Bergen som har vært berørt av noen av de konfliktsakene Skagen refererer til. De skriver at de finner bagatelliseringen av kritikken svært krenkende og at de har opplevd at når de har påpekt kritikkverdige forhold har skolen gjort dem (foreldrene og barna) til problemet.

4. FORELIGGENDE FORSKNING

Så langt i oppgaven har jeg presentert sentrale trekk ved det norske skolesystemet, Steinerskolens pedagogikk, driftsform og oppbygning, samt et sammendrag av debatten om Steinerskolen som verserte i media sommeren 2005.

I dette kapitlet vil jeg presentere foreliggende forskning som er relevant for problemstillingene i oppgaven, nemlig hvem som velger Steinerskolen for barna sine og hvilke motiver de har.

Det finnes mye teori og forskning om sosial ulikhet og reproduksjon av forskjeller i utdanningssystemet (se for eksempel Hansen og Mastekaasa, 2005), men den er først og fremst relatert til foreldrenes sosiale bakgrunn for forklaring av barnas skoleprestasjoner og barnas valg av høyere utdanning.

Det finnes mindre teori og forskning om foreldrenes valg av skole for sine barn og spesielt for deres motiver for dette. Jeg vil i dette kapitlet presentere foreliggende forskning på området, fra Norge, Sverige og Danmark.

4.1 Hvem velger Privatskole for barna sine?

Håvard Helland og Jon Lauglo gav i 2005 ut rapporten "Har frittstående grunnskoler økt segregeringen? Konsekvenser av ny lov om frittstående skoler-baselinerapport 2: Elevsammensetningen" (Helland og Lauglo, 2005).

I rapporten bruker de tall fra Statistisk Sentralbyrå og datamaterialet i rapporten inkluderer 619 412 grunnskoleelever. Den omhandler elever mellom 1. og 10. klasse. Rapporten sammenligner frittstående skoler og kommunale skoler på grunnskolenivå og det overordnede spørsmålet er om "familiers bruk av friskoler har medført større sosial segregering i grunnskolen enn den segregeringen som en finner i kommunale skoler som et resultat av sosiale skjevheter i familiers bostedsmønster" (Helland og Lauglo, 2005 s. 3).

Steinerskolen er ikke undersøkt for seg, men er i en kategori med navnet "Pedagogiske alternativ" sammen med Montesorriskoler.

Helland og Lauglo har tatt utgangspunkt i at valg av friskole er et uttrykk for en sterkere enn vanlig opptatthet og interesse av barnas skolegang da de har tatt et bevisst valg. Foreldrenes bevissthet om utdanningsalternativ for barn kan imidlertid også aktualiseres når det er tydelig at barna mistrives eller mislykkes i den kommunale skolen (Helland og Lauglo, 2005 s. 17). Helland og Lauglo tror også at oppdragelse er vel så viktig for mange foreldre. Enten oppdragelse som rette tro for de som velger religiøse friskoler eller en friere oppdragelse for dem som velger Steinerskolen (Helland og Lauglo, 2005).

Helland og Lauglo`s viktigste funn, som er av interesse i forhold til denne undersøkelsen er:

- De fant stor variasjon mellom ulike typer friskoler. Langs de aller fleste dimensjoner Helland og Lauglo undersøkte fant de større forskjeller mellom ulike typer friskoler enn forskjeller mellom friskoler og kommunale skoler.

- Graden av sosial segregering mellom skoler er ikke blitt forsterket i den offentlige grunnskolen på grunn av den tilgang som familier har hatt til friskoler. Til det har bruken av frittstående skoler vært for begrenset.
- Noen konsekvent tendens til at en spesielt ressurssterk elite av familier er overrepresentert blant dem som har sine barn i friskoler ble ikke funnet. Når de så spesielt på skolekretser med uvanlig hyppig bruk av friskoler (mer enn 10% av elevene i slike skoler) finnes det likevel en antydning til slike effekter i disse skolekretsene. Mønsteret er imidlertid ikke helt konsekvent og utslagene blir vurdert som svake.
- De fant ingen gjennomgående tendens til at friskoleelevers foreldre har høyere inntekt enn andre foreldre. Når det gjelder inntekten til foreldre ved Steinerskolen er den enten omtrent på samme nivå- eller i noen sammenligninger på lavere nivå, enn inntekten til foreldre med barn i de kommunale skolene.
- De fant i de fleste typer friskoler en overrepresentasjon av foreldre med relativt høy utdanning. Den store forskjellen går mellom foreldre med høyere utdanning og de som ikke har det. Utslaget av foreldrenes utdanning er spesielt sterk når foreldre har en hovedfagsutdanning innen humaniora eller teologi. I forhold til foreldre med barn på Steinerskole fant de at foreldrene har høyere utdanning enn foreldre i kommunal skole og målt mot kategorien "alle skoler". Av fedre ved Steinerskolen har 54,3% universitets eller høyskoleutdanning, mot 27,9 i Kommunal skole, eller 28,3 av foreldrene målt i

"alle skoler". Av mødre ved Steinerskolen har 60,1% universitets eller høyskoleutdanning mot 31,8% i Kommunal skole og 32,2% i "alle skoler."

Helland og Lauglo fant også at sosial bakgrunn spiller større rolle for valg av skole som tilbyr et pedagogisk alternativ (deriblant Steinerskole), enn andre typer friskoler/ privatskoler (for eksempel skoler som utgjør et livssyns alternativ) (Helland og Lauglo, 2005 s. 82).

Sannsynligheten for å velge en friskole med en alternativ pedagogikk ser ut til å være sterkere knyttet til foreldrenes utdanningsnivå enn sannsynligheten for å velge en friskole med et alternativt livssyn gjør. Lavest sannsynlighet for å sende sine barn til en skole med alternativ pedagogikk har både fedre og mødre uten høyere utdanning (Helland og Lauglo, 2005 s. 74).

Dette stemmer overens med annen forskning som er gjort på området. At utdanning betyr mer for valg av private skoler, enn andre mål på sosial hjemmebakgrunn er ifølge Helland og Lauglo et veletablert funn internasjonalt (Helland og Lauglo, 2005 s. 82).

NIBR utgav i 2003 en rapport kalt "*Barns behov eller foreldres særinteresser, Foreldres motiver for å velge privat skole for sine barn.*" Marit Helgesen er forfatter av rapporten (Helgesen, 2003) som er basert på intervjuer av foreldre med barn ved ni skoler; syv private og to offentlige. Tre av de private skolen tilbyr ulike livssynsalternativer, og fire utgjør et pedagogisk alternativ. Av skolene som utgjør pedagogiske alternativer er to Steinerskoler, en er Montessoriskole og en hvor pedagogikk utgår fra en profil på språk og kultur. Det er til sammen intervjuet 22 foreldre som har barn i private skoler.

13 av 22 foreldre mente at de skiller seg fra foreldre i den offentlige skolen ved at de har større vilje til å følge opp sine barn og til å engasjere seg i skolen.

Helgesen`s samlede inntrykk etter å ha snakket med informantene (både fra skoler som utgjør pedagogiske og livssyns alternativer) er at foreldre som velger private skoler er svært bevisste på hva de gir seg ut på. De vet at valget vil kreve mer av dem angående bringing og henting av barn, fritidsaktiviteter og samvær med klassekamerater. Samt å opprettholde relasjonen til nærmiljøet. Noen har gjort seg opp en mening om at relasjonene til nærmiljøet ikke er så viktige at det får avgjøre valg av skole, mens andre har latt valg av skole motivere hvor de faktisk har bosatt seg.

Med sosialt begrunnede motiver menes motiver som kan utvikles i tilknytning til de sosiale nettverkene familier og enkeltfamiliers enkeltmedlemmer inngår i. Helgesen har arbeidet ut fra en hypotese om at familier velger skole ut fra at de tilhører bestemte nettverk. Det kan være nettverk de velger med utgangspunkt i familiens sosio-økonomiske plassering og dermed kan det å tilhøre en høy inntektsklasse legge føringer for valg av skole. Valget av skole vil da ha noe å si om hvordan familien ønsker å framstå. Valg av skole kan signalisere noe om sosial tilhørighet og posisjon.

Resultatene fra intervjuene er en enighet blant foreldrene om at de snakker mye om skole med venner ol. De er opptatt av pedagogikk og de er opptatt av å sammenligne skoler. Helgesens materiale gir likevel ikke støtte til at en antagelse om at sosialt nettverk legger betingelse for valg av skole.

De foreldre som søker plass til sine barn i private skoler gjør ikke det fordi de skal signalisere tilhørighet til et nettverk som kjennetegnes av mennesker med spesielt høy inntekt eller utdannelse. Heller ikke til et nettverk satt sammen av mennesker med like verdier som en selv, det vil si menighetsmedlemmer. Dermed gir materialet heller ikke støtte til en antakelse om at høy inntekt i seg selv legger betingelser for å velge private skoler for sine barn (Helgesen, 2003 s. 90).

Helgesen jobbet ut fra en hypotese om at foreldre velger skole for sine barn ut fra sin selvaktelse eller selvrespekt som oppdragere/ foreldre. Altså å kunne gjøre valg som bidrar til å styrke selvrespekten. I dette legges også at foreldre ønsker å fremstå som respektable og attraktive mennesker.

Valg av skole, kan som del av vår selvrespekt som oppdragere, inngå i det som kalles sterke vurderinger. Kjennetegnet for slike vurderinger er at det er mulig for foreldre å begrunne hvorfor ett alternativ anses som bedre enn et annet, det vil si at de kan artikulere sine preferanser. Vurderingene knyttes til følelser og moral, og dermed også til identitet” (Helgesen, 2003 s. 127).

Dette får ikke umiddelbart støtte av informantene som har barn i privat skole. Det er kun 12 av 22 foreldre som har valgt privat skole som mener at valget deres inngår i deres forståelse av å gjøre det beste for sine barn og være en god forelder. Av disse var det ni foreldre som hadde flyttet barnet over fra offentlig skole til privat skole og av disse ni var det seks foreldre som sa at de ved å flytte barnet opplevde at de hadde gjort noe positivt for sitt barn. Det å faktisk kunne velge, å være i stand til å gjøre noe med det de oppfattet som en utilfredsstillende skolehverdag for barnet deres gav foreldrene følelsen av å ha gjort noe positivt for barnet og det berører identiteten foreldre har i foreldrerollen.

Internasjonale og svenske studier har vist at foreldre i områder med heterogene og sammensatte nabolag og miljøer har en større tilbøyelighet enn andre til å velge annen skole enn nabolagsskolen når det er mulighet for dette (Helgesen, 2003 s. 19).

Christiane Sofie Skahjems masteroppgave "Sosial bakgrunn og rekruttering til private skoler, har elever med høy sosial bakgrunn større sannsynlighet for å gå på private skoler enn elever med lav sosial bakgrunn?" (Skahjem, 2005) har som hovedkonklusjon at sosial bakgrunn har betydning for sannsynligheten for å gå på private skoler, både religiøse og ikke- religiøse. Dette gjelder spesielt foreldrenes utdanningsnivå, men også til en viss grad foreldrenes inntekt. Hun konkluderer derfor med at det i hovedsak er foreldrenes utdanningsnivå som er avgjørende for en elevs sannsynlighet for å gå på privat skole, i større grad enn foreldrenes inntektsnivå (Skahjem, 2005 s. 3).

En dansk undersøkelse utført i 2006 av AERådet for Ugebrevet A4 på basis av data fra Danmarks Statistik viser at det fremfor alt er høyt utdannede familier som sender barna sine på friskoler og privatskoler. I København sender hele 38% av akademikerne sine barna på denne typen skoler mens på landsbasis dreier det seg om 13% av landets skoleelever som går i såkalte "frie grunnskoler" (Olsen, 2006).

Ved Karlstad universitet i Sverige har det blitt gjennomført et omfattende forskningsprosjekt ledet av Bo Dahlin, (Dahlin, 2004), hvor forskjeller mellom Steinerskoler og offentlige skoler har blitt undersøkt. En del av dette prosjektet har omhandlet foreldre med barn i Steinerskoler (Waldorfskoler) i Sverige. Disse resultatene er presentert i "A Summary of the Swedish Waldorf School Education project" (Dahlin, 2004).

Undersøkelsen er gjennomført ved at spørreskjema er sendt ut til 851 foreldre i Steinerskoler og svarprosenten var på 60 %. For at spørsmålene skulle ha et sammenligningsgrunnlag er spørsmålene tilsvarende en undersøkelse gjennomført ved Uppsala Universitet på slutten av 1990- tallet som gikk ut til et utvalg av den svenske befolkningen for å kunne si noe om svensker generelt. Funnene i undersøkelsen viser at svenske Steinerskoleforeldre har høy utdanning, 80 % av respondentene hadde en eller annen form for høyere utdanning og at foreldrene har middels eller høy inntekt.

Videre hentyder funnene i undersøkelsen at foreldre i svenske Steinerskoler ofte har arbeid i utdannings, helse og sosialsektoren. Dette kan ha vært påvirket av at det var et høyt antall kvinnelige respondenter.

Til slutt sier undersøkelsen noe om Steinerskoleforeldrenes holdninger målt mot resten av den svenske befolkningen. Her er det funnet at Steinerskoleforeldre har solidaritet med de svake i samfunnet i mye høyere grad enn svensker generelt. Steinerskoleforeldre avviser konkurranse og egoistisk individualisme (Dahlin, 2004).

Jan Damgren fant i sin undersøkelse av flere typer privatskoler i Sverige at foreldrene til tross for god utdanning ikke har påfallende høye inntekter, men på bakgrunn av andre undersøkelser gjort i Sverige fant Damgren at Waldorfskolene (Steinerskolene) skiller seg ut i det at den appellerer til de eliter som er særskilt velforsynte med Kulturell kapital (Damgren, 2002 s. 69).

4.2 Hvilke motiver har foreldre for valg av privat skole?

Helgesen (2003) jobbet i tidligere nevnte undersøkelse ut fra seks motiver som foreldre kan ha hatt for det valg de har gjort som utgangspunkt for sin undersøkelse.

1. Et ønske om at barna skal undervises og oppdras i tråd med et *eksplisitt livssyn eller pedagogisk alternativ*. Herunder kommer også om motivet kan ha sitt utspring i *misnøye med offentlig skole*.
2. Ønsket om *innflytelse* på barnas opplæring, skolehverdag og drift av skolen. Herunder også innflytelse i relasjon med den enkelte lærer og via skolens styrende organer.
3. Med utgangspunkt i det som oppfattes som *barnas behov* og det som anses som et ønsket skolemiljø (både fysisk og sosialt).
4. Behov for en mer *praktisk* hverdag.
5. *Sosialt motiv*. Om foreldrene velger privat skole fordi det er vanlig i sosiale nettverk de inngår i, eller ganske enkelt fordi de har råd til det.
6. *Ideologisk standpunkt* om at en tjeneste som skolen også bør kunne fordeles av private. (Politisk standpunkt).

Tabell 1: *Fordeling av foreldrenes motiver for å ha sine barn i private skoler, etter skoler som utgjør et pedagogisk alternativ og skoler som utgjør et livssyns alternativ. Vist i antall.*

	Pedagogisk alternativ	Livssyns alternativ
Pedagogikk og livssyn	12	10
Verdier	12	10
Innflytelse	3	5
Barns behov og skolemiljø	9	10
Praktisk organisering av hverdagen	0	1
Sosialt begrunnede motiver	0	0
Ideologisk og politisk begrunnede motiver	9	9
Pragmatisk løsning	2	1
Misnøye med offentlig skole	6	3

(Helgesen, 2003 s. 138)

Som hovedmotiv oppgir de foreldrene som er fra skoler som utgjør et pedagogisk alternativ, nettopp pedagogikken. Dette er i samsvar med de funn Dahlin (2004) gjorde i tidligere nevnte undersøkelse. Han konkluderer med at pedagogikken er det vanligste motivet for valg av Steinerskole. 70 % oppgav dette som grunn for valg av Steinerskolen.

Helgesen fant videre at like mange oppgir verdier som hovedgrunnen. Så kommer Barns behov og skole- miljø sammen med ideologisk og politisk begrunnede motiver. Dernest misnøye med offentlig skole, så innflytelse og til sist pragmatisk løsning. Ingen oppgir praktisk organisering av hverdagen eller sosialt begrunnede motiver som sin hovedmotivasjon.

10 av 12 foreldre som har valgt privat skole som utgjør et pedagogisk alternativ oppgir at hovedårsaken var et ønske om at deres barn skulle oppdras og undervises i tråd med den pedagogiske spesialiseringen skolen har. Stikkord for

begrunnelsene var: kontinuitet, stabilitet, trygghet og informasjon. Men også estetikk, helhet og respekt, samt at barna ses, at de behandles som enkeltindivider. Noen har også valgt dette fordi deres barn gikk i barnehage med de samme pedagogiske linjer og de fikk en positiv opplevelse. Foreldrene vektlegger også det estetiske, skolens bygninger og dens beliggenhet, og hvordan barna lærer estetikk og å ta hensyn til både andre mennesker og til materielle ting.

Svarene som blir referert til nedenfor gjelder alle skolene i undersøkelsen, både de som utgjør et pedagogisk alternativ og de som utgjør et livssyns alternativ.

Hos foreldre som oppgir misnøye med offentlig skole og administrasjon som motiv dreier disse erfaringene seg om alt fra administrative inndelinger av skolekretser, misnøye med skolemiljø, misnøye med klasse miljø til enkeltlærere. Foreldrene i undersøkelsen som har denne type erfaringer og oppfatninger har opplevd at deres lojalitet til den offentlige skole blir satt på prøve og terskelen for å velge en annen tilbyder av skoletjenester er svært lav.

Når det gjaldt holdninger til pedagogikk og undervisning i offentlig skole var det noen foreldre som oppga som delmotiv at de ikke trodde at deres barn ville få nok intellektuelle utfordringer i den offentlige skolen. Noen foreldre mente at innlæringsmetodene i offentlig skole i for stor grad er prosjektorienterte og at offentlig skole er for opptatt av å henge med i de pedagogiske trendene. Foreldre som har valgt privat skole framholdt at forventninger om kontinuitet i lærerstaben og i skolens undervisningsopplegg utgjorde viktige motiver for valget.

Helgesen (2003) stilte foreldrene spørsmål om de har latt sitt valg av skole motiveres ut fra at deres barn hadde særskilte behov eller behov for et mer beskyttet skolemiljø. Som nevnt tidligere svarte ni av 12 foreldre som har valgt en privat skole som utgjør et pedagogisk alternativ at de hadde tatt utgangspunkt i dette når de valgte skole. Årsakene de trakk frem blir nevnt nedenfor, men merk at de gjelder både foreldre i private skoler som utgjør et pedagogisk alternativ og i private skoler som utgjør et livssynsalternativ. Motivene de oppgav var utemiljø, små klasser, sjenanse eller små handikapp. Noen fremhevet også at de var redde for at barnet ville bli mobbet i den offentlige skolen. At barn fikk være barn var et gjennomgangstema for foreldre i Steinerskolen.

Ni av de 22 informantene har svart ja på spørsmålet om de har valgt en privat skole fordi de vil at deres barn skal gå i et sosialt beskyttet skolemiljø. Et sosialt beskyttet skolemiljø er ifølge Helgesen et miljø der foreldre kan treffe likesinnede. 10 av informantene hadde forventninger til at deres barn skulle komme under innflytelse av folk som var lik dem selv. Mange av dem refererer til at dette gjelder andre foreldre med samme verdigrunnlag som de selv har. 12 av foreldrene hadde altså ikke forventninger til at barna skulle komme under innflytelse av andre de følte var lik dem selv. Noen av disse hadde ikke engang tenkt tanken mens andre ga uttrykk for at de hadde forventninger til nettopp det motsatte, til å møte forskjellighet og mangfold.

Et motiv som ifølge Helgesen fremstår som forholdsvis viktig for foreldre er at skolene foreldrene søker sine barn til, skal ha et heterogent sammensatt elevgrunnlag både angående sosiale grupper og etnisitet. Foreldre opplyser at de søker det forskjellige, de søker mangfoldet og andre former for påvirkning som de ikke selv er i stand til å gi sine barn (Helgesen, 2003).

Når det gjelder bruk av friskoler i Sverige gav Jan Damgren i 2002 ut rapporten "Foraldrars val av fristående skoler" (Damgren, 2002). Her undersøker han hvem som velger en frittstående skole og hvorfor de gjør det, med bakgrunn i demokratibegreper som valgfrihet, likhet og likeverdighet. Han har gjort sine studier i fire forskjellige frittstående skoler i fire forskjellige svenske kommuner. Damgren brukte intervjuer for å få kunne finne og kategorisere ulike motiver/ årsaker. For å få frem variasjoner og hvilken styrke de ulike motivene hadde, brukte han enquet.

Undersøkelsen er foretatt ved følgende skoler:

Skole a: storbykskole med kulturprofil/ allmenn pedagogikk.

Skole b: skole i mindre kommune som utøver waldorfpedagogikk.

Skole c: skole i mindre kommune med kristen profil.

Skole d: særskole med montesorripedagogikk.

Fra den litteraturen Damgren har studert har han laget et sammendrag av de motiver som foreldre (i den studerte litteraturen) har oppgitt for å velge frittstående skoler:

- Skolens status og rykte.
- Undervisningens kvalitet.
- Skolens atmosfære, miljø og størrelse.
- Avstanden mellom hjemmet og skolen.
- Pedagogikk, metode og disiplin.

- Foreldreinnflytelse.
- Etnisitet, segregasjon og ideologi.
- Kameratvalg.
- Annet

Damgren fant i sin egen undersøkelse at foreldrene anså følgende forhold som viktige (presentert uten rangordning):

- At skole hadde en bestemt profil.
- At skolen var liten.
- At skolen hadde små klasser.
- At skolen hadde bra lærere.
- At skolen hadde et godt rykte.
- At skolen utviklet barnas personlighet.
- At skolen hadde et bra klima.
- At skolen gav foreldrene høy grad av innflytelse.
- At det ikke forekom mobbing.
- For foreldre med barn i Waldorfskolen var også den antroposofiske tilknytningen viktig.

I Damgrens studie fremgår det at selv om foreldrene anser at det er viktig å kunne utøve innflytelse i skolen er ikke dette blant de mest prioriterte motiv foreldre oppgir for hvorfor de valgte en frittstående skole. Studien har vist at

halvparten av foreldrene søkte seg til den frittstående skolen fra barnet startet på skole. For denne gruppen betydde skolens profil mye.

De foreldre som tidligere hadde hatt barn i en annen skole fikk spørsmål om hvorfor de valgte å flytte skole. Damgren anser bildet av motiver som mangesidig og ofte har mer enn en faktor påvirket beslutningen. Den viktigste grunnen er at barnet ikke fikk nok støtte. Deretter at klassen var for stor. Over halvparten av foreldrene oppgav som meget viktig eller viktig, at skolen var utrivelig, at foreldrene savnet innflytelse og at kontakten med skolens ledelse var dårlig.

Spesifikt for foreldrene i Waldorfskolen som tidligere hadde hatt barn i en annen skole var (i prioritert rekkefølge):

- At klassen var urolig og bråkete.
- At klassen var for stor.
- At barnet ikke fikk ønsket støtte.
- At det skulle foregå en omorganisering.
- At undervisningen var dårlig.
- At skolen var utrivelig.
- At lærerne var uengasjerte.

Om den kommunale skolen i høyere grad ville tilgodesett foreldrenes ønskemål ville flere blitt igjen. Men det finnes også en gruppe i undersøkelsen som mener at frittstående skole er det eneste alternativet for deres barn (Damgren, 2002).

5. TEORETISK TILNÆRMING

Som beskrevet tidligere i oppgaven er et av formålene med norsk utdanningspolitikk utjevning av sosiale forskjeller. Kritikere av privatskoler frykter at private skoler bidrar til sosial ulikhet, ved at foreldre fra den øverste delen av den sosiale lagdelingen sender sine barn til private skoler. På bakgrunn av dette er det interessant å se på den sosiale bakgrunnen til foreldre som har barn i Steinerskole, samt å relatere denne til relevant sosiologisk teori.

I kapittel 4 så vi at foreliggende forskning sier at det ikke er foreldrenes inntekt, men deres høye utdanningsnivå som kjennetegner foreldre som har barn i Steinerskole (Helland og Lauglo, 2005, Dahlin 2004). Som beskrevet tidligere er disse funn i pakt med forskning fra andre land. Det er også i pakt med teori om at utdanningspreferanser og navigasjon gjennom utdanningssystemet styres mer av "kulturell kapital" enn av "økonomisk kapital" (Helland og Lauglo, 2005 s. 36).

På bakgrunn av ovenfornevnte vil jeg i dette kapittelet relatere den sosiale bakgrunnen til foreldre med barn i Steinerskolen til Bourdieus kapitalteori slik at denne i kapittel 7 kan bidra til å belyse problemstillingen "hvem velger Steinerskolen for barna sine". For å sette Bourdieus teori i sammenheng vil jeg kort si noe om sosial ulikhet og klasseteori.

Til slutt i kapittelet vil jeg presentere Hirschmans teori om "Exit" og "Voice" som jeg vil komme tilbake til i kapittel 7 for å belyse problemstillingen: "Hvilke motiver har foreldrene for å velge Steinerskolen for barna sine?".

5.1 Sosial ulikhet og klasse teori

Sosial ulikhet handler om hvordan fordelingsmekanismer som utdanning, inntekt, og eiendom fordeler livssjanser ulikt. Årsakene til ulikhet kan i hovedsak betraktes gjennom mikronivå i et (individperspektiv) og på makronivå (samfunnsperspektiv). På makronivå er i hovedsak klasse teori brukt som bidrag for å studere og eventuelt forklare forskjeller i samfunnet.

Marx's klasse teori og Webers teori om lagdeling er de mest innflytelsesrike teoriene om klasse og de fleste teorier som er utarbeidet i senere tid er inspirert av disse. Marx's klasse teori har, i korte trekk, forholdet til produksjonsmidlene som utgangspunkt, og skiller mellom eierne av produksjonsmidlene (kapitalistene) og de som selger sin arbeidskraft til disse (proletariatet). Det dreier seg altså om objektive økonomiske strukturer i samfunnet.

Webers teori er bygget på Marx's analyser, men han har modifisert og bearbeidet den. Det er to hovedforskjeller mellom de to teoriene. Weber aksepterer Marx's syn på klasse som fundert på objektivt gitte økonomiske forhold, men Weber ser ikke klasse kun i forhold til kontroll eller mangel på kontroll over produksjonsmidlene. Han innlemmer ressurser som formelle og uformelle kvalifikasjoner og tanken er at de som innehar kvalifikasjoner er mer ettertraktet på arbeidsmarkedet enn andre uten denne type kvalifikasjoner og at de med kvalifikasjoner da sikrer seg arbeid med høyere lønn og mer behagelige arbeidsforhold. I tillegg mente Weber at både statusgruppe og politisk parti ved siden av klasse hadde betydning for maktfordelingen (Giddens, 1993).

Av nyere klasseteori er de viktigste bidragene fra Wright, Goldthorpe og Bourdieu. Jeg vil ikke gå nærmere inn på Wright og Goldthorpes teorier, bare gjøre leseren oppmerksom på at det finnes flere klassemodeller og nevne disse som de viktigste bidragene i nyere tid. Bourdieus kapitalteori vil jeg gjøre rede for i neste avsnitt.

5.2 Bourdieus kapitalteori

Med røtter hos både Durkheim og Marx står Bourdieu for en relasjonell tenkning i sosiologien. Med et syn på samfunnet som bestående av sosiale relasjoner, i motsetning til den liberalistiske økonomiske tenkning som Marx skrev i opposisjon til og hvis tankegods videreføres i for eksempel rasjonell valg teori og andre liberalistiske samfunnsoppfattelser. Durkeims relasjonelle tenkning ligger i hans komparative metode og hans avvisning av den metodologiske individualismen og den derav følgende betoning av at samfunnet har en overindividuell eksistens. Alle Bourdieus begreper er grunnleggende relasjonelle, i den forstand at de betegner relasjonelle fenomener, som sosialt rom, felt, habitus, kulturell kapital osv. (Prieur og Senstoft, 2006 s. 121).

”Etter Bourdieus oppfatning er sosiologiens studieobjekt samfunnet- det sosiale- og dets forbindelser til oss som medaktører i den sosiale praksis, som medlemmer i sosiale klasser” (Rosenlund, 1989 s. 18).

5.2.1 Det sosiale rom og sosiale agenter

Bourdieu ser samfunnet som et sosialt rom, eller mer presist: et rom av sosiale konstruksjoner, hvor det sosiale rommet er befolket av sosiale agenter. Bourdieu

bruker bevisst begrepet agent, istedenfor for eksempel aktør, og beskriver en agent som en som handler, et menneske som er en del av praksis-sammenhenger og som har en historie som gjør mennesket disponert for å oppføre seg og handle på visse måter innenfor disse gitte sammenhengene (Bourdieu og Wacquant, 1993 s. 12).

De posisjoner som individet innehar i det sosiale rommet kan sies å representere fordelingsstrukturen av de ulike formene for kapital. Posisjoner er ikke roller, men et uttrykk for at mennesket er tildelt eller skaffer seg visse disposisjoner som gjør seg gjeldende og legger føringer for hva som kan bli mulig (Bourdieu og Wacquant, 1993 s. 12).

Posisjonene i det sosiale rom er uttrykk for relasjoner mellom flere karakteristika (som yrke, inntekt, utdanning, kjønn, geografisk opprinnelse og tilsvarende karakteristika ved foreldrene). Jo nærmere folk er hverandre etter disse dimensjonene, desto mer vil de ha til felles. Og jo lengre de er fra hverandre, desto mindre vil de ha til felles (Helland og Lauglo, 2005 s. 16).

5.2.2 Sosiale felt

Det sosiale rom kan så deles inn i forskjellige sosiale felt. Bourdieu bruker begrepet "felt" hvor et felt skal forsøke å beskrive relasjonelle sett av posisjoner. Hver posisjon blir etablert og gir betydning gjennom relasjoner til andre posisjoner. Posisjonen er definert av tilgang på ressurser eller hvilke tilganger man har mulighet til å bruke. Det er altså de forskjellige agentene med bilde av andre posisjoner/ agenter i feltet som finnes som utgjør feltet (Bourdieu, 2003). Å tenke i felt- termer er å tenke relasjonelt (Bourdieu og Wacquant, 1993 s. 82). I

analytiske termer kan et felt defineres som et nettverk, eller som det indre forhold av objektive sammenhenger.

Det er ikke kun en sosial struktur, men en *meningsstruktur* om hvordan personer tenker om andre personer/ posisjoner i feltet, i tillegg til den sosiale strukturen. Kapitalen som knytter seg til en posisjon har verdi innenfor feltet. Det som oppfattes som vinning innenfor et felt gjelder altså ikke nødvendigvis innenfor et annet felt. "De sosiale felt er arenaer hvor den vedvarende sosiale kampen foregår" (Rosenlund, 1989 s. 5).

Innenfor et felt vil det alltid være dominerende grupper og dominerte grupper. Dette utgjør maktbalansen innenfor et felt. Deltakerne i det gjeldende feltet overser ofte maktforholdet selv.

5.2.3 Habitus

Habitus er "et sosialt konstituert system av strukturerte og strukturende holdninger, som er tilegnet i en praksis og konstant er orientert mot praktiske mål" (Bourdieu og Waquant i Prieur og Sestoft, 2006 s. 39).

Hver agent i et sosialt felt har en habitus. Habitus er sosialt tilegnet, enten gjennom tidlig tilegnelse (helt fra fødselen), eller en forsinket tilegnelse (for eksempel i tilfeller der man beveger seg inn i nye sosiale felt) (Bourdieu, 2003). Habitus er slik et sett ervervede, i betydningen tillærte, disposisjoner for å handle på bestemte måter. Disse disposisjoner er i hovedsak ubevisste, de er blitt inkorporert, inngrodde og kroppsliggjort (Prieur og Sestoft, 2006 s. 39).

Habitus er en produksjon av objektive livsvilkår. Den praktiske mestringen av disse vilkårene blir internalisert i et system av disposisjoner for agentens orientering og handling i det sosiale rommet (Bourdieu, 2003). Bourdieu sier at vi alle er utrustet med en habitus, en mental struktur som er formet på en helt bestemt måte- den er *strukturert*. Den bruker vi i alle livets situasjoner, slik at vi tenker, oppfatter verden og våre sosiale omgivelser, og handler etter helt bestemte mønstre. Habitusen er med andre ord også *strukturerende*. (Rosenlund, 1989 s. 25).

Slik er Habitus med på å konstituere feltet som en forståelig verden, der det finnes meninger og verdier, som det er bryet verdt å investere i (Bourdieu og Waquant, 1993).

5.2.4 (Hvorfor) et utvidet kapitalbegrep

Kapitalbegrepet er en måte å tenke historien inn i sosiologien på. Bourdieu fremhever at det sosiale liv ikke er som et spill i rulett, hvor spillet begynner forfra på like vilkår for hver ny runde, hvor ethvert nummer statistisk sett er like bra å spille på og hvor alle deltakerne har like sjanser for å vinne og med en runde bli millionær. Det sosiale liv er derimot strukturert av alt som har skjedd tidligere, av arv og historie og preges derfor av dette. Mennesker oppfinner ikke seg selv og verden på ny hver morgen og alt er ikke like mulig eller umulig for alle. Forskjellige agenter har forskjellige forutsetninger, alt etter hvilken sosial og familiemessig historie de bærer på, og når deres valg og livsbaner utviser så stor grad av regularitet, som tilfellet er, skyldes det i høy grad denne historie. Kapitalbegrepet skal forstås som en teoretisk konstruksjon, et analytisk redskap, til å innfange og kartlegge disse forhold med (Prieur og Sestoft, 2006, Bourdieu, 2003).

Den sosiale verden er akkumulert historie. Dersom den sosiale verden ikke skal bli redusert til en avbrutt serie av øyeblikks mekanisk likevekt mellom agenter, må man ifølge Bourdieu re- introdusere begrepet om kapital og med det: akkumulasjon og dets effekter (Bourdieu, 2003).

Disse kategoriene er mer generelle enn felt kapitalen. Kapital er det grunnleggende prinsippet for fordeling av "livssjangser" (Webers begrep) og tilgang på kapital forutsetter at man legger ned tid i en virksomhet. Slik kan kapital ses på som "størknet arbeid" (Marx`s begrep).

Det er ifølge Bourdieu faktisk umulig å gjøre rede for strukturen og funksjonen av den sosiale verden med mindre man re-introduserer kapital i alle dets former og ikke kun i den ene formen som er gjenkjent i økonomisk teori (økonomisk kapital) (Bourdieu, 2003).

Avhengig av feltet det fungerer i, og av kostnaden ved de mer eller mindre kostbare transformasjonene som er forutsetningen for dens effektivitet i feltet det dreier seg om, kan kapital presentere seg selv i tre fundamentale skikkelser:

- Som **økonomisk kapital** bestående av tilgang på økonomisk verdi, penger eller annen verdi som kan omsettes i penger, eiendom, verdigjenstander etc. Den kan ha form av inntekt, disponeringsrett eller arv, altså helt vanlige sosiologiske indikatorer på økonomisk nivå (Rosenlund, 1989 s. 12).
- Som **sosial kapital** som måles i sosiale nettverk og forbindelser. Sosial kapital kan sies å være summen av aktuelle og mulige ressurser ifht.

relasjoner og nettverk, enten disse er realiserte eller mulige. Med andre ord er nettverket av relasjoner et produkt av investeringsstrategier, bevisst eller ubevisst siktet mot å etablere eller reprodusere sosiale forhold som er direkte nyttige på kort eller lang sikt (Bourdieu og Waquant, 1993, s 104, Bourdieu, 2003).

- Som **kulturell kapital** som er overførbart, på visse betingelser, til økonomisk kapital og som kan bli institusjonalisert i form av utdanningsmessige kvalifikasjoner. Kulturell kapital er knyttet til personen som forvalter dem.

5.2.5 Kulturell kapital

I Bourdieus forståelse kan kulturell kapital eksistere i tre forskjellige former:

- I **kroppsliggjort form**, dvs. i form av langvarige disposisjoner i kropp og sinn. Som måter å snakke, kle seg og bevege seg på. Modifiseres gjennom hele livet, men er først og fremst et produkt av sosialisering i familien (Prieur og Sestoft, 2006 s. 89).
- I **objektivert form**, dvs. i form av kulturelle gjenstander, feks. bilder, bøker, instrumenter o.l., Det at en har en tilbøyelighet til å skaffe seg slike objekt, henger sammen med hvilke kroppslige disposisjoner en har.
- I **Institusjonalisert form**, dvs. i form av utdanningsmessige kvalifikasjoner. Det er denne formen som er mest interessant i forhold til denne undersøkelsen og jeg vil følgelig gjøre rede for denne i neste avsnitt.

5.2.6 Kulturell kapital i institusjonalisert form

Kulturell kapital i institusjonalisert form kan også kalles utdanningskapital, da det handler om sertifisering av kunnskap, garantert av utdanningssystemet.

Vitnemålet er altså den konkrete form for kapital som kan investeres og gi avkastning på et (arbeids-) marked, eller et gitt sosialt felt (Rosenlund, 1989 s. 12).

Som nevnt tidligere er kulturell kapital i kroppsliggjort tilstand labil: den kan være vanskelig å sammenligne objektivt, verdien av den kan fluktuere, og den må i prinsippet hele tiden manifesteres i konkret handling. Disse ulempene nøytraliseres i noen grad i den kulturelle kapitalens *institusjonaliserte* tilstand, dvs. hvor den eksisterer som offisielt anerkjente akademiske grader, adelstitler. En doktorgrad er således et statsgarantert bevis på kulturell kapital. Samtidig befri diplomet innehaveren for igjen og igjen å skulle vise seg verdig sin posisjon (Prieur og Sestoft, 2006 s. 90).

Den institusjonaliserte kulturelle kapitalen er det som utgjør forskjellen mellom kapitalen til de selv lærte, som det kan bli stilt spørsmål ved til enhver tid og den kulturelle kapital som er akademisk sanksjonert av lovlign/legalt garanterte kvalifikasjoner formelt uavhengig av den personen som bærer dem.

Ved å tildele institusjonell gjenkjennelse til den kulturelle kapitalen som innehas av enhver agent gjør de akademiske kvalifikasjonene det også mulig å sammenligne kvalifikasjons holderne og til å med til å utveksle dem.

5.2.7 Symbolsk kapital

I tillegg til økonomisk, kulturell og sosial kapital kommer symbolsk kapital som er den formen som den ene eller andre av kapitaltypene kler seg i når den blir erfart gjennom de persepsjonskategoriene som erkjenner den spesifikke logikken til kapitaltypen, eller om en vil som ikke erkjenner at det å eie og å samle slik kapital er produkt av historisk tilfeldige omstendigheter (Bourdieu og Wacquant, 1993 s. 104).

Symbolsk kapital må altså ikke forstås som en kapitaltype ved siden av økonomisk, kulturell og sosial kapital, men som den form eller tilstand enhver kapital eller blanding av kapitaler vil anta nå den/de blir anerkjent, tilskrevet verdi og dermed gir sosial anseelse (Prieur og Sestoft, 2006 s. 94).

Når vitnemål fra utdanningssystemet fungerer som garantist av kunnskap og kompetanse (institusjonalisert kulturell kapital) er grunnen til dette at det fungerer som symbolsk kapital. Hva som er symbolsk kapital bestemmes av feltets logikk og er på mange måter det mest håndfaste produkt utdanningsfeltet gir. Når vitnemål fungerer som symbolsk kapital er det på grunn av at det har en gjennomslagskraft som gir adgang til sosiale posisjoner i andre felter, for individet først og fremst som et konkurransefortrinn på arbeidsmarkedet, men også andre felter er aktuelle (Jensberg, 1999).

5.3 Albert Hirschmans teori om Exit og Voice

I 1970 publiserte den tyske økonom og organisasjonsteoretikeren Albert Hirschman "Exit, voice and loyalty: Responses to Decline in Firms, Organizations, and States". Et organisasjonsteoretisk arbeid hvor han presenterer tanken om at det finnes to forskjellige måter å øve innflytelse på, nemlig "voice" og "exit". Du kan enten forsøke å påvirke en organisasjon gjennom de tilgjengelige kanaler: voice, eller du kan påvirke organisasjonen indirekte: ved å forlate den: exit.

I tilfellet ved exit gir du fra deg dine framtidige muligheter for innflytelse til fordel for den forhåpentligvis sterke virkningen av at du forlater organisasjonen. Baksiden med exit er at organisasjonen da ikke har mulighet til å vite eksakt hva du var misfornøyd med i tillegg til at det må flere enn en til for at organisasjonen skal oppfatte det som et problem heller enn en tilfeldighet.

Både exit og voice kan bli brukt til å måle nedgang i en organisasjon, men voice er den mest informative fordi den gir en begrunnelse for nedgangen. Exit i seg selv, gir kun et varselsignal om nedgang. Der hvor det finnes lojalitet til organisasjonen kan exit bli redusert, spesielt hvis alternativene til exit ikke anses som bra. For at exit skal fungere som innflytelse i en skole hvor foreldrene er misfornøyde forutsetter det at foreldrene opplever at de har reelle valgmuligheter. Dette er tilfellet med Steinerskolen da foreldrene har reelle valg i form av offentlig skole og andre privatskoler og vice versa, foreldre i offentlig skole har andre alternativer i form av private skoler.

Hirschman gir selv et eksempel på hvordan exit og voice kan virke i sammenheng med private skoler som et alternativ til offentlige skoler. I et tenkt eksempel (fra USA på 1970- tallet) hvor scenarioet er at de offentlige skolene forverres. I så fall, skriver han, vil et stigende antall av de foreldre som er opptatt av kvaliteten på barnas utdanning sende sine barn til private skoler. Dette vil i størst grad gjelde foreldre med høy inntekt eller formue, men også de som er på mellomnivå hvor det å sende barna på privatskole er en signifikant utgiftspost, men likevel tolererbar.

Denne bruken av exit kunne kanskje gi en impuls til de offentlige skolene om forbedring. Men denne impulsen er mye mindre betydelig for de offentlige skolene enn deres tap av de foreldrene som ville vært mest motiverte for å ta opp kampen mot forverringen dersom de ikke hadde en mulighet for exit, altså om det ikke fantes alternative skoler.

For at exit skal være en mekanisme som medfører kvalitetshøyning på skolenivå må det være noen ansvarlige på skolen som reagerer på nedgangen i etterspørselen av plasser ved skolen og/ eller på at barn har blitt tatt ut, og disse må være villige til å handle for å bedre forholdene (Helgesen, 2003 s. 59).

Exit er som sådan et sterkere virkemiddel i private enn offentlige skoler, da de private skolene er avhengig av foreldrebetaling og således vil merke det raskt på økonomien dersom foreldrene tar ut barna.

6. DATA OG METODE

Problemstillingene jeg ønske å belyse i denne oppgaven er: Hvem velger Steinerskolen for barna sine, hvilke motiver har de for valg av Steinerskolen og hvor fornøyde er de? For å besvare spørsmålene i problemstillingen har jeg brukt en kvantitativ tilnærming i form av spørreskjema.

Dette kapitlet vil omhandle dataene som resultatene vil bli presentert på grunnlag av. Innledningsvis vil jeg beskrive valg av metode. Videre vil jeg gjøre rede for utformingen av spørreskjemaet, rekruttering av respondenter og gjennomføring av undersøkelsen. Deretter vil jeg presentere operasjonalisering av variabler og bruk av statistiske metoder. Videre vil jeg si noe om undersøkelsens validitet og reliabilitet . Til slutt vil jeg presentere noen etiske betraktninger rundt undersøkelsen og kort si noe om hva som kunne blitt gjort annerledes.

6.1 Valg av metode

Hvilke data man ønsker å samle inn er utgangspunktet for hvilken metode som bør brukes. Som formulert i problemstillingene ønsker jeg å undersøke hvem som velger Steinerskolen for barna sine, hvorfor de velger Steinerskolen for barna sine og hvor fornøyde de er med Steinerskolen.

Det finnes flere metoder som kunne ha belyst problemstillingene på en fruktbar måte. Ved valg av en metode vil man nødvendigvis gå glipp av kvaliteter ved andre typer metode. Jeg har valgt kvantitativ metode. Ved å gjøre dette valget

mister undersøkelsen den kvalitative metodens viktigste egenskap, nemlig å gå i dybden og å la hver enkelts stemme bli hørt, noe som kunne blitt gjort for eksempel ved intervju. Ved valg av kvantitativ metode har jeg valgt bort å gå i dybden til fordel for å gå i bredden.

Spørreskjema er valgt for å kunne samle inn informasjon fra flest mulig foreldre og for at informasjonen skulle være enkel å strukturere. Et sannsynlighetsutvalg ville ha gitt undersøkelsen høy generaliserbarhet og validitet (Hellevik, 1997, Judd et al., 1991). På grunn av tid og kostnader er det valgt ikke-sannsynlighetsutvalg. Jeg kommer tilbake til konsekvenser av dette senere i oppgaven.

Det er forsøkt å fange opp om svaralternativene på de forskjellige spørsmålene er relevante ved å ha et "annet" felt ved flere av spørsmålene, slik at foreldrene kunne skrive inn med egne ord dersom de ikke opplevde at kategoriene som var laget var tilfredsstillende for deres svar. Det siste spørsmålet i spørreskjemaet lyder: "Er det noe du ønsker å kommentere eller legge til?" Dette spørsmålet vil også kunne fange opp temaer som ikke er tatt opp i spørreskjemaet. Her har respondentene anledning til å uttrykke sine meninger og kommentarer med egne ord, noe foreldrene benyttet seg av, det var til sammen over 100 sider med tekst. Denne har blitt sammenfattet og blir presentert i resultatdelen.

En vanlig fremgangsmåte er at man starter med en undersøkelsesgruppe og videre baserer fortsettelsen av undersøkelsen på hva som kommer frem i den første studien (Damgren, 2002 s. 99).

Marit Helgesens rapport "Barns behov eller foreldrenes særinteresser, foreldres motiv for å velge privat skole for sine barn" ble brukt som forstudie for spørreskjemaet, da spesielt de motiver Helgesen fant at foreldrene hadde. I tillegg hadde jeg uformelle samtaler om motiv for valg av skole og opplevelse i forbindelse med Steinerskolen med tre foreldre som har barn i Steinerskole og en forelder som selv har gått på Steinerskolen, men som valgte å ha egne barn i offentlig skole. Dette for å få innsikt i hvilke spørsmål som ville være relevante for spørreskjemaet.

6.2 Utforming av spørreskjemaet

Etter den nevnte forstudien ble spørreskjemaet utformet med innspill fra veileder Marianne Nordli Hansen, Forbundet Steinerskolens representant Dagny Ringheim og Steinerskolenes Foreldreforbunds representant Johan Eide.

Spørreskjemaet består totalt av 27 spørsmål som i hovedsak omhandler sosial bakgrunn, motiver, foreldrenes nettverk, samt foreldrenes opplevelse av Steinerskolen relatert til barnas skolehverdag, lærernes evne til dialog og faglige og pedagogiske kompetanse, informasjonsflyt, og skolens evne til å ta imot tilbakemeldinger og kritikk.

Spørsmålene ble besvart ved hjelp av avkrysning og svaralternativene varierer mellom gjensidig utelukkende kategoriske svaralternativer, flersvarsalternativer og rangordnede svaralternativ etter skaleringsprinsipp hvor det skal krysses av for grad av enighet/ tilfredshet, hvor responsraten er 1 til 6. Spørreskjemaet ble laget i og utsendt via QuestBack, en web basert leverandør av tilbakemelding og kommunikasjon. Spørreskjemaet finnes vedlagt.

6.3 Rekruttering av respondenter

Deltakerne ble rekruttert ved at det ble sendt en e-post til alle Steinerskolene i Norge med et vedlagt informasjonsskriv om hvordan foreldrene kunne delta i undersøkelsen. Informasjonsskrivet finnes vedlagt. Skolene ble oppfordret til å distribuere dette til alle foreldrene ved skolen.

I informasjonsskrivet ble undersøkelsen presentert og det ble beskrevet hvordan respondentene kunne registrere seg via en link på Foreldreforbundets hjemmeside for å få tilsendt spørreskjemaet pr. e-post eller kontakte meg for å få tilsendt spørreskjemaet pr. post. Dette for at det skulle være lik mulighet for alle til å delta, også de uten tilgang på internett og / eller e-post.

Denne måten å rekruttere respondenter ble valgt fordi den er kostnadsbesparende sammenlignet med å sende ut brev til alle foreldrene og fordi innplotting av dataene manuelt ville vært en for omfattende jobb i forhold til en masteroppgave. Faren ved denne type rekruttering er at det kan være en mulighet for at ikke alle skolene deler ut informasjonsskrivet, at det blir liggende i barnas skolesekk eller lignende. Dette kan bidra til lavere svarprosent.

Skolene var på et tidligere tidspunkt informert av styret i Steinerskoleforbundet om at en slik undersøkelse ville finne sted og da det i starten var forholdsvis få foreldre som hadde registrert seg og svart på spørreskjemaet, og det var flere skoler som ikke hadde noen respondenter, ble alle skolene kontaktet med en oppfordring om å gi en tilbakemelding på hvordan de hadde distribuert informasjonsskrivet.

Av 35 skoler som ble oppfordret til å gi tilbakemelding om hvordan de hadde distribuert informasjonen var det kun seks skoler som svarte. Tre av disse hadde distribuert informasjonen via ukesskriv med påminnelser, en av de sendte det via e-post til alle foreldrene de hadde e-post adressen til, en skole sendte det ut med barna via deres skolesekker i tillegg til at de la det ut på skolens internettside. Den siste skolen sendte det via post til alle foreldrene ved skolen med følgebrev fra skolen med oppfordring om å delta. Merk at den sistnevnte skolen helt klart er skolen med flest respondenter, både sett i forhold til elevtall og generelt.

Etter dette ble klassekontakter ved skoler hvor det var veldig få som hadde svart på undersøkelsen kontaktet pr e- post med en oppfordring om å informere foreldrene. Det ble også purret direkte til ledelsen ved de skolene som hadde null eller veldig få respondenter. Samtidig ble det fra Steinerskolens foreldreforbund og Steinerskoleforbundet skrevet et innlegg i skolenes "fredagslapper" med en sterk oppfordring til foreldrene om å delta.

979 personer registrerte seg via internettsiden og mottok spørreskjemaet pr. e-post via QuestBack. Av disse returnerte 767 foreldre spørreskjemaet. Det ble sendt purring til de som hadde registrert seg, men som ikke hadde svart på spørreskjemaet.

Etter at en purring ble sendt ut kom det noen tilbakemeldinger fra folk som hadde registrert seg, men som hadde valgt å ikke gjennomføre undersøkelsen. En av de registrerte skrev at hun kun var 15 år og elev og flere gav tilbakemelding om at de hadde begrenset erfaring ved skolen og barn i barnehage eller 1. klasse.

Ett av rådsmedlemmene tok kontakt med meg og fortalte at flere hadde kontaktet henne da de ikke klarte å registrere seg på den oppgitte internett adressen. Til høyre på siden for informasjon og registrering av e-post adresser var det nemlig en bruker logg inn for registrerte brukere av siden som kunne forveksles med registreringen. Dette har nok forvirret noen.

62 personer tok kontakt for å få spørreskjemaet tilsendt pr. post. Av disse returnerte 44 stk. spørreskjemaet. Det ble ikke sendt purring til de som ikke returnerte spørreskjemaet, da dette ikke var mulig på bakgrunn av anonymitet. Jeg har ikke fått noen tilbakemeldinger fra de som valgte å ikke returnere spørreskjemaet.

Ved skolen med flest respondenter hadde 141 foreldre svart på spørreskjemaet og ved skolen med færrest respondenter hadde tre foreldre svart på undersøkelsen. Det var kun en skole som ikke hadde noen respondenter og dette var en videregående skole.

6.4 Svarprosent

Undersøkelsen består totalt av 811 respondenter. Det er ikke mulig å presentere en eksakt svarprosent, fordi det ikke foreligger eksakte tall på hvor mange familier som hadde barn i Steinerskole ved tidspunktet for gjennomføring av undersøkelsen. Elevtelling 1.april 2006 viser at det var 5446 elever i norske Steinerskoler, men det foreligger ikke informasjon om hvor mange av disse som er søsken.

På bakgrunn av disse opplysningene sammen med hypotetiske utregninger på søskenforhold, som blir vist nedenfor, er det rimelig å anta at svarprosenten ligger et sted mellom 20 og 30 prosent.

Hvis vi regner ut fra en hypotese om at ingen av elevene har søsken som er elever ved Steinerskolen blir regnestykket slik:

Ingen av elevene har søsken som er elever ved Steinerskolen: $811: 5446 = 14,8\%$ av alle foreldre som har barn i Steinerskole har svart på undersøkelsen.

Hvis vi heller prøver hypotesen: alle elevene har ett søsken som er elev ved Steinerskolen blir regnestykket slik:

Alle elevene ved Steinerskolen har ett søsken som er elev i Steinerskole: $811: 2723 = 29,7\%$ av alle foreldre som har barn i Steinerskolen har svart på undersøkelsen.

Til sammenligning ble det våren 2007 foretatt en foreldreundersøkelse i regi av utdanningsdirektoratet, hvor alle foreldre i grunnskoler og vg1 i videregående skole ble invitert til å delta. Svarprosenten på landsgjennomsnitt lå da på rundt 25% (Haareide, 2007).

6.5 Hvor representative er foreldrene som har svart på undersøkelsen for alle foreldre med barn i Steinerskolen

Det er grunn til å anta at det er de mest engasjerte foreldrene som har valgt å svare på undersøkelsen. Enten det dreier seg om de foreldrene som er veldig fornøyd med skolen eller de foreldrene som er veldig misfornøyde med skolen. Gruppen som er veldig fornøyd med skolen vil ønske å fortelle om dette og gruppen som er misfornøyd med skolen vil gjennom en slik undersøkelse oppleve å få mulighet til å ytre sin mening i et uavhengig fora. Det er her viktig å merke seg at de mest misfornøyde foreldrene antageligvis allerede vil ha tatt barna ut av Steinerskolen og dermed ikke har hatt anledning til å svare på spørreskjemaet. Det vil også, som ved alle undersøkelser, være en del som ikke er engasjerte den ene eller andre veien som har unnlatt å svare på undersøkelsen.

6.6 Operasjonalisering av variabler

Operasjonalisering handler om å gjøre et abstrakt begrep til noe målbart, ofte et konkret spørsmål. Det konkrete resultatet av operasjonalisering betegnes som en variabel. En operasjonalisering kan ende opp som en variabel, men det er ikke uvanlig at det trengs mange variabler for å operasjonalisere et fenomen (Johannessen, 2007).

Spørsmålet "Hvem velger Steinerskolen for barna sine" vil i oppgaven bli forsøkt besvart ved hjelp av sosial bakgrunn. Foreldrenes sosiale bakgrunn er operasjonalisert til Variabelen "foreldrenes utdanningsnivå" og "foreldrenes inntekt". Variabelen "foreldrenes utdanningsnivå" betraktes som et godt mål på sosial bakgrunn, spesielt i Norge hvor fordelingen av materielle goder har vært

nokså jevn. Det er også denne variabelen som eventuelt kan sies å måle foreldrenes kulturelle kapital i størst grad (Skahjem, 2005).

Problemstilling nummer to: "Hvilke motiver har foreldrene for valg av Steinerskole for sine barn?" er operasjonalisert til spørsmålet: "Hva vil du si er de viktigste grunnene til at du valgte Steinerskolen?" og har følgende svarkategorier:

- Det pedagogiske opplegget
- Misnøye med offentlig skole
- Skolens fysiske utrustning/ estetikk
- Ønske om et heterogent (forskjelligartet) miljø
- Forventninger om kontinuitet i lærerstaben
- Det kunstneriske aspektet ved undervisningen
- Forventninger om engasjerte lærere
- Verdigrunlaget skolen står for
- Forventninger om innflytelse i barnas skolehverdag
- Barnet/ barnas behov (for eksempel for tilretteleggelse)
- Annet

Den siste problemstillingen: "Hvor fornøyde er foreldrene?" er operasjonalisert til følgende spørsmål med rangordnede svaralternativer:

1. Vurderer du nettverket med de andre foreldrene ved skolen som positivt?
2. I hvor stor grad opplever du at du har innflytelse og får delta i barnas skolehverdag?
3. Hvor god kontakt vil du si at barnet/ barna har med sine lærere?
4. Hvor godt opplever du at barnet/ barna trives i skolemiljøet og sammen med medelever?

5. Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever lærernes faglige og pedagogiske kompetanse?
6. Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever barnas læring?
7. Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever barnet/ barnas modning og utvikling generelt?
8. I hvor stor grad vil du si at du som forelder har god kontakt og dialog med barnet/ barnas lærere?
9. Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever lærernes faglige og pedagogiske kompetanse?
10. Hvor enig er du i følgende utsagn: "skolens lærere og ledelse er gjennomgående åpne og lydhøre ovenfor innspill og kritikk".
11. Hvor enig er du i følgende utsagn: "skolen gir god informasjon om hvor spørsmål og kritikk skal rettes".
12. Hvor enig er du i følgende utsagn: "skolen gir tydelige og godt begrunnede tilbakemeldinger/ svar på spørsmål og kritikk".

Spørsmål 3 - 7 er i resultatdelen samlet under underkapittelet "Foreldrenes vurdering av barnets trivsel og læring". Spørsmål 8 - 12 er i resultatdelen samlet i underkapittelet: "Foreldrenes vurdering av kommunikasjon, kritikk, åpenhet og informasjon.

6.7 Statistiske metoder

Databearbeiding og analyse er utført med Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) versjon 15. Hvor jeg har utført en deskriptiv analyse og statistisk test i form av Anova.

6.7.1 Univariat analyse

Univariat analyse handler om hvordan enhetene fordeler seg på én avhengig variabel. Presentasjon av hvordan enhetene fordeler seg på variabler som omhandler foreldrenes sosiale bakgrunn, foreldrenes motiver og hvor fornøyde de er vil bli presentert ved hjelp av frekvenstabeller.

6.7.2 Bivariat analyse

Bivariat analyse handler om å undersøke sammenhenger mellom to variabler. Det er undersøkt for sammenhenger mellom følgende variabler ved hjelp av krysstabeller: "foreldrenes motiver og foreldrenes inntekt", "foreldrenes motiver og foreldrenes utdanningsnivå", "har barnet tidligere vært elev i offentlig skole og motiver".

Ved hjelp av sammenligning av gjennomsnitt er det undersøkt om foreldrenes inntekt, utdanning eller hvilken Steinerskole barnet går på har noe å si for hvor fornøyde foreldrene er. Foreldrenes inntekt og utdanning er også undersøkt i forhold til hvilken Steinerskole barnet går på.

6.7.3 Anova

"Enveis analyse av varians mellom grupper" (One-way between-groups Anova) ble utført for å undersøke om det var signifikante forskjeller i svarene til foreldre som tilhører de forskjellige skolene på spørsmål som omhandler hvor fornøyde foreldrene er. At den er enveis betyr at det bare er *skolene* som sammenlignes og ikke andre variabler i tillegg. *Mellom grupper* betyr at gruppene (skolene) blir

sammenlignet på variabelens skåre (Pallant, 2005).

6.7.4 Signifikansnivå

Signifikansnivået som er brukt er 0,5. Det vil si at et signifikansnivå som er mindre enn 0,5 sannsynliggjør en statistisk signifikant forskjell i gjennomsnittene på ovenfor nevnte spørsmål mellom de forskjellige skolene.

6.8 Undersøkelsens validitet

Validitet dreier seg om datamaterialets gyldighet for de problemstillingene som skal belyses. Høy validitet innebærer at undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen resulterer i data som er relevante for problemstillingene.

6.8.1 Den interne validiteten

Intern validitet handler om resultatene i undersøkelsen fanger virkeligheten. Når det gjelder hvordan foreldrene har besvart spørreskjemaet kan jeg ikke kontrollere eller garantere at informantene har krysset av riktig. Men det er viktig, når man ser på svarene, å huske på at undersøkelsen i en viss grad er retrospektiv, da foreldrene blir bedt om å svare på motiv som for flere av dem ligger et stykke tilbake i tid. Dette gjør at svarene kan bære preg av at man kan ha glemt de følelsene man hadde på det tidspunktet og/ eller svarene kan bære preg av erfaringer som er gjort på senere tidspunkt.

Når det gjelder spørsmålet om motiver fikk foreldrene oppgitt ti svaralternativer i spørreskjemaet. Når alternativer blir presentert på en slik måte er det lett for at respondentene kjenner seg igjen og krysser av ved de øverste alternativene. Rækkefølgen alternativene ble presentert for foreldrene i spørreskjemaet var derfor satt til tilfeldig rækkefølge ved hjelp av en funksjon i QuestBack.

Ut fra foreldrenes reaksjoner og resultatene som har kommet frem i undersøkelsen vil jeg si at spørsmålene i spørreskjemaet er relevante for å besvare problemstillingene jeg har valgt.

For å fange opp om jeg har relevante spørsmål og for at alle respondenter skulle ha en kategori som beskrev deres opplevelse er det et "annet" felt på flere spørsmål samt et åpent felt på slutten med teksten "er det noe du ønsker å kommentere eller legge til". Jeg mener at denne muligheten til både å påpeke ting som ikke blir spurt om i undersøkelsen og til å fritt fortelle med egne ord har bidratt til å styrke funnene i undersøkelsen, når det gjelder både gyldighet og troverdighet.

6.8.2 Den eksterne validiteten

Ekstern validitet handler om undersøkelsens gyldighet utover det utvalget som er undersøkt. Er resultatene generaliserbare? Det vil si: kan vi si at det som kommer frem i undersøkelsen gjelder for alle foreldre som har barn ved Steinerskolen?

Utvalgsmetoden er ikke- sannsynlighetsutvelging, noe som medfører en svakere ekstern validitet enn om sannsynlighetsutvelging ble brukt. Årsaken til dette er at

ved sannsynlighetsutvelging har hvert individ i universet (i dette tilfellet alle foreldre med barn i Steinerskole) en kjent sannsynlighet for å bli inkludert i utvalget. Dette medfører at representativiteten sikres og man kan angi sannsynlighet (ved hjelp av konfidensintervaller) for hvor mye resultatene avviker fra populasjonen.

Utvalget i denne undersøkelsen er, som nevnt tidligere, et ikke-sannsynlighetsutvalg. Dette valget ble gjort på bakgrunn av kostnader og arbeid i forhold til en masteroppgaves omfang. Siden respondentene ikke er et tilfeldig utvalg av foreldre som har barn ved Steinerskolen, men selv har registrert seg for deltakelse, på bakgrunn av et informasjonsskriv, vil vi ikke kunne si at funnene i undersøkelsen er generaliserbare til å gjelde alle foreldre som har barn i Steinerskolen.

Dersom det hadde vært sikkert at alle foreldre hadde mottatt dette informasjonsskrivet, ville validiteten vært høyere, ettersom alle foreldrene da hadde hatt like store muligheter for å delta i undersøkelsen. Dette er tilfellet ved den skolen som hadde flest respondenter (141), hvor skolen sendte ut informasjonsskrivet pr. post til alle foreldrene. Ved de andre skolene er det usikkert hvorvidt alle foreldrene har mottatt informasjonsskrivet, da det har vært distribuert via skolens internettside, via et ukesskriv til foreldrene, eller via elevenes skolesekker. Ved et flertall av skolene vet vi ikke hvordan informasjonen ble delt ut, ettersom skolene til tross for oppfordring om dette, valgte å ikke gi tilbakemelding på hvordan informasjonsskrivet ble distribuert.

Det er likevel grunn til å anta at alle skolene, muligens med unntak av en videregående skole, har distribuert informasjonen, ettersom det er respondenter fra alle skolene med unntak av den tidligere nevnte videregående skolen.

På bakgrunn av at vi har respondenter fra alle skolene (med unntak av en videregående skole) og et høyt antall respondenter (811), vil funnene i undersøkelsen peke på klare tendenser og dermed kunne si noe om foreldre med barn i Steinerskoler.

Som tidligere nevnt, antas at det er de mest engasjerte foreldrene, enten de er veldig positive eller veldig kritiske, som har valgt å delta i undersøkelsen. De mest misfornøyde foreldrene vil også allerede ha tatt barna sine ut av Steinerskolen. Som nevnt ovenfor er det likevel så mange respondenter fordelt på de forskjellige skolene at funnene i undersøkelsen allikevel vil kunne gi oss verdifull informasjon om problemstillingene, nemlig hvem som velger Steinerskolen, hvilke motiver de har og hvor fornøyde de er.

Det styrker generaliserbarheten at funnene i undersøkelsen samsvarer med funn i lignende undersøkelser, både fra Norge og andre land. I tillegg samsvarer funnene med de Gudrun Eriksen fant i sin undersøkelse av foreldre som har tatt barna ut av Steinerskolen (Eriksen, 2008).

6.9 Undersøkelsens reliabilitet

Høy grad av reliabilitet kan sies å være når gjentatte målinger gir samme resultat. En konklusjon er reliabel om andre kommer til den samme konklusjonen ved bruk av de samme premisser.

I sosiologifaget finner man liten grad lovmessige sammenhenger og målet med undersøkelsen er å finne tendenser og trekk som kan si noe om

problemstillingene. Det er forsøkt å redegjøre for alle stegene i prosessen med innsamlingen av data og utforming av spørreskjemaet så fullstendig som mulig, slik at premissene for en eventuell konklusjon er klare. I tillegg er det søkt å gjøre oppgaven og presentasjonen av resultatene så leservennlige som mulig.

6.10 Etske betraktninger

Prosjektet er godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. Alt innsamlet materiale er kun brukt i samsvar med prosjektets formål. Personopplysninger (e-post adresser) har blitt forsvarlig oppbevart og ble slettet etter at undersøkelsen var avsluttet.

Som nevnt i innledningen er undersøkelsen gjort på bakgrunn av og i samsvar med temaer Forbundet Steinerskolen og Steinerskolens Foreldreforbund ønsket å undersøke. Jeg har også mottatt et stipend for arbeidet. Representanter fra Forbundet og Foreldreforbundet har også kommet med innspill til spørreskjemaet. Jeg ønsker i denne sammenheng å presisere at selv om de har kommet med innspill gjelder dette temaer de ønsker å ha med, de har aldri bedt meg fjerne spørsmål fra spørreskjemaet eller uttrykket misnøye med disse. Presentasjon av resultatene og utformingen av oppgaven er mitt ansvar alene.

Allikevel setter dette meg, som forsker, i en form for avhengighetsforhold til Steinerskolen. Ved at jeg selv har vært elev ved Steinerskole har jeg også et nærere forhold til skolen enn det en som har vært elev i offentlig skole ville hatt.

6.11 Hva kunne jeg gjort annerledes

I ettertid er det mange ting ved spørreskjemaet og undersøkelsen som jeg ser kunne eller burde ha blitt gjort annerledes.

Det ville vært interessant for undersøkelsen å ha med et spørsmål om barnets alder, da det for eksempel hadde vært interessant å se om hvor fornøyde foreldrene er forandrer seg i forhold til barnets alder. Det kunne eventuelt vært interessant å sett om det var noen klassetrinn som utmerket seg enten i positiv eller negativ retning.

Spørreskjemaet burde kun gått ut til foreldre med elever i grunnskolen, mange av spørsmålene er ikke interessante for foreldre med elever i videregående trinn. Dette er også tilbakemeldingen fra noen av foreldrene som har barn i videregående skole. Dette ville også ha gjort det lettere å sammenligne undersøkelsen min med andre undersøkelser da jeg i ettertid ser at det meste av relevant litteratur omhandler grunnskolen.

Det har også, som nevnt tidligere, vært vanskelig å finne svarprosenten på undersøkelsen min da det kun foreligger opplysninger om hvor mange barn som går i Steinerskolens grunnskole. Dersom undersøkelsen kun hadde gått ut til foreldre med barn i grunnskolen ville det vært mulig å finne en eksakt svarprosent.

En vesentlig svakhet ved spørreskjemaet er at jeg ikke har spesifisert om inntekt dreier seg om samlet inntekt eller lønnsinntekt. Dersom jeg hadde spesifisert en

av delene ville resultatene lettere latt seg sammenligne med funn fra annen forskning og tall fra Statistisk Sentralbyrå.

Det hadde styrket funnene og gjort undersøkelsen enda mer interessant dersom tilsvarende spørreskjema var blitt sendt ut til en gruppe foreldre i offentlig skole. Dette var aldri aktuelt på grunn av både tid og kostnader i forhold til at dette er en masteroppgave, men det hadde både gjort oppgaven både mer interessant og økt troverdigheten.

7. RESULTATER

Jeg vil i dette kapittelet søke å belyse problemstillingene: hvem velger Steinerskolen for barna sine, hvilke motiver har de og hvor fornøyde er de ved hjelp av data fra spørreskjemaet, for så å relatere dette til relevant teori. Kapittelet er delt inn i 4 hoveddeler.

Del 7.1 omhandler hvem som velger Steinerskolen for barna sine.

Tidligere i oppgaven har vi sett at kritikere av private skoler frykter at en økning i antall elever i private skoler vil føre til økte sosiale forskjeller. Vi har også sett at den forskning som er gjort på foreldre med barn i private skoler konkluderer med at foreldre med barn i private skoler, og da spesielt Steinerskolen, har høyere utdanning enn gjennomsnittet av befolkningen. Derimot kan det ikke konkluderes med at foreldre med barn i private skoler, eller kun foreldre med barn i Steinerskolen, har høyere inntekt enn resten av befolkningen (Helland og Lauglo, 2005, Skahjem, 2005). Jeg vil i denne delen av kapittelet vise til kjennetegn ved foreldre som velger Steinerskolen for barna sine ved å se på utdanningsnivået og inntektsnivået til foreldrene, for så å relatere dette til Bourdieus kapitalteori.

Del 7.2 omhandler hvilke motiver foreldrene har for valg av Steinerskole.

I kapittelet 4 så vi at de undersøkelser som er gjort rundt foreldres motiver for private skoler generelt og for valg av Steinerskole først og fremst dreier seg om pedagogikken ved skolen, men at foreldrene også har andre motiver, som skolens verdigrunnlag og misnøye med offentlig skole (Helgesen, 2003, Damgren 2002). Jeg vil i denne delen av kapittelet forsøke å svare på hvilke motiver foreldrene har for valg av Steinerskole. Dette vil bli gjort ved hjelp av

presentasjon av svarene fra spørreskjemaet. Det vil i tillegg bli undersøkt om foreldrenes motiver forandrer seg etter foreldrenes utdanning, inntekt og alder. I tillegg vil det bli undersøkt om foreldre som tidligere har hatt barn i offentlig skole har andre motiver enn foreldre som ikke tidligere har hatt barn i offentlig skole. Motiv som omhandler misnøye med offentlig skole vil bli belyst av Hirschmans teori om Exit og Voice.

Del 7.3 omhandler hvor fornøyde foreldrene er med Steinerskolen.

Jeg vil i denne delen av kapitlet forsøke å svare på hvor fornøyde foreldrene er med Steinerskolen ved hjelp av presentasjon av resultater fra spørreskjemaet. Det vil bli presentert deskriptive tabeller av foreldrenes vurdering av barnas trivsel og læring, foreldrenes opplevelse av innflytelse og deltakelse og foreldrenes vurdering av skolens evne til kommunikasjon, evne til å ta imot innspill og kritikk, åpenhet og informasjon.

Videre vil jeg undersøke om foreldrene som tidligere har hatt barn i offentlig skole er mer eller mindre fornøyd, (med hensyn til barnas trivsel og læring og foreldrenes vurdering av skolens evne til kommunikasjon, evne til å ta imot innspill og kritikk, åpenhet og informasjon), enn foreldre som ikke har hatt barna i offentlig skole.

Det vil så bli undersøkt om foreldrenes inntekt, utdanning og alder har noe å si for hvor fornøyde foreldrene er med hensyn til barnas trivsel og læring, samt foreldrenes vurdering av skolens evne til kommunikasjon, evne til å ta imot innspill og kritikk, åpenhet og informasjon.

Deretter vil det bli presentert resultater fra spørreskjemaet som dreier seg om hvor godt foreldrene kjenner seg igjen i kritikken som ble fremsatt av Dagbladet og hvordan dette fordeler seg på de forskjellige skolene, samt om gjenkjennelse i dagbladet kritikken samsvarer med hvordan foreldrene ved de forskjellige skolene har svart på spørsmålene om hvor fornøyde de er.

Til slutt vil jeg, i del 7.4, presentere resultater fra det siste spørsmålet i spørreskjemaet: "Er det noe du ønsker å kommentere eller legge til", for så å relatere dette til resultatene fra de andre spørsmålene om hvor fornøyde foreldrene er med Steinerskolen og til debatten som foregikk i Dagbladet sommeren 2005.

7.1 Hvem velger Steinerskolen for barna sine?

Hvem som velger Steinerskolen for barna sine" vil i denne oppgaven beskrives ved hjelp av foreldrenes sosial bakgrunn.

7.1.1 Foreldrenes utdanning

Tabell 2: *Foreldrenes høyeste fullførte utdanning*. Fordeling vist i prosent. **N= 799**.

	%	N
Ungdomsskole	1,7	14
Videregående skole	13,1	106
Høyskolenivå	29,7	241
Universitetsnivå, inntil 4 år	19,5	158
Universitetsnivå, over 4 år	34,5	280

For å kunne si noe om foreldrenes utdanningsnivå må vi se det i sammenheng med utdanningsnivået i den generelle befolkningen.

1,7% av foreldrene som har svart på undersøkelsen har ungdomsskole som høyest fullførte utdanning. Til sammenligning har 32,8% av befolkningen, ifølge tall fra statistisk sentralbyrå, grunnskole som sin høyeste fullførte utdanning. Tilsvarende tall for videregående skole er 13,1 % for foreldrene i undersøkelsen og 42,4 % i befolkningen generelt. Merk her at statistisk sentralbyrås statistikk er for personer over 16 år og at det derfor vil være en del 16, 17 og 18 åringer som fortsatt er i utdanning innenfor denne kategorien (Statistisk Sentralbyrå, 2004).

19,5% av foreldrene i undersøkelsen har Universitetsnivå inntil 4 år og 29,7% har utdanning på Høyskolenivå. Dette er til sammen 49,2%. Til sammenligning er det 19,3% av befolkningen som har utdanning på Universitets og Høyskolenivå. 34,5% i undersøkelsen har Universitetsnivå over 4 år som høyeste fullførte utdanning, mens 5,5% av befolkningen har Universitets og Høyskolenivå, høyere grad (Statistisk Sentralbyrå, 2004).

Hvis vi slår sammen svarkategoriene "Høyskolenivå", "Universitetsnivå, inntil 4 år" og "Universitetsnivå, over 4 år", utgjør de av foreldrene som har barn i Steinerskolen med høyere utdanning 82,7 %. Ifølge tall fra Statistisk Sentralbyrå har 25 % Norges befolkning høyere utdanning (Statistisk Sentralbyrå, 2004).

Selv om vi må regne med en viss skjevhet på grunn av at tallene for befolkningen generelt også vil innbefatte personer som er høyere i alder enn foreldrene i Steinerskolen forteller disse tallene oss at foreldre med barn i Steinerskolen har

et betydelig høyere utdanningsnivå enn gjennomsnittet av befolkningen. Dette gjelder spesielt Universitetsnivå, høyere grad. Dette stemmer også overens med funnene til Helland og Lauglo (2005) og også med funn fra de andre nordiske landene (Damgren, 2002, Dahlin, 2004).

Helland og Lauglo fant, i de fleste typer friskoler, en overrepresentasjon av foreldre med relativt høy utdanning. Når det gjelder foreldre med barn i Steinerskole fant de at foreldrene har høyere utdanning enn foreldre i kommunal skole og målt mot kategorien "alle skoler". Av fedre ved Steinerskolen har 54,3% universitets eller høyskoleutdanning, mot 27,9 i Kommunal skole, eller 28,3 av foreldrene målt i "alle skoler". Av mødre ved Steinerskolen har 60,1% universitets eller høyskoleutdanning mot 31,8% i Kommunal skole og 32,2% i "alle skoler" (Helland og Lauglo, 2005 s. 82).

Damgren (2002) fant også i sin undersøkelse at foreldrene i Waldorfskolen (Steinerskolen) til og med hadde høy utdanning i sammenligning med de andre friskolene i undersøkelsen. Foreldrene i Waldorfskolen har også den mest akademiske utdannelsen (Damgren, 2002).

Skolevalg er uttrykk for en individualiseringstendens som er spesielt sterk blant de høyt utdannede. De legger stor vekt på deres barns utdanning og vil gjerne velge aktivt (Olsen, 2006). Som nevnt tidligere refererte Damgren (2002) til en svensk undersøkelse som viser til at 75 % av foreldrene kjente til at de hadde mulighet til å velge skole. Kjennskapen hang sammen med foreldrenes utdanning. Ni av ti foreldre med høyere utdanning kjente til muligheten mot bare drøyt halvparten av foreldre med folkeskole eller grunnskole (Damgren, 2002 s. 64). Det er vanskelig å si om dette kan være noe av forklaringen på hvorfor foreldrene ved Steinerskolen har så høy utdanning sett i forhold til befolkningen,

men det er klart at dersom denne undersøkelsen er overførbar til Norge vil dette være en faktor å ta med videre. Andre undersøkelser har vist at foreldre med høy utdannelse er opptatt av barnas utdannelse. Helland og Lauglo skriver blant annet at: "En kan anta at velutdannede foreldre vil være bedre informert enn andre om de valgmuligheter som foreligger for sine barns utdanning, og vil bevisst vurdere og avveie slike alternativer" (Helland og Lauglo, 2005 s. 36). Foreldrenes bevissthet om utdanningsalternativ for barn kan imidlertid også aktualiseres når det er tydelig at barna mistrives eller mislykkes i den kommunale skolen (Helland og Lauglo, 2005 s. 17).

Derav følger at det er flere foreldre med høy utdannelse som velger privat skole for sine barn, inkludert Steinerskole. De foreldre som er opptatt av barnas utdannelse vil dermed også være interessert i forskjellige typer pedagogikk og på bakgrunn av dette ha bedre forutsetninger for å gjøre et valg.

I min undersøkelse er det ingen skoler som peker seg ut i forhold til foreldrenes utdannelse. Foreldrenes utdanningsnivå ser ikke ut til å være påvirket av om skolene er store eller små, eller om de ligger i store eller små byer.

7.1.2 Foreldrenes inntekt

Tabell 3: *Husstandens samlede inntekt*. Fordeling vist i prosent. **N= 805**.

	%	N
Under 150.000	4,1	33
151.000- 300.000	16,8	136
301.000- 600.000	41,9	340
601.000-1.000.000	28,1	228
1.001.000- 1.500.000	6,3	51
1.501.000- 2.000.000	1,4	11
Mer enn 2.000.000	0,7	6

For å kunne sammenligne foreldrenes inntekt med andre foreldre som har barn i grunnskole har jeg brukt tall fra Helland og Lauglos (2005) undersøkelse som sammenligningsgrunnlag. Helland og Lauglos analyse er basert på data fremskaffet av Statistisk Sentralbyrå fra offentlige administrative registre om befolkningen og grunnskolen. Mer enn 619 000 elever inngår i analysegrunnlaget (Helland og Lauglo, 2005 s. 7).

Helland og Lauglo har brukt både gjennomsnitt og median for å se på forskjeller mellom inntekten til foreldre i kommunale skoler, foreldre i private skoler som utgjør et religiøst alternativ og foreldre i private skoler som utgjøre et pedagogisk alternativ.

Det faktum at det i mitt spørreskjema ble brukt fastsatte svarkategorier for inntekt gjør det ikke mulig å regne ut median og aritmetisk gjennomsnitt. Svarkategoriene gjør det derimot mulig å finne et veid gjennomsnitt.

Det er regnet ut et veid gjennomsnitt ved å bruke midtpunktet i hver inntektskategori, multipliserer hvert midtpunkts tallverdi med antall respondenter i kategorien. Deretter summerer vi produktene for alle inntekstkategoriene. Til slutt dividerer vi summen av produktene i inntekstkategoriene med totalt antall respondenter. Det veide gjennomsnitt blir da kr. 576.228.

Inntektskategorier	Midtpunkt	Respondenter	Produkt	
0	150000	75000	33	2475000
151000	300000	225500	136	30668000
301000	600000	450500	340	153170000
601000	1000000	800500	228	182514000
1001000	1500000	1250500	51	63775500
1501000	2000000	1750500	11	19255500
2001000	2001000	2001000	<u>6</u>	<u>12006000</u>
			805	463864000

Veid gjennomsnitt: 576228,571

Siden aritmetisk gjennomsnitt påvirkes av ekstremt høye verdier, og dermed gir et skjevt bilde av hvilket inntektsnivå som er det "vanlige" har Helland og Lauglo i hovedpresentasjonen av undersøkelsen valgt å bruke median (Helland og Lauglo, 2005 s. 108). Dette problemet unngår man ved veid gjennomsnitt, da alle inntektene allerede er delt inn i kategorier og dermed forekommer det ikke ekstremt høye verdier.

Helland og Lauglo skiller i sin undersøkelse mellom foreldrenes samlede inntekt (inkludert kapitalinntekt og lignende) og foreldrenes yrkesinntekt.

Tabell 4: *Helland og Lauglo: Foreldrenes inntekt og foreldrenes lønn.*

	Gjennomsnitt	Median	Std. avvik
Foreldrenes inntekt			
Kommunal skole	503084	450520	1810230
Alt. ped.friskole	833322	451182	13655197
Foreldrenes lønn			
Kommunal skole	545701	523858	343090
Alt. ped. friskole	572179	507530	506032

(Helland og Lauglo, 2005 s. 106).

Hvis vi antar at foreldrene i min undersøkelse har oppgitt all inntekt i spørsmålet om husstandens samlede inntekt ser vi at det veide gjennomsnittet av foreldre i Steinerskolen målt mot gjennomsnitt av samlet inntekt for kommunal skole, har foreldre ved Steinerskolen noe høyere inntekt enn foreldre i kommunal skole.

Hvis vi antar at foreldrene i min undersøkelse har oppgitt lønnsinntekt er det veide gjennomsnittet av inntekten til foreldrene i min undersøkelse fortsatt høyere enn inntekten til foreldre i kommunal skole, men differansen er da mindre enn ved samlet inntekt.

Disse funnene er ikke i samsvar med de konklusjoner Helland og Lauglo gjorde i sin undersøkelse. Siden det aritmetiske gjennomsnittet påvirkes av ekstremt høye verdier, og dermed gir et skjevt bilde av hvilket inntektsnivå som er det "vanlige" har Helland og Lauglo valgt å bruke median (Helland og Lauglo, 2005 s. 108). De fant, når det gjelder inntekten til foreldre ved Steinerskolen at den enten var omtrent på samme nivå- eller i noen sammenligninger på lavere nivå, enn

inntekten til foreldre med barn i de kommunale skolene (Helland og Lauglo, 2005 s. 44).

Funnene i min undersøkelse er derimot i samsvar med de funn Skahjem (2005) gjorde. Hun fant at sosial bakgrunn har betydning for sannsynligheten for å gå på private skoler og at dette gjelder spesielt foreldrenes utdanningsnivå, men også til en viss grad foreldrenes inntekt (Skahjem, 2005, s. 3).

Det er ifølge min undersøkelse foreldrene ved Steinerskolene i de største byene og områdene rundt Oslo som har de høyeste inntektene og dermed den høyeste økonomiske kapitalen.

7.1.3 Oppsummering av foreldrenes inntekt og utdanning

Funn fra min undersøkelse viser at foreldre med barn i Steinerskolen har et høyt utdanningsnivå sett i forhold til den generelle befolkningen. Dette bekreftes av andre undersøkelser (Damgren, 2002, Helland og Lauglo, 2005, Dahlin, 2004 og Skahjem, 2005) som viser at foreldre ved Steinerskolen har et høyt utdanningsnivå i forhold til foreldre med barn i offentlig skole. Jeg fant i min undersøkelse at foreldre med barn i Steinerskole har litt høyere inntekt enn foreldre med barn i kommunal skole. Dette samsvarer med funn fra Skahjems (2005) undersøkelse, men ikke med funn fra Helland og Lauglos (2005) undersøkelse. Funnene i min undersøkelse kan oppsummeres til at foreldre som velger Steinerskole for barna sine i høy grad kjennetegnes av høy kulturell kapital og i mindre grad av høy økonomisk kapital.

7.1.4 Finnes det andre faktorer som kjennetegner foreldre ved Steinerskolen?

For å kunne si noe mer om hvem foreldrene som søker barna sine til Steinerskolen er vil det her bli presentert tabeller over barnets alder når det ble søkt inn på Steinerskole samt foreldrenes svar på spørsmålene: "Har andre foreldre i ditt sosiale nettverk (som du ikke har blitt kjent med gjennom Steinerskolen) barna sine på Steinerskoler?" Og "Er det vanlig å diskutere skole, barnas skolehverdag, skolepolitikk og lignende i ditt nettverk?"

Tabell 5: *Barnets alder når det ble søkt inn på Steinerskolen. Fordeling vist i prosent. N= 808.*

	%	N
0- 2 år	19,2	156
3- 4 år	22,8	185
5- 6 år	35,4	287
7 år eller eldre	22,2	180

Tabell 5 viser at 78 % av barna som går i Steinerskole ble søkt inn før de fylte 7 år og til sammen 42 % søkte barnet inn mens det var mellom 0 og 4 år.

Dette bekrefter antakelsen om at valg av Steinerskolen er meget bevisst og gjennomtenkt fra foreldrenes side. Noe også Helgesen fant i sin studie. Hennes samlede inntrykk etter å ha snakket med informantene (fra skoler som utgjorde både pedagogiske og livssyns alternativer) var at foreldre som velger private skoler er svært bevisste på hva de gir seg ut på (Helgesen, 2003).

Tabell 6: *Har andre foreldre i ditt sosiale nettverk, (som du IKKE har blitt kjent med gjennom Steinerskolen), barna sine på Steinerskoler?* Fordeling vist i prosent. **N= 808**

	%	N
Ja	52,8	428
Nei	44,4	360
Vet ikke	2,5	20

Tabell 6 viser at over halvparten av foreldrene som har barna sine i Steinerskolen har andre i nettverket sitt, (som de ikke har blitt kjent med etter at barna startet på Steinerskolen), som har barn i Steinerskolen. Ut fra dette kan det se ut som at det har en viss effekt for valg av Steinerskolen at andre i foreldrenes sosiale nettverk har barna sine på Steinerskole.

En antagelse kan være at valg av skole kan ha noe å si for hvordan familien ønsker å fremstå, det kan signalisere noe om sosial tilhørighet og posisjon. Det kan være en del av foreldrenes måte å signalisere noe til omverdenen om hvordan de ønsker å fremstå og hvilke verdier de har. Altså å vise sin identitet. Hvis dette er tilfellet vil det i tråd med Bourdieus kapitalteori være slik at foreldrene tilhører sosiale felt hvor det å ha barna sine på Steinerskolen fungerer som symbolsk kapital.

Denne antagelsen stemmer derimot ikke med funnene i Helgesens kvalitative studie hvor hun fant at foreldre som søker plass til sine barn i private skoler ikke gjør det fordi de skal signalisere tilhørighet til et nettverk som kjennetegnes av mennesker med spesielt høy inntekt eller utdannelse”(Helgesen, 2003 s. 90).

Selv om foreldrene i Helgesens studie sier at de ikke søker barna til Steinerskole for å signalisere tilhørighet til et nettverk som kjennetegnes av mennesker med høy inntekt eller utdanning er det godt mulig at foreldrene allerede tilhører et nettverk hvor det å ha barn i Steinerskole anses som "riktig" i feltet.

Tabell 7: *Er det vanlig å diskutere skole, barnas skolehverdag, skolepolitikk o.l. i ditt nettverk?* Fordeling vist i prosent. **N= 810.**

	%	N
Ja	86,3	700
Nei	11,5	93
Vet ikke	2,1	17

Tabellen viser at det er vanlig for foreldre som har barna sine i Steinerskolen å diskutere skolepolitikk og barnas skolehverdag, noe som bekrefter antagelsen om at det dreier seg om engasjerte foreldre som har tatt et bevisst valg når de sendte barna sine på Steinerskole.

Helgesen fant i sin kvalitative studie at det er en enighet blant foreldrene om at de snakker mye om skole med venner. De er opptatt av pedagogikk og de er opptatt av å sammenligne skoler (Helgesen, 2003).

7.1.5 Oppsummering av hvem som velger Steinerskolen for barna sine

Funn fra denne undersøkelsen viser at foreldre med barn i Steinerskolen kan sies å kjennetegnes ved å ha et høyt utdanningsnivå. Dette bekreftes av funn fra andre undersøkelser fra Norge, Sverige og Danmark (Helland og Lauglo, 2005, Damgren, 2002 og Dahlin 2004). Basert på funn fra denne undersøkelsen kan de

sies å ha litt høyere inntekt enn foreldre med barn i offentlig skole. Dette er derimot ikke i samsvar med funn gjort av Helland og Lauglo (2005). Foreldre som søker barna inn på Steinerskolen gjør ifølge tall fra min undersøkelse ofte dette lenge før skolestart. Dette bekrefter at valg av Steinerskole i høy grad er et meget bevisst og gjennomtenkt valg. Foreldre med barn i Steinerskolen har ofte andre i sitt sosiale nettverk (som de ikke har blitt kjent med gjennom Steinerskolen) som har barn på Steinerskoler. Det er også veldig vanlig for foreldrene å diskutere skole, skolepolitikk, barnas skolehverdag og lignende i deres nettverk.

7.2 Hvilke motiver har foreldrene for å velge Steinerskolen for barna sine?

Jeg vil i denne delen presentere foreldrenes motiver for valg av Steinerskole for så å se om disse forandrer seg etter foreldrenes inntekt og/ eller utdanningsnivå og om foreldre som tidligere har hatt barn i offentlig skole vektlegger andre motiver enn de foreldrene som har hatt barna i Steinerskole fra første klasse.

7.2.1 Presentasjon av foreldrenes motiver

Tabell 8: *Foreldrenes motiver for å velge Steinerskolen*

(Her har foreldrene hatt anledning til å krysse av ved flere alternativer. Svaralternativene er ikke rangert, men presentert fra øverst til nederst etter antall avkryssninger). **N= 809**

	%	N
Det pedagogiske opplegget	82,9%	672
Forventninger om engasjerte lærere	69,3%	562
Det kunstneriske aspektet ved undervisningen	60,4%	490
Verdigrunnlaget skolen står for	56,6%	459
Forventninger om innflytelse i barnas skolehverdag	30,7%	249
Misnøye med offentlig skole	28,5%	231
Barnet/ barnas behov (for eksempel for tilretteleggelse)	28,2%	228
Skolens fysiske utrustning/ estetikk	25,8%	209
Ønske om et heterogent (forskjelligartet) miljø	17,9%	145
Forventninger om kontinuitet i lærerstaben	13,6%	110

Tabellen viser at foreldrene som har barn i Steinerskolen har flest avkryssninger på "Det pedagogiske opplegget" som motiv for valg av Steinerskolen for sine barn. Dette er fulgt av forventninger av engasjerte lærere, det kunstneriske aspektet ved undervisningen og verdigrunnlaget skolen står for.

At så mange legger vekt på verdigrunnlaget skolen står for kan sies å bekrefte at valg av Steinerskole er et verdivalg fra foreldrenes side. Ellers er det interessant at forventninger om engasjerte lærere har mange flere avkryssninger enn forventninger om kontinuitet i lærerstaben.

231 av respondentene i undersøkelsen krysset av på "misnøye med offentlig skole". Det er 28,5% av de spurte og en forholdsvis stor gruppe. Denne gruppen vil kunne deles i to grupper. De som har personlige og individuelle erfaringer som skaper misnøye og de som har en generell misnøye med offentlig skole eller det norske skolesystemet. For den siste gruppen kan det dreie seg om en reaksjon på det de oppfatter som ensrettethet i norsk skole og det norske samfunnet for øvrig, noe foreldrene også peker på i teksten de har skrevet i "annet" svarfeltet. Med dette motivet vil valg av Steinerskole kunne betraktes som motkultur, da motkultur kan betraktes som en reaksjon på ensrettethet.

Hos foreldrene, som i Helgesen undersøkelse oppgav misnøye med offentlig skole og administrasjon som motiv, dreide det seg om alt fra administrative inndelinger av skolekretser, misnøye med skolemiljø og misnøye med klassemiljø, til enkeltlærere.

Foreldrene i undersøkelsen som har negative erfaringer fra offentlig skole har opplevd at deres lojalitet til den offentlige skole blir satt på prøve og terskelen for å velge en annen tilbyder av skoletjenester er svært lav. De har da, slik Hirschman beskriver det brukt "Exit" som innflytelse ved å forlate den offentlige skolen på grunn av misnøye.

Mange av foreldrene krysset i undersøkelsen av på flere motiver for valg av Steinerskole. At foreldrene både har krysset av på flere svaralternativer og at mange i feltet for "annet" har skrevet alternative motiver tyder på at foreldrene anser flere motiver som viktige for valget og at det kan være sammensatte grunner for valg av Steinerskole. Dette stemmer overens med funnene Damgren (2002) gjorde i sin undersøkelse. Han fant at for de fleste foreldre er flere faktorer av stor viktighet (Damgren, 2002 s. 125).

Pedagogikk som det viktigste motivet for valg av Steinerskole samsvarer med det Helgesen (2003) fant i sin undersøkelse. I Helgesens undersøkelse oppgir 10 av 12 foreldre som er fra skoler som utgjør et pedagogisk alternativ, nettopp pedagogikken som hovedmotiv. Like mange i Helgesens undersøkelse oppgav "verdier" som hovedmotiv i tillegg til pedagogikken. Disse blir etterfulgt av Barns behov og skole- miljø sammen med ideologisk og politisk begrunnede motiver. Dernest misnøye med offentlig skole, så innflytelse og til sist pragmatisk løsning. (Helgesen, 2003). Disse funn er også i høy grad i samsvar med funnene i min undersøkelse. Stikkord for begrunnelsene informantene i Helgesen undersøkelse oppgav var: kontinuitet, stabilitet, trygghet og informasjon. Men også estetikk, helhet og respekt, samt at barna ses, at de behandles som enkeltindivider. Disse temaene har mye til felles med de alternative svarene foreldrene gav i min undersøkelse.

Mange foreldre i min undersøkelse brukte "annet" feltet til å presentere alternative grunner til valg av Steinerskolen. Disse er presentert nedenfor, for å vise det brede spekteret av foreldrenes motiver. Flere av disse kunne passet inn i kategoriene ovenfor, noe som bekrefter svarkategoriene, men ettersom foreldrene har skrevet dem eksplisitt antar jeg at de mener at de er viktige å formidle i tillegg til kategoriene som var i spørreskjemaet. Det er også flere som

har hatt ett, to og tre alternativer og flere forskjellige respondenter som har påpekt det samme alternative svaret.

De fleste av de alternativene svarene omhandler barnet. Det dreier seg om den helhetlige måten å se og undervise barnet på, at hvert barn ses på som unikt, forventninger om at barnet blir sett og om et bedre sosialt miljø for barnet, at barnet møtes på det nivået det er, aksept for at barna er "annerledes", at barna lærer å stå trygt foran en forsamling, at barnets tro på seg selv utvikles, hensynet til barnas ulike ståsted og behov, hensyn til individene, at det legges vekt på barnas positive sider, en lekende tilnærming til pedagogikken, en helhetlig vurdering av eleven, at barnet får være seg selv, og forventninger om et engasjerende opplegg for barnet.

Mange foreldre oppgav også motiver som omhandler det faglige og pedagogiske ved skolen. Godt miljø for musikk, det sjelelige/ åndelige aspektet, fokus på styrking av viljen, kunstfagene/ kreative fag, læring gjennom flere sanser, menneskesynet, kombinasjonen av teori og praktisk arbeid, fysisk aktivitet, læring gjennom opplevelser, lave faglige krav, frihet for lærerne til å undervise uten å måtte forholde seg til en læreplan, billedkunstlinjen, tyskfaget, hele kroppen er med i læringen og mye friluftsliv.

Flere av de alternative motivene foreldrene oppgav omhandlet misnøye med offentlig skole både direkte og indirekte. Mindre klasser, mindre skole, mindre sfo, barnehagepreget 1. Klasse, skepsis til 6 års reformen (L-97), forventninger om mindre mobbing, for liten andel av etnisk norske elever i lokal offentlig skole, den offentlige skolens mangel på langsiktig tenkning, bra alternativ til den stadig skiftende pedagogikken i offentlig skole, barnet kan gå på samme skole i 12 år, opplevde opplegget i offentlig barnehage som dårlig, misnøye med egen offentlig

skolegang og misnøye med skolepolitikken i kommunen og ønsket om å delta i en alternativ måte å gjøre ting på i et ellers ensrettet samfunn.

Av alternative svar som omhandler foreldre, nettverk og miljø pekte foreldrene på skolens sosiale miljø og nettverk, aktiv foreldredeltakelse, engasjerte foreldre, de hadde venner som var fornøyde med skolen, internasjonalt miljø, en av foreldrene er Steinerskolelærer, de kjente lærerne eller barnas besteforeldre ønsket det.

Andre begrunnelser som kom frem var egen erfaring, foreldrene hadde selv vært elev ved Steinerskolen, de var fornøyde i Steinerbarnehage, uteområdet, åndsfrihet, miljøbevissthet, mindre motepress, praktiske årsaker, nærhet til skolen, naboens barn skulle starte, anerkjennelse av sjelen og åndslivet.

7.2.2 Foreldrenes motiver sett i forhold til deres utdanningsnivå

Jeg vil her presentere foreldrenes motiver i forhold til utdanningsnivå for å se om foreldrenes motiver forandrer seg etter deres utdanningsnivå.

TABELL 9: *Utdanning målt mot motiv*. Prosentvis og enhetsfordeling. (Foreldrene har hatt anledning til å krysse av på flere motiver og spørsmålet om motiver er ikke rangert). **N= 799**

Motiv	Ungdoms- skole	Videregående skole	Høyskole	Universitet Inntil 4 år	Universitet Over 4 år
Det pedagogiske opplegget	75 % 10	80,2 % 85	84,6 % 204	85,4% 135	81,8 % 229
Skolens fysiske utrustning/ estetikk	21,4 % 3	18,9 % 20	25,7 % 62	18,4 % 29	32,9 % 92
Forventninger om kontinuitet i lærerstaben	14,3 % 2	17,9 % 19	14,9 % 36	12,7 % 20	11,4 % 32
Forventninger om engasjerte lærere	64,3 % 9	67,9 % 72	71 % 171	64,6 % 102	71,4 % 200
Forventninger om innflytelse i barnas skolehverdag	42,9 % 6	27,4 % 29	31,5 % 76	35,4 % 56	27,9 % 78
Misnøye med offentlig skole	74,1 % 10	30,2 % 32	28,2 % 68	29,1 % 46	25 % 70
Ønske om et heterogent (forskjelligartet) miljø	42,9 % 6	17,9 % 19	15,4 % 37	18,4 % 29	18,9 % 53
Det kunstneriske aspektet ved undervisningen	57,1 % 8	56,6 % 60	63,1 % 152	57 % 90	60,7 % 170
Verdigrunnet skolen står for	64,3 % 9	65,1 % 69	60,2 % 145	55,1 % 87	50 % 140
Barnet/ barnas behov (for eksempel for tilretteleggelse)	64,3 % 9	37,3 % 40	28,2 % 68	28,5 % 45	21,8 % 61
N	14	106	241	158	280

I alle utdanningsgruppene har foreldrene som forventet krysset av flest ganger på det pedagogiske opplegget som motiv for valg av Steinerskolen. Dette er som beskrevet tidligere det motivet flest foreldre har vektlagt og denne tabellen

bekrefter at dette er det viktigste motivet for foreldrene, uavhengig av utdanningsnivå.

Gruppen med ungdomsskole som høyeste fullførte utdanning skiller seg ut fra de andre gruppene, men det er også viktig å merke seg at denne gruppen kun har 14 respondenter. Jeg velger allikevel å presentere denne gruppen, da den skiller seg så markant ut fra de andre. Foreldrene som har ungdomsskole som høyeste fullførte utdanning vektlegger Barnet/ barnas behov en god del høyere enn de resterende gruppene. De ser også ut til å vektlegge misnøye med offentlig skole over 40 % høyere enn respondentene i de øvrige utdanningsgruppene. At nettopp denne gruppen har vektlagt misnøye med offentlig skole mye høyere enn de andre gruppene gjør det interessant å stille spørsmålet om det kan være misnøye med egen skolegang som har ført til valg av en alternativ skolegang for barna. Kan det da være slik at de har hatt en negativ opplevelse av egen skolegang i offentlig grunnskole og at dette har ført til at de har valgt bort videre skolegang, men at de har høye ønsker om en god skolehverdag for sine egne barn og mener at dette ikke finnes i den offentlige skolen?

Med unntak av nevnte gruppe med ungdomsskole som høyeste fullførte utdanning er det ingen markante forskjeller i foreldrenes motiver sett i forhold til utdanningsnivå.

7.2.3 Foreldrenes motiver sett i forhold til deres inntektsnivå

Jeg vil her presentere foreldrenes motiver sett i forhold til deres inntektsnivå for å se om foreldrenes motiver forandrer seg etter foreldrenes inntekt.

TABELL 10: *Inntekt målt mot motiv*. Vist i enheter og prosentvis fordeling. (Foreldrene hadde anledning til å krysse av for flere motiver og spørsmålet, motivene er ikke rangert).

Motiv	Under 150.000	150.000- 300.000	301.000- 600.000	6001.000- 1.000.000	1.001.000- 1.500.000	1501.000- 2.000.000	Mer enn 2.000.000	N
Det pedagogiske opplegget	87,9 % 29	81,6% 111	83,5 % 284	82,9 % 189	78,4 % 40	81,8 % 9	83,3 % 5	667
Skolens fysiske utrustning/estetikk	24,2 % 8	19,1 % 26	28,2 % 96	26,8 % 61	25,5 % 13	18,2 % 2	33,2 % 2	208
Forventninger om kontinuitet i lærerstaben	9,1 % 3	13,2 % 18	14,4 % 49	11,4 % 26	19,6 % 10	18,2 % 2	13,6 % 2	110
Forventninger om engasjerte lærere	54,5 % 18	64 % 87	70,9 % 241	71,5 % 163	72,5 % 37	81,8 % 9	66,7 % 4	559
Forventninger om innflytelse i barnas skolehverdag	42,4 % 14	27,2 % 37	32,6 % 111	29,8 % 68	21,6 % 11	36,4 % 4	33,3 % 2	247
Misnøye med offentlig skole	30,3 % 10	23,5 % 32	29,4 % 100	25,9 % 59	35,3 % 18	54,5 % 6	66,7 % 4	229
Ønske om et heterogent (forskjelligartet) miljø	18,2 % 6	19,1 % 26	16,5 % 56	15,8 % 36	31,4 % 16	18,2 % 2	33,3 % 2	144
Det kunstneriske aspektet ved undervisningen	81,8 % 27	66,2 % 90	60 % 204	58,3 % 133	52,9 % 27	45 % 5	33,3 % 2	488
Verdigrunlaget skolen står for	69,7 % 23	67,6 % 92	58,8 % 200	51,3 % 117	35,3 % 18	27,3 % 3	50 % 3	456
Barnas behov (for eksempel for tilretteleggelse)	33,3 % 11	35,3 % 48	26,8 % 91	26,8 % 61	19,6 % 10	18,2 % 2	16,7 % 1	224
N	33	136	340	228	51	11	6	

I alle inntektsgruppene har foreldrene som forventet flest avkryssninger på det pedagogiske opplegget som motiv for valg av Steinerskolen. Dette samsvarer med tabell 8 og tabell 9, og bekrefter at pedagogikk er det viktigste motivet for foreldrene, uavhengig av både utdanning og inntekt.

Jeg har også i denne tabellen valgt å ta med grupper med veldig få respondenter i tabellen. De to høyeste inntektskategoriene har henholdsvis 11 og 6 respondenter. Jeg har valgt å ta de med fordi jeg finner det interessant at det er i disse to inntektsgruppene respondentene prosentvis har flest avkryssninger på misnøye med offentlig skole. Ettersom det i tabell 9 var gruppen med ungdomsskole som høyest fullførte utdanning som prosentvis hadde flest avkryssninger på misnøye med offentlig skole og at det i denne tabellen er gruppen med høyest inntekt som prosentvis har flest avkryssninger på misnøye med offentlig skole betyr logisk sett at en stor del av foreldrene som har lavest utdanning også er de med høyest inntekt.

Gruppene: "under 150.000", "1501.000- 2.000.000" og "over 2.000.000" har veldig få respondenter. Hvis vi ser bort fra disse tre gruppene ser vi at det er ganske små forskjeller i foreldrenes avkryssninger for motiv. Gruppen med inntektsnivå "1.001.000- 1.500.000" skiller seg ut ved at foreldrene i denne gruppen har vektlagt "Misnøye med offentlig skole" og "ønske om et heterogent miljø" mer enn de resterende gruppene. I tillegg har de vektlagt "verdigrunnlaget skolen står for" lavere enn de resterende gruppene.

Foreldrenes motiver ble også sammenlignet med foreldrenes alder, men resultatene viste ingen tendenser til at foreldrenes motiver forandrer seg i forhold til deres alder eller at noen aldersgrupper skiller seg ut når det gjelder motiv.

7.2.4 Vektlegger foreldre som tidligere har hatt barna i offentlig skole andre motiver enn foreldre som har hatt barna i Steinerskolen fra første klasse?

Det er et skille mellom de foreldrene som søker seg til noe og de som søker seg fra noe. Den første gruppen kan anses å være mest engasjert i skolens virksomhet og profil da de har tatt et bevisst valg for hva de tror vil være best individuelt tilpasset utdanningsform for sitt barn sammen med egen overbevisning om pedagogikk og undervisning.

Den andre gruppen vil i stor grad søke seg fra en skole på grunn av misnøye med en eller flere faktorer ved skolen eller fordi de opplever at barnet ikke har det godt eller ikke trives i skolen. Her spiller det mindre rolle hva det nye er, bare barnet har det bra og foreldrenes fokus vil altså være på barnets behov. Det vil på bakgrunn av dette være nærliggende å tro at de to gruppene vektlegger forskjellige motiver.

274 (36,7 %) av foreldrene i undersøkelsen oppgav at et eller flere av barna tidligere hadde vært elev i offentlig skole og 480 (63,6 %) oppgav at barnet/ barna ikke tidligere hadde vært elev i offentlig skole.

Tabell 11: *Tidligere elev i offentlig skole og ikke tidligere elev i offentlig skole prosentvis fordeling av motiv.* (Foreldrene hadde anledning til å krysse av på flere motiver og spørsmålet er ikke rangert). **N= 754**

	Tidligere elev i offentlig skole	Ikke tidligere elev i offentlig skole
Det pedagogiske opplegget	74,9%	88%
Misnøye med offentlig skole	39,1%	22,8%
Skolens fysiske utrustning/ estetikk	20,1%	29,1%
Ønske om et heterogent (forskjelligartet) miljø	22,9%	15,3%
Forventninger om kontinuitet i lærerstaben	9%	15,7%
Det kunstneriske aspektet ved undervisningen	55,2%	64,2%
Forventninger om engasjerte lærere	65,6%	71,5%
Verdigrunnlaget skolen står for	50,5%	61,5%
Forventninger om innflytelse i barnas skolehverdag	27,6%	33%
Barnet/ barnas behov (for eksempel for tilretteleggelse)	32,3%	26,1%

Vi ser at de to gruppene skiller seg ved at det pedagogiske opplegget som motiv har flere avkryssninger i den gruppen som ikke tidligere har hatt barn i offentlig skole og at misnøye med offentlig skole som motiv har flere avkryssninger i gruppen som tidligere har hatt barn i offentlig skole enn den som ikke har hatt det. Selv om dette var et forventet resultat, er det ikke så stor forskjell på sistnevnte som man kunne hatt grunn til å tro.

Det kunstneriske aspektet ved undervisningen og verdigrunnlaget skolen står for har flere avkryssninger i gruppen som ikke tidligere har hatt barn i offentlig skole enn de som har hatt det.

Funnene viser, til en viss grad, at foreldre som kun har hatt barn i Steinerskole vektlegger andre motiver enn foreldre som tidligere har hatt barn i offentlig skole, men forskjellene er små.

For å sjekke gyldigheten i disse resultatene er også motiver analysert mot "Hvor gammelt var (hvis flere: det første) barnet når du søkte det inn på Steinerskolen?" Alderskategoriene "0-2 år", "3-4 år" og "5-6 år" ble slått sammen til kategorien 0-6 år. Til sammen utgjør denne kategorien 628 respondenter. Kategorien 7 år eller eldre utgjør 180 respondenter.

Tabell 12: *Barn søkt inn mellom 0 og 6 år og 7 år eller eldre (prosentvis fordeling av motiv) N 0- 6 år= 628 N 7 år eller eldre = 176 (Foreldrene hadde anledning til å krysse av for flere motiver og spørsmålene er ikke rangert).*

	0-6 år	7 år eller eldre
Det pedagogiske opplegget	86,9%	68,9%
Misnøye med offentlig skole	23,2%	47,2%
Skolens fysiske utrustning/ estetikk	28%	17%
Ønske om et heterogent (forskjelligartet) miljø	16,4%	23,3%
Forventninger om kontinuitet i lærerstaben	15,1%	8,3%
Det kunstneriske aspektet ved undervisningen	62,6%	52,8%
Forventninger om engasjerte lærere	70,1%	67,2%
Verdigrunnlaget skolen står for	61,5%	39,5%
Forventninger om innflytelse i barnas skolehverdag	31,7%	27,8%
Barnet/ barnas behov (for eksempel for tilretteleggelse)	23,6%	35%

Som vist i tabellen er det motivene: "Misnøye med offentlig skole" og "Barnet/ barnas behov " som skiller seg ut ved at de er vektlagt høyere i gruppen for foreldre som søkte barnet sitt inn på Steinerskolen når det var 7 år eller eldre. Dette samsvarer med funnene i tabell 11.

Misnøye med offentlig skole har høyere utslag i gruppen som søkte barnet inn når det var 7 år eller eldre, enn gruppen som tidligere har hatt barn i offentlig skole. Dette er logisk sett den samme gruppen, men i gruppen som søkte barnet inn når det var 7 år eller eldre kan det være innslag av foreldre som tidligere har

hatt barna i andre typer privatskoler, har bodd i utlandet og hatt barna på annen skole der eller lignende.

Vi ser at verdigrunnlaget skolen står for og det pedagogiske opplegget vektlegges lavere i gruppen som søkte barnet inn når det var 7 år eller eldre. Dette kan skyldes at noen av de som søkte barnet inn når det var 7 år eller eldre ikke kjente godt til Steinerskolens pedagogikk og verdigrunnlag.

Ellers er de tre motivene med høyeste antall avkryssninger de samme for gruppen foreldre som søkte barna inn mens de var mellom 0 og 6 år og gruppen som søkte barna inn når det var 7 år eller eldre, nemlig det pedagogiske opplegget, forventninger om engasjerte lærere og det kunstneriske aspektet ved undervisningen, noe som også samsvarer med funnene i tabell 11.

Ut fra dette kan vi anta at foreldrene som har tidligere har hatt barn i offentlig skole og søkte barnet inn når det var 7 år eller eldre skiller seg fra de som har hatt barna i Steinerskole fra første klasse og altså ikke tidligere har hatt barna i offentlig skole med hensyn til vektlegging av motiv for valg av Steinerskolen. Dette på bakgrunn av at gruppen som tidligere har hatt barn i offentlig skole og søkte barnet inn når det var 7 år eller eldre vektlegger misnøye med offentlig skole og barnets behov høyere enn gruppen som har hatt barna i Steinerskole fra første klasse og dermed ikke tidligere har hatt barna i offentlig skole.

7.2.5 Hvorfor valgte foreldrene å ta barnet ut fra den offentlige skolen?

Ut fra funnene ovenfor er det interessant å se på hvorfor foreldrene som tidligere har hatt barn i offentlig skole valgte å ta dem ut. Dette spørsmålet er kun stilt til

de som svarte ja på spørsmålet: "Har barnet/ barna tidligere vært elev i offentlig skole". Motivene foreldrene oppgir for å ta barnet ut av den offentlige skolen er også av samfunnsmessig relevans på bakgrunn av den økende søkingen til private skoler.

Tabell 13: *Hvorfor valgte du å ta barnet ut fra den offentlige skolen?* Presentert i prosentvis fordeling. **N= 263**

	%	N
Barnets utvikling var ikke tilfredsstillende	16	42
Barnet trivdes ikke eller ble mobbet	39,6	97
Vi var ikke fornøyd med skolens pedagogiske opplegg	41,1	108
Vi var ikke fornøyd med måten skolen ble drevet på	20,5	54
Annet	46	121

Som vi ser i tabellen oppgir foreldrene at de ikke var fornøyde med det pedagogiske opplegget og at barnet ikke trivdes eller ble mobbet som hovedgrunner. Hele 46 % av foreldrene har krysset av for annet.

Av disse oppgav foreldrene veldig forskjellige motiver og jeg vil her presentere et utvalg av disse. 22 stk. skrev at de flyttet og kom dermed i nærheten av Steinerskolen, 9 stk. skrev at barnet ønsket selv eller valgte selv å bytte til Steinerskolen, 5 stk. skrev at de var misfornøyde med verdiene som ble vektlagt i den offentlige skolen, 3 stk. skrev at barnet gikk på offentlig skole mens de stod på venteliste for Steinerskole, 3 stk. skrev at barnet var skoletrett tidlig eller kjedet seg, 2 stk. skrev at de fikk kjennskap til Steinerskolen etter at barnet var begynt i offentlig skole, 2 stk. skrev at det var uro i klassemiljøet på den offentlige skolen, 2 stk. skrev at de opplevde at det var en for stor overvekt av fremmed kulturelle i den offentlige skolen, 2 stk. skrev at barnet ikke fikk nok utfordringer i den offentlige skolen, 2 stk. skrev at Steinerskolen startet i vårt lokalmiljø, 2 stk.

skrev at de ønsket mindre forhold, 2 stk. skrev at praktiske forhold gjorde det mulig, for eksempel skyss til skolen, 2 stk. skrev at de ønsket mer kreativitet i hverdagen for barnet, 1 stk. skrev at de ønsket mindre forhold, 1 stk. skrev at de opplevde at offentlig skole var preget av kristen fundamentalisme, 1 stk. skrev at barnets venner hadde byttet til Steinerskolen, 1 stk. skrev at en av barnets foreldre hadde begynt å jobbe ved Steinerskolen.

Eller som en forelder skrev: "det var 4. klasse og de andre jentene hadde sluttet å leke..."

7.2.6 Oppsummering av foreldrenes motiver

Funnene i denne delen av undersøkelsen viser at foreldrene vektlegger motivene det pedagogiske opplegget, forventninger om engasjerte lærere og det kunstneriske aspektet ved undervisningen høyest. Foreldre med ungdomsskole som høyeste fullførte utdanningsnivå vektlegger misnøye med offentlig skole høyere enn de andre utdanningsgruppene. Bortsett fra dette er det ingen av utdanningsgruppene som skiller seg ut i forhold til vektlegging av motiver. Gruppen med høyest inntekt vektlegger også misnøye med offentlig skole høyere enn de andre inntektsgruppene. Her er det heller ikke andre inntektsgrupper som skiller seg markant ut i forhold til vektlegging av motiver. Funnene viser også at foreldre som har søkt barnet inn når det var 7 år eller eldre vektlegger misnøye med offentlig skole høyere enn gruppen som har hatt barna i Steinerskolen fra første klasse.

7.3 Hvor fornøyde er foreldrene?

Jeg vil i denne delen først presentere foreldrenes vurdering av nettverket med de andre foreldrene ved skolen. Deretter vil jeg presentere fem spørsmål som omhandler barnas trivsel og læring. Videre foreldrenes opplevelse av innflytelse og deltakelse i barnas skolehverdag. Deretter vil jeg presentere foreldrenes vurdering av skolens evne til kommunikasjon, åpenhet, informasjon og evne til å ta kritikk. Jeg vil videre undersøke om foreldre som tidligere har hatt barn i offentlig skole er mer eller mindre fornøyd enn de foreldre som har hatt barna i Steinerskolen fra første klasse og om det er forskjell på hvor fornøyde foreldrene er relatert til deres inntekts og / eller utdanningsnivå. Til slutt vil jeg presentere foreldrenes gjenkjennelse i Dagbladets kritikk.

7.3.1 Foreldrenes vurdering av nettverket med de andre foreldrene ved skolen

Foreldrene ble spurt om de vurderer nettverket med de andre foreldrene ved skolen som positivt.

Tabell 14: *Vurderer foreldrene nettverket med de andre foreldrene ved skolen som positivt? Prosentvis fordeling. N = 807.*

	%	N
Ja	80,1	650
Nei	2,8	23
Vet ikke	8,1	66
Annet	8,4	68

Tabellen viser at 80 % at foreldrene ved Steinerskolen synes at nettverket med de andre foreldrene ved skolen er positivt. Dette er et meget høyt antall og

samtidig er det kun 2,8 % som har svart nei på spørsmålet. Dette forteller oss at et veldig høyt antall av foreldrene ved Steinerskolen vurderer nettverket med de andre foreldrene ved skolen som positivt.

8,4 % har krysset av på annet. Mange av disse skriver "både og" eller "begge deler. Foreldrenes kommentarer i dette feltet peker på at de opplever miljøet som klikkete og at det er vanskelig å få innpass. De skriver at noen er mer inne i varmen enn andre og at det oppleves som utrivelig å ikke få være "inni varmen". De peker på at det er et lite miljø og at det finnes det de opplever som en egen klikk for lærere og antroposofere. Noen foreldre opplever det ulikt i de forskjellige klassene. Andre forteller at kontakten var tettere på barnetrinnet og noen sier at de kunne tenke seg mer/ bedre kontakt og at de ønsker at skolen legger til rette for dette. Enkelte foreldre skriver at de ikke opplever at det finnes noe nettverk i det hele tatt.

Veldig mye positivt men vi opplever at flere er veldig introverte i den forstand at de er 100% antroposofere, det betyr at veldig mange ikke opplever at de er inkludert. Man er enten inkludert eller utenforstående, ikke "Steiner nok" (sitat respondent).

Ser vi dette i lys av Bourdieus teorier kan den enkelte skole ses som et felt hvor den dominerende gruppen er foreldrene som er lærere og antroposofere (og som dermed innehar den høyeste symbolske kapitalen) og maktforholdet er i deres favør. Dette kan også si noe om at for denne gruppen foreldre handler valg om Steinerskole om en livsstil hvor foreldre og lærere identifiserer seg med skolens verdier og idègrunnlag, mens det for andre kun handler om valg av skole for barna.

Man kan tenke seg at den gruppen som sterkest identifiserer seg med Steinerskolens verdier og idègrunnlag er den gruppen som har hatt barnet i Steinerskole fra første klasse, mens den andre er foreldre som har byttet fra offentlig skole til Steinerskole.

7.3.2 Foreldrenes vurdering av barnets trivsel og læring

Spørreskjemaet har totalt fem spørsmål som omhandler foreldrenes opplevelse og vurdering av barnet trivsel og læring. Alle svarene vil bli presentert i tabeller med kommentarer nedenfor og til slutt vil foreldrenes vurdering og opplevelse av barnas trivsel og læring bli oppsummert.

Det første spørsmålet som omhandler foreldrenes vurdering av barnet trivsel og læring var hvor god kontakt foreldrene vurderer at barnet/ barna har med sine lærere.

Tabell 15: *Hvor god kontakt vurderer foreldrene at barnet/ barna har med sine lærere.*
Prosentvis fordeling etter rangering. **N = 793.**

	%	N
1	0,6	5
2	2,3	18
3	5,2	41
4	16	127
5	43,1	342
6	32,2	255

Skala 1- 6, 1= lite tilfredsstillende, 6= meget tilfredsstillende

Gjennomsnittet på dette spørsmålet, fordelt på alle foreldrene, uavhengig av

skole, er 4,93. Dette indikerer at foreldrene vurderer at barnet/ barna har veldig god kontakt med sine lærere, uavhengig av klassetrinn.

Det er statistisk signifikant forskjell mellom gjennomsnittene til de forskjellige skolene. Det vil si at vi har sannsynliggjort at gjennomsnittet på hva foreldrene har svart varierer mellom de forskjellige skolene. Disse varierer fra 4,42 på den skolen som har det laveste gjennomsnittet og 5,67 på skolen som har det høyeste gjennomsnittet. Til tross for statistisk signifikans er det viktig å merke seg at forskjellen mellom det laveste og det høyeste gjennomsnittet på dette spørsmålet allikevel ikke er veldig stor. Det er ingen av skolene som skiller seg ut verken i positiv eller negativ retning. Av skolene med de høyeste og laveste gjennomsnittene skiller ikke faktorer som: om skolen ligger i en av de største byene eller på små steder, om skolene har mange eller få elever, om skolen har mange eller få respondenter, seg ut.

Det neste spørsmålet som omhandler foreldrenes vurdering av barnets trivsel og læring er foreldrenes vurdering av hvor godt de opplever at barnet/ barna trives i skolemiljøet og sammen med medelever.

Tabell 16: *Foreldrenes vurdering av hvor godt de opplever at barnet/ barna trives i skolemiljøet og sammen med medelever.* Prosentvis fordeling etter rangering. **N= 802.**

	%	N
1	0,6	5
2	2,4	19
3	4,1	33
4	11,5	92
5	41,6	334
6	38,9	312

Skala 1- 6, 1= lite tilfredsstillende, 6= meget tilfredsstillende

Gjennomsnittet er 5,05, noe som indikerer at foreldrene vurderer at barnet/ barna trives veldig godt i skolemiljøet og sammen med medelever. Det er ikke statistisk signifikant forskjell mellom gjennomsnittene fra de forskjellige skolene. Det vil si at vi ikke har sannsynliggjort at gjennomsnittet for hva foreldrene har svart varierer mellom de forskjellige skolene.

Det neste spørsmålet som omhandler foreldrenes vurdering av barnet trivsel og læring var hvor tilfredsstillende foreldrene opplever barnas læring.

Tabell 17: *Hvor tilfredsstillende opplever foreldrene barnas læring.* Prosentvis fordeling etter rangering. **N= 793.**

	%	N
1	1,8	14
2	4,8	38
3	9,5	75
4	24,6	195
5	38,6	306
6	19,8	157

Skala 1- 6, 1= lite tilfredsstillende, 6= meget tilfredsstillende

Gjennomsnittet er 4,5, noe som indikerer at foreldrene i høy grad opplever barnas læring som tilfredsstillende. Det er statistisk signifikant forskjell mellom gjennomsnittene på de forskjellige skolene. Det vil si at vi har sannsynliggjort at gjennomsnittet på hva foreldrene har svart varierer mellom de forskjellige skolene. Skolen med det laveste gjennomsnittet er 3,5 og skolen med det høyeste er 5,4. Skolene med de høyeste gjennomsnittene er små skoler med få respondenter, mens skolene med de laveste gjennomsnittene både er skoler med mange, middels og få respondenter.

Det neste spørsmålet som omhandler foreldrenes vurdering av barnet trivsel og læring var hvor tilfredsstillende foreldrene opplever lærernes faglige og pedagogiske kompetanse.

Tabell 18: *Foreldrenes opplevelse av lærernes faglige og pedagogiske kompetanse?*
Prosentvis fordeling etter rangering. **N= 790.**

	%	N
1	2,3	18
2	5,1	42
3	9,1	72
4	24,8	196
5	39	308
6	18,7	148

Skala 1- 6, 1= lite tilfredsstillende, 6= meget tilfredsstillende

Gjennomsnitt: 4,47, noe som indikerer at foreldrene opplever lærernes faglige og pedagogiske kompetanse som tilfredsstillende. Det er ikke statistisk signifikant forskjell i gjennomsnittene på de forskjellige skolene.

Det siste spørsmålet som omhandler foreldrenes vurdering av barnet trivsel og læring var hvor tilfredsstillende foreldrene opplever barnet/ barnas modning og utvikling generelt.

Tabell 19: Foreldrene opplevelse av barnet/ barnas modning og utvikling generelt.
Prosentvis fordeling etter rangering. **N= 793**.

	%	N
1	0,5	4
2	1,4	11
3	4,5	36
4	12,6	100
5	41,7	331
6	38,6	306

Skala 1- 6, 1= lite tilfredsstillende, 6= meget tilfredsstillende

Gjennomsnitt 5,08, noe som indikerer at foreldrene opplever barnet/ barnas modning og utvikling som meget tilfredsstillende. Det er ikke signifikante statistiske forskjeller i gjennomsnittet på de forskjellige skolene.

7.3.3 Oppsummering av foreldrenes vurdering av barnets trivsel og læring

Spørsmålene som omhandler hvordan foreldrene opplever og vurderer barnas trivsel og læring viser at foreldrene er meget godt fornøyd med disse sidene ved barnas skolesituasjon ved Steinerskolen. Som beskrevet under hvert av spørsmålene er det ved noen av spørsmålene påvist statistisk signifikant sannsynlighet for forskjeller, i gjennomsnittene for hvor fornøyde foreldrene er, mellom de forskjellige skolene.

Jevnt over er det de minste skolene som har de mest fornøyde foreldrene. Da ville det være nærliggende å anta at de er de største skolene som har de minst fornøyde foreldrene. Dette er imidlertid ikke tilfelle. Foreldrene ved de største

skolene er å finne mellom de skolene som har de mest fornøyde og de minst fornøyde foreldrene. Det er to skoler som skiller seg ut i forhold til å ha de minst fornøyde foreldrene når det omhandler foreldrenes vurdering av barnas trivsel og læring. Den ene er en stor og den andre en mellomstor skole, ingen av dem i de største byene. Gjennomsnittene for hvor fornøyde foreldrene er fordeler seg jevnt på hver enkelt skole. Det vil si at det stort sett er de samme skolene som har meget fornøyde og mindre fornøyde foreldrene, uavhengig av spørsmål.

7.3.4 Foreldrenes opplevelse av innflytelse og deltakelse i barnas skolehverdag

Et av spørsmålene i spørreskjemaet var: "I hvor stor grad opplever du som forelder å få innflytelse og å få delta i barnas skolehverdag?"

Tabell 20: *Foreldrenes opplevelse av innflytelse og deltakelse i barnas skolehverdag?*
Prosentvis fordeling etter rangering. **N= 794.**

	%	N
1	5,4	44
2	12,8	104
3	18,4	149
4	27,5	223
5	24,8	201
6	8,1	66

Skala 1- 6, 1= lite tilfredsstillende, 6= meget tilfredsstillende

Gjennomsnittet på dette spørsmålet er 3,7. Det statistisk signifikant forskjell i gjennomsnittene av svar fra foreldrene ved de forskjellige skolene. Skolen med det laveste gjennomsnittet har en gjennomsnittsscore på 3 mens skolen med det høyeste gjennomsnittet har en gjennomsnittsscore på 4,75. Skolene med de

høyeste gjennomsnittene, altså hvor foreldrene opplever høyest grad av innflytelse og deltakelse, er små skoler med få elever.

Her er det viktig å huske på at dette ikke kan regnes som en kvalitetsmåling. Det er delvis et spørsmål om hvor mye skolene ønsker å involvere foreldrene og kan indikere diskrepans mellom skolens og foreldrenes ønske om foreldreinnflytelse. Undersøkelsen indikerer i alle tilfeller at foreldrene kunne tenke seg enda mer innflytelse.

Flere undersøkelser fra den siste del av vårt århundre viser ifølge Damgren at foreldre i Sverige anser sine muligheter til innflytelse i skolen som ganske små. Samtidig viser flere studier at foreldre ønsker innflytelse på ulike områder i skolen (Damgren, 2002 s. 87).

7.3.5 Foreldrenes vurdering av skolens evne til kommunikasjon, åpenhet, informasjon og evne til å ta kritikk

Det er totalt 4 spørsmål i undersøkelsen som omhandler foreldrenes vurdering av skolens kommunikasjon, åpenhet, informasjon og evne til å ta kritikk.

Det første spørsmålet lyder: "Opplever du som forelder at du har god kontakt og dialog med barnet/ barnas lærere?"

Tabell 21: Foreldrenes opplevelse av kontakt og dialog med barnas lærere. Prosentvis fordeling etter rangering. **N= 801**.

	%	N
1	2,2	18
2	5,2	43
3	7,9	64
4	17,1	137
5	36,3	291
6	30,3	253

Skala 1- 6, 1= lite tilfredsstillende, 6= meget tilfredsstillende

Gjennomsnittet av foreldrenes svar på om de opplever at de har god kontakt og dialog med barnas lærere er 4,69, noe som indikerer at foreldrene opplever at de har god kontakt og dialog med barnet / barnas lærer. Selv om en meget stor andel av foreldrene er fornøyde er det likevel 7,4 % (61 foreldre) som har krysset av på de to laveste tallene i skalaen og dermed vurderer kontakten som lite tilfredsstillende. Med tanke på at Steinerskolen vektlegger foreldreengasjement høyt bør disse tallene tas til etterretning og følges opp.

Det er statistisk signifikant forskjell på gjennomsnittet til de forskjellige skolene, noe som sannsynliggjør forskjeller mellom de forskjellige skolene. Det laveste gjennomsnittet er på 4,08 og det høyeste er 6. De høyeste gjennomsnittene finnes hos små skoler med få respondenter og de laveste gjennomsnittene finnes hos skoler med både få og mange respondenter i by og land.

I det andre spørsmålet som omhandler foreldrenes vurdering av skolens kommunikasjon, åpenhet, informasjon og evne til å ta kritikk ble foreldrene bedt om å vurdere utsagnet: skolens lærere og ledelse er gjennomgående åpne og lydhøre ovenfor innspill og kritikk.

Tabell 22: Foreldrenes vurdering av utsagnet: skolens lærere og ledelse er gjennomgående åpne og lydhøre overfor innspill og kritikk. Prosentvis fordeling etter rangering. **N= 770.**

	%	N
1	9,6	74
2	12,6	97
3	18,6	143
4	24,4	188
5	24	185
6	10,1	78

Skala 1- 6, 1= helt uenig, 6= svært enig

Gjennomsnitt: 3,69, noe som indikerer at foreldrene gjennomsnittlig er middels fornøyd med hvor åpne og lydhøre skolens lærere og ledelse er overfor innspill og kritikk. Her synker gjennomsnittet en god del i forhold til spørsmålene som går på barnas trivsel og læring. Det er statistisk signifikant forskjell i gjennomsnittet mellom det forskjellige skolene, noe som sannsynliggjør forskjeller i gjennomsnittene mellom skolene. Det laveste gjennomsnittet er 2,79 og det høyeste er 5. De laveste gjennomsnittene finner vi på middels store skoler med forholdsvis mange respondenter. De høyeste gjennomsnittene finner vi ved små skoler med få respondenter.

I det tredje spørsmålet som omhandler foreldrenes vurdering av skolens kommunikasjon, åpenhet, informasjon og evne til å ta kritikk ble foreldrene bedt om å vurdere utsagnet: skolen gir god informasjon om hvor spørsmål og kritikk skal rettes.

Tabell 23: Foreldrenes vurdering av utsagnet: skolen gir god informasjon om hvor spørsmål og kritikk skal rettes. Prosentvis fordeling etter rangering. **N= 770.**

	%	N
1	11,1	87
2	19,2	150
3	19	149
4	22,1	173
5	18,5	145
6	9,5	74

Skala 1- 6, 1= helt uenig, 6= svært enig

Gjennomsnitt: 3,44, noe som indikerer at foreldrene gjennomsnittlig opplever at skolen gir middels god informasjon om hvor spørsmål og kritikk skal rettes. Det er statistisk signifikant forskjell i gjennomsnittet fra de forskjellige skolene, det vil si at det er sannsynliggjort at det er forskjeller mellom de forskjellige skolene. Det laveste gjennomsnittet er 2,84 og det høyeste er 6. Det ser altså ut som om foreldrene opplever dette veldig forskjellig fra skole til skole. Det er små skoler med få respondenter som har de høyeste gjennomsnittene på dette spørsmålet. To av de største skolene i tillegg til middels store skoler har de laveste gjennomsnittene på dette spørsmålet.

I det siste spørsmålet som omhandler foreldrenes vurdering av skolens kommunikasjon, åpenhet, informasjon og evne til å ta kritikk ble foreldrene bedt om å vurdere utsagnet: skolen gir tydelige og godt begrunnede tilbakemeldinger/ svar på spørsmål og kritikk.

Tabell 24: Foreldrenes vurdering av utsagnet: skolen gir tydelige og godt begrunnede tilbakemeldinger/ svar på spørsmål og kritikk. Prosentvis fordeling etter rangering. N= 727.

	%	N
1	13,1	95
2	17,6	128
3	19,7	143
4	22,1	161
5	19,2	139
6	7,6	55

Skala 1- 6, 1= helt uenig, 6= svært enig

Gjennomsnittet er 3,37. Dette er undersøkelsens laveste gjennomsnittsscore og dermed peker det på at av spørsmålene som er tatt opp i denne undersøkelsen er det skolenes evne og vilje til å gi tydelige og godt begrunnede tilbakemeldinger/ svar på spørsmål og kritikk som foreldrene er minst fornøyde med.

Det er statistisk signifikant forskjell i gjennomsnittene fra de forskjellige skolene. Det laveste gjennomsnittet er 2,81 og det høyeste er 5,5. Også her er det små skoler med få respondenter som har de høyeste gjennomsnittene. Mens en av de største skolene i tillegg til middels store skoler har de laveste gjennomsnittene.

7.3.6 Oppsummering av foreldrenes vurdering av kommunikasjon, kritikk, åpenhet og informasjon

Denne delen av oppgaven, som omhandler kommunikasjon, kritikk, åpenhet og informasjon, viser at foreldrene ikke er like fornøyde med denne siden av

Steinerskolen som de er med hvordan barna trives på skolen. På spørsmålet om foreldrenes kontakt og dialog med barnas lærer er foreldrene fornøyde, men på spørsmålene som omhandler åpenhet og lydhørhet for innspill og kritikk, informasjon om hvor spørsmål og kritikk skal rettes og tilbakemeldinger på spørsmål og kritikk, er foreldrene mindre fornøyde. Det er kun ved de minste skolene at foreldrene er fornøyde med disse aspektene ved skolen.

Det er særlig interessant at foreldrene opplever at kommunikasjon og dialog med barnets lærere fungerer godt, men at de ikke opplever at det som omhandler innspill og kritikk, informasjon om og tilbakemeldinger på spørsmål og kritikk ikke fungerer tilfredsstillende. Det er kun ved de aller minste skolene at foreldrene opplever at dette fungerer tilfredsstillende. Dette indikerer at skolene ikke har tydelige og åpne kanaler for innspill og kritikk. Man kan ut fra dette stille spørsmålet: hvis kommunikasjonen ikke fungerer, er skolens drift da i samsvar med filosofien bak Steinerskolen?

Foreldrenes misnøye med skolen kan skyldes uklare ansvarsforhold og rutiner og det kan tyde på at skolene vegrer seg for å ta imot kritikk. Dette kan tyde på at driftsformen gir høy grad av lærer autonomi som gir et godt barnefokus i tråd med filosofien til Steinerskolen, men at den samme lærer autonomien gjør at kritikk av skolen blir kritikk av person (lærerne) at det er derfor foreldrene opplever at skolen (som faktisk er lærerne) takler denne så dårlig. Resultatene tyder uansett på at Steinerskolene samlet sett har et klart forbedringspotensial på disse områdene, spesielt i forhold til tilbakemeldinger på spørsmål og kritikk. Jeg vil komme tilbake til dette og andre forhold ved driften av skolen i del 7.4 av dette kapittelet.

Foreldrenes opplevelser kan illustreres slik:

	Barnet	Foreldrene
Lærerne (som barnas lærere)	<i>Meget positivt</i>	<i>Positivt</i>
Lærerne som administrasjon = systemet= skolen	<i>Positivt</i>	<i>Meget negativt</i>

7.3.7 Er foreldrene som tidligere har hatt barna i offentlig skole mer eller mindre fornøyd enn de foreldrene som har hatt barna i Steinerskole fra første klasse?

Det er interessant å se på om foreldre som tidligere har hatt barn i offentlig skole er mer eller mindre fornøyd enn de foreldrene som kun har hatt barna sine i Steinerskolen fordi at foreldre som tidligere har hatt barna i offentlig skole vil ha et annet sammenligningsgrunnlag enn de foreldrene som kun har erfaring fra Steinerskolen.

Tabell 25: *Hvor fornøyde er foreldrene; sammenligning av gjennomsnitt av foreldre som tidligere har hatt barnet/ barna i offentlig skole og foreldre som ikke tidligere har hatt barn i offentlig skole. Vist i gjennomsnitt. N= 762.*

Utsagn	Gjennomsnitt tidligere N elev i offentlig skole		Gjennomsnitt ikke tidligere N elev i offentlig skole	
I hvor stor grad opplever du at du har innflytelse og får delta i barnas skolehverdag?	3,77	273	3,80	481
I hvor stor grad vil du si at du som forelder har god kontakt og dialog med barnet/ barnas lærere?	4,66	276	4,76	485
Hvor god kontakt vil du si at barnet/ barna har med sine lærere?	4,89	273	4,98	480
Hvor godt opplever du at barnet/ barna trives i skolemiljøet og sammen med medelever?	5,02	277	5,07	485
Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever lærernes faglige og pedagogiske kompetanse?	4,49	270	4,47	481
Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever barnet/ barnas læring?	4,43	274	4,44	481
Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever barnet/ barnas modning generelt?	5,06	275	5,08	480
Skolens ledelse er gjennomgående åpne og lydhøre overfor innspill og kritikk	3,86	264	3,68	469
Skolen gir god informasjon om hvor spørsmål og kritikk skal rettes	3,51	269	3,46	447
Skolen gir tydelige og godt begrunnede tilbakemeldinger/ svar på kritikk	3,49	252	3,34	441

Skala 1- 6, 1= lite tilfredsstillende, 6= meget tilfredsstillende

Som tabellen viser er det kun marginale forskjeller i hvor fornøyde foreldrene som tidligere har hatt barn i offentlig skole er, sammenlignet med de som kun har erfaring fra Steinerskolen.

7.3.8 Er det forskjell på hvor fornøyde foreldrene er etter deres utdanningsnivå?

Tabell 26: *Utdanning målt mot hvor fornøyde foreldrene er. Vist gjennomsnitt og antall enheter. N= 795.*

Motiv	Ungdoms- skole	Videregående skole	Høyskole	Universit inntil 4 år	Universitet over 4 år
I hvor stor grad vil du si at du som forelder har god kontakt og dialog med barnas lærere?	4,86 13	4,9 105	4,79 238	4,58 156	4,59 276
Hvor god kontakt vil du si at barna har med sine lærere?	4,71 14	5,04 103	4,97 235	4,94 155	4,89 274
Hvor godt opplever du at barna trives i skolemiljøet og sammen med medelever?	4,71 14	5,29 105	5,08 239	4,99 155	5,02 27
Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever lærernes pedagogiske og faglige kompetanse?	4,29 14	4,66 102	4,53 238	4,48 150	4,37 274
Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever barnas læring?	4,46 13	4,8 108	4,64 237	4,44 155	4,32 274
Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever barnas modning og utvikling generelt?	4,38 13	5,23 104	5,14 237	5,02 153	5,04 274
Hvor enig er du i påstanden: skolens ledelse gjennomgående åpne og lydhøre for spørsmål og kritikk	3,54 13	3,96 101	3,79 228	3,59 149	3,59 269
Hvor enig er du i påstanden: skolen gir god informasjon om hvor spm. og kritikk skal rettes	3,08 13	3,55 102	3,56 229	3,46 157	3,32 271
Hvor enig er du i påstanden: skolen gir godt begrunnede og tydelige tilbakemeldinger på spørsmål og kritikk	2,85 13	3,67 96	3,46 208	3,31 148	3,24 252
N	14	108	239	157	277

På alle spørsmålene unntatt de to som omhandler foreldrenes dialog med barnas lærer og hvor tilfredsstillende foreldrene opplever barnas læring, har foreldrene med ungdomsskole som høyeste fullførte utdanning lavest gjennomsnitt av alle utdanningsgruppene. På spørsmålet "Hvor enig er du i påstanden: skolen gir tydelige og godt begrunnede tilbakemeldinger på spørsmål og kritikk" svarer foreldrene med ungdomsskole som høyeste fullførte utdanning en god del lavere enn resten av foreldrene. Dette er en liten gruppe foreldre, men ut fra resultatene i tabellen ser det ut til at denne gruppen er minst fornøyd. Sett i sammenheng med hvor høyt utdanningsnivået blant foreldrene er generelt, kan misnøyen skyldes at denne gruppen har ekstra stort behov for informasjon? Kan det være slik at denne gruppen foreldre ikke "knekker koden"?

Foreldrene med videregående skole som høyeste fullførte utdanning har høyest gjennomsnitt på 8 av 9 spørsmål og kan med det sies å være den gruppen av foreldre som er mest fornøyd. Dette kunne ha tydet på foreldre med høy utdanning er en gruppe som krever og forventer mer av skolen, men dette samsvarer ikke med at foreldre med ungdomsskole er minst fornøyde.

Gjennomsnittene på hvor fornøyde foreldrene er ble også sett i forhold til foreldrenes alder og foreldrenes inntektsnivå, men det var ingen tendenser til at en eller flere alders eller inntektsgrupper var mer eller mindre fornøyde enn andre.

7.3.9 Foreldrenes gjenkjennelse av Dagbladets kritikk

Dagbladet hadde våren 2005 en artikkelserie hvor de rettet kritikk mot forhold ved Steinerskolen. Et sammendrag av debatten er presentert tidligere i

oppgaven.

Tabell 27: *Hvor godt kjenner foreldrene seg igjen i kritikken som ble rettet i Dagbladet.*
Vist i prosent etter rangering. **N= 653.**

	%	N
1	21,1	138
2	30,6	200
3	17,9	117
4	12,5	82
5	9,8	64
6	7,9	52

Skala 1- 6, 1= kjenner meg ikke igjen 6= kjenner meg svært godt igjen.

Rundt regnet har 50 % her krysset av på 1 og 2 altså kjenner meg ikke igjen. 30 % på 3 og 4, de har altså lagt seg på midten og kjenner seg nok litt igjen. 9,8 % har krysset av på 5, de kjenner seg altså godt igjen og 7,9 % kjenner seg svært godt igjen.

Det er statistisk signifikant forskjell i gjennomsnittene fra de forskjellige skolene. Det laveste gjennomsnittet er 1 og det høyeste er 3,21. Det er foreldre ved de middels store skolene som kjenner seg best igjen i kritikken. Det gjelder de samme skolene som hadde de laveste gjennomsnittene på spørsmålene om hvor fornøyde foreldrene er, både med barnas trivsel og skolens evne til kommunikasjon, informasjon og til å ta imot kritikk. Det er interessant at den av skolene som fikk hardest medfart i media ikke er blant skolene hvor foreldrene kjenner seg best igjen.

Av skolene hvor foreldrene kjenner seg minst igjen i kritikken i Dagbladet finner vi

tre skoler som holder til i de største byene i Norge, i tillegg til små skoler med få respondenter. Blant de små skolene er det de samme som har hatt høye gjennomsnitt i spørsmålene som går på barnas trivsel, skolens evne til kommunikasjon, informasjon og til å ta imot kritikk. Dette er ikke tilfelle for de tre skolene som holder til i de største byene, her har gjennomsnittene variert mer i spørsmålene som omhandler barnas trivsel og skolens evne til kommunikasjon, informasjon og til å ta imot kritikk.

At små skoler kommer godt ut når det gjelder skolens evne til kommunikasjon, informasjon og evne til å ta kritikk kan tyde på at det ved de små skolene er enkle og gjennomsiktige forhold. At store skoler kommer bedre ut enn middels store skoler kan forklares med at disse er satt mer i system enn de middels store skolene. Hvis dette er tilfellet kan det se ut som om de middels store skolene faller mellom to stoler.

7.4 Foreldrenes kommentarer om hvor fornøyde de er med skolen

Steinerskolen har mange foreldre med gjennomtenkte og sterke meninger om sin skole og om Steinerskolen generelt. Foreldrenes engasjement vises godt i undersøkelsen. Det siste spørsmålet i spørreskjemaet lyder: "Er det noe du ønsker å kommentere eller legge til". Her har foreldrene til sammen skrevet over 100 sider med kommentarer.

7.4.1 Driftsform og administrasjon

En av de klareste tendensene i undersøkelsen, nemlig misnøye med skolens driftsform og administrasjon, kommer tydelig frem i kommentarene foreldrene har

skrevet med egne ord. Her kommer foreldrene tilbake til og utdyper spørsmålene som omhandler skolens evne til kommunikasjon, åpenhet, informasjon og evne til å ta kritikk.

Over 70 respondenter skriver eksplisitt at de på den ene eller andre måten er misfornøyde med måten skolen drives på.

- De peker på en uklar organisasjonskultur.
- De opplever at flat struktur gjør det vanskelig å finne de ansvarlige.
- De opplever at det ikke er synlig hvor og av hvem beslutninger fattes.
- Det etterlyses klarere definerte roller i administrasjonen.
- De opplever at kontakt og ansvarsforhold ikke fungerer.
- De ønsker seg tydeligere ansvarshavende.
- Det etterlyses rett og slett mer tydelighet.

Det eneste jeg kan kritisere er måten skolen drives på. Modellen driftsstyre, der en tilfeldig valgt lærer, bytter på hvert år om å være driftsleder, er ikke en velfungerende styreform (sitat respondent).

Systemet for skolen bør utvikles slik at ansvarshavende i de ulike situasjoner blir tydelig. Informasjon og kommunikasjon både mellom lærere, og lærere-foreldre har et stort forbedrings potensial. Bør utvikles en kultur med et bedre skille mellom "sak" og "person" (sitat respondent).

Vi har så absolutt våre tidspunkt med tvil og skuffelser som går på f. eks pedagogikken, hvordan skolen er organisert, hvordan den svarer på henvendelser, bemanning, prioriteringer, kostnad, men alt i alt er det et godt valg, når problemer løser seg (sitat respondent).

Organisasjonskulturen er uklar og det er vanskelig å se linjene foreldrene skal gå i saker der det er uenighet. Videre er det lav kompetanse på lover, vedtak og rettigheter. Vi mener at vår skole har en stor jobb foran seg i å innhente større kompetanse i behandlingen av barna, foreldrene og innad i sin organisasjon (sitat respondent).

Flott skole og flotte lærere, men det er ikke lett å drive skole, hvert fall ikke med flat struktur. Barnet mitt skal bytte skole når han skal begynne på ungdomsskolen (sitat respondent).

Takk for muligheten til å få en stemme. Når det er sagt, tror jeg at Steinerskolen ikke er best på kulturbygging og det å lede en organisasjon èn vei. Alle fagmiljøer trenger en daglig leder for å samle og skape en god læringskultur. Jeg vil veldig gjerne være med å bidra til at Steinerskolen starter arbeidet med dette og gjerne ved hjelp av visjon og mål for hver skole (sitat respondent).

Foreldrene skriver at de opplever at de ikke har noe sted å gå med henvendelser og klager, siden ingen har det formelle ansvaret. De etterlyser definerte roller og ansvarshavende. Noen foreldre skriver også at de opplever at det er skjulte maktstrukturer både i lærerkollegiet og blant noen innflytelsesrike foreldre som opptre i et slags skyggenettverk. Dette tyder på at skolens organisasjonsstruktur

ikke fungerer tilfredsstillende.

Disse forholdene gjenspeiler noen av elementene som ble diskutert i debatten som foregikk i Dagbladet sommeren 2005. Det ble i kritikken pekt på mangelfull ledelse. Kaj Skagen skrev at Steinerskolen har vokst seg for stor og at dette kommer til uttrykk i at de ikke makter å takle kritikk da skolen er preget av maktklikker og fordi gode lærere mobbes ut.

Hvis vi ser foreldrenes kommentarer om driftsform og administrasjon i sammenheng med resultatene fra spørreskjemaet som omhandler hvor fornøyde foreldrene er med skolen med hensyn til kommunikasjon, kritikk, åpenhet og informasjon kommer det klart frem at skolen har et stort forbedringspotensial på disse områdene.

Dersom dette kun hadde dreid seg om noen av skolene ville det vært naturlig å anta at disse skolene ikke hadde klart å finne velfungerende rutiner og ansvarsforhold. Men ut fra resultatene som er presentert i denne oppgaven og at misnøyen kan relateres til de aller fleste skolene (med unntak av de aller minste skolene), peker dette på at det er organisasjonsstrukturen som ikke er velfungerende. På bakgrunn av at de samme problemene finnes igjen i et så høyt antall skoler er det nærliggende å anta at de uklare rolle og ansvarsforhold skyldes at driftsformen ved skolene ikke er velfungerende.

Noen foreldre skriver at det har blitt ansatt en daglig leder ved skolen deres og at dette har ført til forbedringer og har blitt oppfattet som meget positivt av foreldrene.

7.4.2 Dobbeltrollen: lærer og ledelse

Foreldrene skriver at de opplever det som problematisk at lærerne er både lærere og ledere. De skriver videre at det er vanskelig å vite hvor de skal henvende seg med kritikk og konflikter når det ikke finnes en overordnet ansvarlig leder eller organ.

”Det er veldig viktig at lærerne ikke sitter i alle mulige (dobbel) roller. Økonomi, forvaltning og ledelse samtidig med lærergjeringen” (sitat respondent).

“Mulighetene for kritikk blir "kvalt" ved at lærerne på skolen har et sterkt forsvar for hverandre” (sitat respondent).

Det at lærerne er både lærere og ledelse ser ut til å føre til at kritikken blir tatt personlig. En lærerstyrt skole er en skole hvor lærerne ”er” skolen og systemet. Når lærerne er både lærere og ledelse er det ingen steder å sende systemkritikken. Kritikk mot skolen kan da bli oppfattet som kritikk mot lærerne. På bakgrunn av dette opplever foreldrene at det er vanskelig å rette kritikk.

Flere foreldre skriver at de opplever at skolen feier problemer og konflikter under teppet, at de opplever at skolen er dårlig på konflikthåndtering og virker å ha en vegring for kritikk.

Det ble i sammendraget av debatten referert til Eeg- Henriksen og Herrestads rapport hvor de avdekket at skolen i vanskelige eller truende situasjoner mangler evne til åpent og fordomsfritt å undersøke situasjonen og at Steinerskolen ser ut

til å ha problemer med å ta kritikk fra foreldrene. Kritikken blir lett forstått som manglende tillitt og innsikt.

Foreldre ved Steinerskolen i Bergen som har vært berørt av konflikt saker ved skolen skrev i et leserinnlegg i forbindelse med debatten i Dagbladet at de fant bagatelliseringen av kritikken svært krenkende og at de har opplevd at når de har påpekt kritikkverdige forhold har skolen gjort dem (foreldrene og barna) til problemet. Dette samsvarer med noe av kritikken Ødegaard Gamst fremsatte i den samme debatten, nemlig at man stemples som uvitende dersom man stiller spørsmål om pedagogikken og at kritikk vurderes som manglende tillitt og samarbeidsvilje.

Flere av foreldrene påpeker at de ønsker at utenforstående skal kobles inn eller at de ønsker seg et nøytralt organ som skal behandle konflikter. Dette samsvarer med det Kaj Skagen etterlyste gjennom debatten i Dagbladet, nemlig en uavhengig instans som kan ta seg av konflikter mellom foreldre og skole.

Foreldrenes opplevelse av skolens driftsform kan oppsummeres slik:

	Liten skole	Stor skole
Liten grad av struktur	<i>Fungerer bra</i>	<i>Fungerer dårlig</i>

Det kommer klart frem i foreldrenes svar at Steinerskolen har et stort forbedringspotensial når det gjelder, informasjon, åpenhet, kommunikasjon og konflikthåndtering. Det bør jobbes med dette ved den enkelte skolen og en mulig

løsning for å forbedre nevnte områder, og da spesielt konflikthåndtering kan være å gi mer formell myndighet til Steinerskoleforbundet.

Steinerskolenes driftsform bunner i selve idègrunnet til skolen, nemlig antroposofien. Når dette genererer problemer og konflikter kan dette bli et uløselig problem. Dette er et verdibasert problem materialisert i en organisasjonsform som i det lange løp kan føre til at foreldrene benytter seg av exit eller det kan føre til at det fremtvinges forandringer i driftsform og/ eller organisasjonsstrukturen hvis det blir tilstrekkelig fokusert, uttalt og kritisert.

7.4.3 Dobbelrollen: lærer og forelder

Årsaken til at vi foreløpig ikke har tatt problemene opp med skolen er at forholdene er så små, slik at vårt barns lærer er venn og kollega med spesialpedagogen - er derfor redd for at det til slutt skal gå utover vårt barn (sitat respondent).

I tillegg til dobbelrolle som både lærer og ledelse er det flere av lærerne som også har barn ved skolen. De er altså både forelder og lærer (og i perioder leder). Syv av respondentene peker på at denne type dobbelroller er problematiske. De forteller at dobbelrollen lærer og forelder gjør det vanskelig å ta opp problemer, for eksempel hvis det er lærerens barn som mobber. De påpeker også at det ikke virker som om skolen tar alvorlig de habilitetsproblemer slike dobbelroller kan medføre.

"Taushetsbelagte opplysninger om barn og foreldre lekker fra lærerværelset"
(sitat respondent).

I forbindelse med nevnte dobbeltroller forteller tre forskjellige respondenter om taushetsplikt som er brutt når en person har fått informasjon i kraft av sin rolle som ansatt og videreført det i rollen som forelder. Dette er alvorlig og bør følges opp av skolene.

7.4.4 Mobbing

At en lærer systematisk har mobbet elever som det blir referert til i debatten er selvfølgelig uhørt. At dette skal ha foregått over lengre tid tyder på at det har vært svikt i den gjeldende skolens system som igjen kan relateres til en svak og uklar organisasjonsstruktur. Det kan igjen relateres til driftsformen i form av at mangel på ledelse fører til dårlig kvalitetssikring og at for mye blir overlatt til den enkelte lærer. Men at det ved Steinerskoler foregår mer mobbing enn i den offentlige skolen slik det antydes i Dagbladets kritikk er det ingenting i undersøkelsen min som tyder på. Tvert imot viser funnene at foreldrene ved alle Steinerskoler er meget fornøyd med barnas skolehverdag og at barna trives godt ved skolen. Selv om enkelte i undersøkelsen skriver at de opplever at mobbing ikke er blitt tatt på alvor er det flere foreldre som skriver at det ikke er mobbing ved skolen deres og foreldre som har hatt barn i offentlig skole opplever at det er mindre mobbing på Steinerskolen.

7.4.5 Forvaltning

”Steinerskolen følger ikke det som vanligvis er ansett som god forvaltning i mange tilfeller; f.eks. intet svar på skriftlige henvendelser” (sitat respondent).

I tillegg til driftsformen har flere eksplisitt nevnt at skolen har svak forvaltning og

at det som anses som god forvaltning ikke følges. Det henvises da til forhold som at brev og e-post ikke blir besvart og at ansettelsesrutiner ikke foreligger. Foreldrene påpeker også at det for eksempel ikke blir ført referat fra møter.

Dårlig kommunikasjon og informasjonsflyt påpekes også av flere foreldre. Dette gjelder alt fra informasjon om barnas utvikling til informasjon om foreldremøter. Noen skriver at dette har bedret seg etter at de fikk ukesskriv. Disse forholdene henspeiler igjen til at organisasjonsstrukturen ikke er velfungerende. Ut fra hva foreldrene skriver kan det virke som om skolene tildels ikke har rutiner innenfor viktige felt. Videre at det er en svakt utbygd struktur for hvem som er ansvarlige for de forskjellige områdene ved en skoles administrasjon.

Som nevnt i kapittel 5 etterspurte jeg tilbakemelding fra skolene på hvordan de hadde distribuert informasjonsskrivet om hvordan foreldrene kunne delta i undersøkelsen. Som jeg skrev tidligere var det kun seks skoler som svarte på denne oppfordringen. Ettersom Steinerskoleforbundet og Steinerskolens foreldreforbund hadde henvendt seg til Vitenskapsbutikken for å få gjennomført en slik undersøkelse er det naturlig å tro at dette var noe foreldrene ønsket.

At så få skoler gir tilbakemelding på hvordan de har distribuert informasjonsskrivet tyder på svikt i administrasjonen og rutiner ved skolene. Det kan gi grunn til å stille spørsmål ved om de er engasjerte i denne undersøkelsen. Det kan, i ytterste forstand, tolkes i retning av at de undergraver foreldrenes ønske om gjennomføring av en slik undersøkelse.

7.4.6 Foreldrenes reaksjoner på undersøkelsen

Flere foreldre skriver at de opplever det som positivt at en slik undersøkelse gjennomføres.

Jeg synes at det er svært positivt at det blir gjennomført en undersøkelse som kan føre til at skolen kan bli enda bedre. Det vil alltid være noe som kan forbedres (sitat respondent).

Dette spørreskjemaet tar jeg imot med glede. Jeg håper det vil resultere i en bedring/ opprustning av en allerede fin skole (sitat respondent).

7.4.7 Positive tilbakemeldinger

Det skal påpekes at mange av de som har mye å utsette på skolens driftsmodell, administrasjon, kommunikasjon, kritikk, åpenhet og informasjon likevel påpeker at de er fornøyd i den forstand at barna har en god hverdag og trives godt både sammen med lærerne og de andre elevene. Dette gjenspeiler også resultatene fra spørreundersøkelsen: foreldrene opplever at barna trives og har en god skolehverdag, men at skolen ikke fungerer tilfredsstillende med tanke på informasjon, kommunikasjon og konflikthåndtering. Som en forelder skrev: " Vi har hatt vår tvil og vært svært misfornøyd med mye, men skolen er for barna" (sitat respondent).

Mange benyttet anledningen til å skrive om positive opplevelser med Steinerskolen. Jeg vil her ta med et par av de mange sitatene.

Jeg har to voksne barn som har gått på steinerskole, når lillebror kom

insisterte de på at han skulle gå på Steinerskole. Det forteller mye om deres skoleopplevelser! (sitat respondent).

I forbindelse med at jeg var med klassen på tur forrige uke fikk jeg mulighet til å spørre noen av elevene om hvordan de trives på skolen. Det var flere av elevene som gikk sitt første år på steinerskolen. Uavhengig av hverandre var det flere som uttrykte at de i større grad føler at de får "være seg sjøl" og at de har følelsen av å bety noe på steinerskolen enn de fikk mulighet til på offentlig skole. Dette ser jeg på som meget positivt for elevene, men jeg ser også utfordringen dette gir for lærerne (sitat respondent).

Jeg hadde store forventninger til skolen da jeg startet, og alle mine forventninger er innfridd. Det jeg ser som det viktigste er menneskesynet og pedagogikken, og ikke minst den omsorgen og varmen de har for barna (sitat respondent).

7.4.8 Kvalitetsreformen

Som det i debatten blir påpekt av Johan Eide (sekretær for Steinerskolenes Foreldreforbund) har skolene og forbundet, før debatten i Dagbladet startet, arbeidet seriøst nettopp med å utvikle en organisasjonsstruktur og ledelsesverktøy som setter skolene i stand til å fremstå med representativitet i alle tillitsverv, gjennomsiktighet i forvaltningen, fri informasjon, maktspredning osv. At Steinerskoleforbundet og Steinerskolens foreldreforbund tok kontakt med Vitenskapsbutikken og dermed at denne oppgaven har blitt til, er ett ledd i arbeidet med denne kvalitetsutviklingen. Steinerskoleforbundet fikk resultater fra

undersøkelsen kort tid etter at undersøkelsen ble avsluttet og de har også fått et strukturert og oppsummert referat fra teksten foreldrene skrev med egne ord i feltet hvor de ble spurt om det var noe de ønsket å kommentere eller legge til.

På Forbundets hjemmeside finnes "Kvalitetsplanen for systematisk kvalitetsutvikling i Steinerskolene". Der vises det blant annet til at tillitt skal sikres ved at ansvarslinjer og ansvarsområder er tydelige og avklarte. Prosesser skal være synlige og tydeliggjorte, svakheter skal erkjennes og bli gjenstand for konkrete forbedringstiltak på kort eller lang sikt. Foresattes behov for informasjon, innsynsrett og mulighet for medvirkning i forhold til sitt barns læring, utvikling og trivsel skal tydeliggjøres og sikres. Skolens retningslinjer og rutiner for samarbeid skal synliggjøres (Ringheim, et al., 2006).

3. februar 2006 ble det, i tråd med forslagene både fra Kaj Skagen og ønsker uttalt fra foreldre i denne undersøkelsen, opprettet en ombudsordning for de norske Steinerskolene. Denne er kalt Steinerskolenes Ombudsordning, som har til formål å bidra til å støtte og sikre kommunikasjon innen skolene eller mellom foreldre, elever og den enkelte skole. Ombudsordningen er opprettet i samarbeid mellom Steinerskoleforbundet og Steinerskolenes Foreldreforbund. Det er ment at ulike parter kan søke råd og hjelp i saksforhold hvor det kan bli krevende å få til en god dialog. Slik hjelp kan være samtaleledelse, formidling eller meglings dersom situasjoner har låst seg. Ombudet kan altså arbeide med pågående konflikter, eller komme med uttalelse i saker som er avsluttet (Steinerskoleforbundet, 2006).

8. KONKLUSJON

Problemstillingene jeg ønsket å belyse i denne oppgaven var som følger:

Hvem velger Steinerskolen for barna sine, hvilke motiver har de og hvor fornøyde er de. Foreldrenes inntekt og utdanning ble benyttet som mål på sosial bakgrunn.

Undersøkelsen viste at foreldre med barn i Steinerskolen har et høyt utdanningsnivå sett i forhold til den generelle befolkningen, noe som bekreftes av annen forskning på området. Jeg fant i min undersøkelse at foreldre med barn i Steinerskole har noe høyere inntekt enn foreldre med barn i kommunal skole, men at det er små forskjeller. Foreldre med barn i Steinerskolen kan ut fra undersøkelsens funn oppsummeres til at foreldre som velger Steinerskolen i høy grad kjennetegnes av høy kulturell kapital og i mindre grad av høy økonomisk kapital.

Undersøkelsen fant at foreldrenes hovedmotiv for valg av Steinerskole er det pedagogiske grunnlaget, fulgt av forventninger om engasjerte lærere og det kunstneriske aspektet ved undervisningen. Dette samsvarer også med tidligere forskning. Videre ble det funnet at foreldre som tidligere har hatt barn i offentlig skole vektlegger misnøye med offentlig skole som motiv høyere enn foreldre som har hatt barna i Steinerskole fra første klasse.

Videre er det funnet at foreldrene er meget fornøyde med nettverket med de andre foreldrene ved skolen. De er kun middels fornøyde med i hvor stor grad de opplever innflytelse i barnas skolehverdag.

Hvor fornøyde foreldrene er kan ut fra funnene i undersøkelsen deles opp i to hovedkategorier. Foreldrene er meget fornøyde med forhold som omhandler barnas skolehverdag. De er meget fornøyde med barnas trivsel i skolemiljøet, barnas læring, barnas modning og utvikling og lærernes faglige og pedagogiske kompetanse. De er også fornøyde med kontakt og dialog med barnas lærere.

Foreldrene er derimot mindre fornøyde med skolens evne til kommunikasjon, åpenhet, informasjon og evne til å ta imot kritikk. Dette gjelder hvor lydhør skolen er ovenfor innspill og kritikk, informasjon om hvor spørsmål og kritikk skal rettes og tilbakemeldinger på spørsmål og kritikk.

Det er ikke funnet forskjeller i hvor fornøyde foreldrene som tidligere har hatt barn i offentlig skole er i forhold til foreldre som ikke tidligere har hatt barn i offentlig skole. Funnene viser videre at det ikke er forskjell i hvor fornøyde foreldrene er i forhold til deres inntekt, men at foreldrene med ungdomsskole som høyeste fullførte utdanning er de minst fornøyde foreldrene.

Flere foreldre uttrykker at de er misfornøyde med måten skolen drives på. De peker på at den flate strukturen gjør det vanskelig å finne de ansvarlige og at det ikke er synlig hvor og av hvem beslutninger fattes. Dette blir i oppgaven relatert til skolens organisasjonsstruktur. Foreldrene peker også på at de opplever det som problematisk at lærerne er i dobbeltroller hvor de fungerer både som lærere og ledelse. Dette gjør det vanskelig å rette kritikk da det ikke finnes noen steder å rette systemkritikken.

Ut fra resultatene kan det se ut som om foreldrene er så fornøyde med barnas skolehverdag at dette veier opp for at de ikke er fornøyd med skolens

administrasjon, kommunikasjon, informasjon og evne til å ta imot kritikk. Dette bekreftes også i teksten foreldrene skriver med egne ord.

På bakgrunn av funnene i undersøkelsen kan det stilles spørsmål ved om driftsformen Steinerskolene har valgt er den mest velegnede for drift av skole. Eventuelt bør det vurderes å gi mer formell myndighet til Steinerskoleforbundet. I alle tilfeller bør Steinerskolen intensivere det arbeidet de allerede er i gang med, i form av kvalitetsplanen og arbeide med å utvikle en velfungerende organisasjonsstruktur som ivaretar foreldrenes behov for åpenhet, tydelighet, informasjon og kommunikasjon.

9. VIDERE FORSKNING

Jeg har i denne oppgaven undersøkt hvem som søker barna sine til Steinerskolen, hvilke motiver de har og hvor fornøyde de er. Som nevnt tidligere foreligger det lite forskning på temaet foreldre med barn i private skoler.

Hvor fornøyde er foreldre i Steinerskole er sammenlignet ved offentlig skole, eventuelt også sammenlignet med foreldre i andre private ville vært interessant. Det ville også vært interessant å undersøke om foreldrenes holdninger forandrer seg over tid.

Foreldrenes motiver vil til en viss grad gjenspeile foreldrenes forventninger, men jeg har ikke formulert spesifikke spørsmål verken om hvilke forventninger foreldrene har eller om deres forventninger har blitt innfridd. En undersøkelse som tar for seg foreldrenes forventninger når de søker seg til skolen for så å se om disse blir innfridd ville vært interessant.

Det ville også vært interessant å se på hvordan lærerne i Steinerskolen oppfatter kommunikasjon med foreldre, skolens organisasjonsstruktur og lignende. Spesielt med hensyn til om de oppfatter seg selv som i dobbeltroller slik foreldrene gjør.

En ny undersøkelse for å se om forholdene rundt Steinerskolenes evne til kommunikasjon, informasjon, åpenhet og evne til å takle kritikk har forbedret seg etter arbeidet Steinerskoleforbundet har satt i gang for å forbedre områdene ved hjelp av kvalitetsplanen og ombudsordningen ville vært meget interessant.

10. LITTERATURLISTE

- Bourdieu, P og Wacquant L. (1993). *Den kritiske ettertanke, Grunnlag for samfunnsanalyse*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Bourdieu, P. (2003). The Forms of Capital. I A.Halsey et al. (Red.) *Education, culture, economy, society* (6. utg., ss.46-58). Oxford: Oxford University Press.
- Bøhn, S. (2005) Steinerskolens mangler. *Dagbladet*, 21. juni, s. 27.
- Bøhn, S. (1998). *Steinerskolen- en introduksjon*. [Online]. Tilgjengelig fra: www.steinerskolen.no/padagogikk/introduksjon.pdf. [Lastet ned 14.august 2006].
- Bøhn, S. (1993). Steinerskolen- et markant pedagogisk alternativ. I Bøckman, P.W. (Red.) *Alternative skoler i Norge* (s. 86-132) Trondheim: Liberalt Forskningsinstitutt.
- Christophersen, K.A. (2006). *Databehandling og statistisk analyse med SPSS*. Oslo: Unipub.
- Dahlin, B. (2004). *A summary of the Swedish Waldorf School Education project*. [online]. Tilgjengelig fra: www.ecswe.org/material/Waldorf_School_Evaluation.pdf. [Lastet ned 24. april 2008].

- Damgren, J. (2002). *Foreldrars val av fristående skolor*. Malmø: Forskarutbildningen i pedagogikk.
- Edlund, B. (2005) Steinerpedagogikk og Steiner. *Dagbladet*, 29. juni, s. 34.
- Eide, J. (2005) Kaj Skagen og steinerskolen. *Dagbladet*, 2. september, s. 38.
- Ergo, T. og Holterman, S. (2005) Den beste skolen for meg *Dagbladet*, 23. juni, s. 14.
- Ergo, T. og Holtermann, S. (2005) Steinerskolen forsømmer barna. *Dagbladet*, 12. juni, s. 16
- Ergo, T. og Holtermann, S. (2005) Slik overlever Steinerskolen. *Dagbladet*, 12. juni, s. 16.
- Ergo, T. og Holtermann, S. (2005) Steinerskolen må tåle kritikken. *Dagbladet*, 16. juni, s. 16.
- Ergo, T. og Holtermann, S. (2005) Professor: En barnefiendtlig dom. *Dagbladet*, 18. juni, s. 14.
- Ergo, T. og Holtermann, S. (2005) Steinerskolen: En utrolig påstand. *Dagbladet*, 18. juni, s. 15.
- Ergo, T. og Holtermann, S. (2005) Steiner-lærere ut mot skolen - Foreldre blir ført bak lyset. *Dagbladet*, 24. juni, s. 20.

- Ergo, T. og Holtermann, S. (2005) Vi har blitt gjort til latter. Foreldre slår ring om Steinerskolen. *Dagbladet*, 30. Juni, s. 12.
- Eriksen, G. (2003) Upublisert masteroppgave, Sosiologisk institutt, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Frønes, I. (1997). Generasjoner, barndom og familier i etterkrigs-Norge. I Frønes, I., Heggen, K., Myklebust, J.O. (red): *Livsløp. Oppvekst generasjon og sosial endring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Frønes, I. (2004). Identitet, tegn og kultur- Om identitet i sosiologisk teoridannelse. *Sosiologi i dag* 34 (3), s. 27-53.
- Giddens, A. (1993). *Sociology*. (2. utg.). Cambridge: Polity Press.
- Gilje, N. og Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger*. (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Greenberg, J og Baron R. (2008). *Behavior in organizations*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Gullestad, M. (1997). Fra "lydig" til "finne seg selv". I Frønes, I., Heggen, K., Myklebust, J.O. (red). *Livsløp. Oppvekst generasjon og sosial endring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haakstad, H. (2005) Til foreldre som vurderer Steinerskolen likevel. Gå til kilden! *Dagbladet*, 28. juni, s. 27.

- Haareide, M. (2007) Bare to av ti foreldre svarte skolen. *Stavanger Aftenblad*, 24. mai, s. 36.
- Hansen, M.N. og Mastekaasa A. (2005). Utdanning, ulikhet og forandring. I Frønes I. og Kjølsvold L (Red.). *Det Norske Samfunn*. (5. utg. s. 69- 96) Oslo: Gyldendal.
- Hansen, M.N. og Engelstad F. (2005). Samfunnsklasser og klasseteorier. I Frønes I. og Kjølsvold L (Red.). *Det Norske Samfunn*. (5. utg. s. 154-181). Oslo: Gyldendal.
- Harstrøm, K. (2005) Steinerskolene- 3. Akt. *Dagbladet*, 11. september, s. 33.
- Hatch, M.J. (2001) *Organisasjonsteori; moderne, symbolske og postmoderne perspektiver*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Haukland, T. (2005) Slarv eller manglende gangsyn? *Dagbladet*, 30. september, s. 39.
- Helgesen, M. (2003). *Barns behov eller foreldrenes særinteresser, Foreldres motiv for å velge privat skole for sine barn*. Oslo: NIBR-rapport 2003:8
- Helland H. og Lauglo J. (2005). *Har frittstående grunnskoler økt segregeringen? Konsekvenser av ny lov om frittstående skoler- baselinerapport II: Elevsammensetningen*. Oslo: NIFU STEP- rapport 2/2005.
- Hellevik, O. (1997) *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. (5. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Hirschman, A. (1970). *Exit, Voice and Loyalty, Responses to Decline in Firms, Organizations and States*. Cambridge Massachusetts: Harvard University Press.

Hornstvedt, D. (2005) Tilstanden i Steinerskolene. *Dagbladet*, 19. juni, s. 33.

Jacobsen, D.I. (2002). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Jensberg, H. (1999) *Medborgerskap, de unge, og utdanningsfeltet* [online]. Tilgjengelig fra: www.sv.ntnu.no/iss/Heidi.Jensberg/htmldok/Medborgerskap.htm. [Lastet ned 30.mars 2008].

Johannessen, A. (2007). *Introduksjon til Spss (3.utg.)*. Oslo: Abstrakt forlag as.

Judd, C., Smith, R. & Kidder, L. (1991). *Research Methods in Social Relations*. Forth Worth: Harcourt Brace Jovanovich inc.

Jørgensen, T. (2006) *Nye definisjoner av utdanningsnivåer* [online]. Tilgjengelig fra: www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/art-2006-09-14-01.html. [Lastet ned 24.april 2008].

Kilander, R. (2007) *Steinerskoleforbundets kommentarer til forslaget til endringer i friskoleloven* [online]. Tilgjengelig fra: www.regjeringen.no/upload/kilde/kd/hdk/2006/0012/ddd/pdfv/303336-200605083_steinerskoleforbundet.pdf. [Lastet ned 3.september 2007].

Knudsen, K. (1992). Utdanning. I E. Øyen (Red.) *Sosiologi og Ulikhet*. (s. 135-148). Oslo: Universitetsforlaget.

Kolstrøm, F-E. (2005) Kaj Skagen og sekterisme. *Dagbladet*, 31. august, s. 25.

Kunnskapsdepartementet (2007a) *Privatskoler* [online]. Tilgjengelig fra:

www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/Grunnopplaring/Friskoler.html?id=434947. [Lastet ned 3. september 2007].

Kunnskapsdepartementet (2007b) *Om lov om endringer i friskolelova* (Ot.prp. nr. 37 2006/ 2007) [Online]. Tilgjengelig fra:

www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/otprp/2006-2007/Otprp-nr-37-2006-2007-/6.html?id=460524. [Lastet ned 3.september 2007].

Kunnskapsdepartementet (2003) *I første rekke, forsterket kvalitet i en grunnopplæring for alle*. (NOU 2003:16) [Online]. Tilgjengelig fra:

www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/NOUer/2003/NOU-2003-16.html?id=147077. [Lastet ned 3.mars 2008].

Lareau, A. (2003). Social-Class Differences in Family-School Relationships: The Importance of Cultural Capital. I A.H. Halsey et al. (red.), *Education, Culture, Economy, Society*. (6. utg., ss. 703-717). Oxford: Oxford University Press.

Lovdata (2007) *Stiftelsesloven* [online].Tilgjengelig fra: www.lovdata.no/all/tl-20010615-059-001.html#1. [Lastet ned 3.september 2007].

Marthinsen, A. (2005) *Hva er antroposofi?* [online]. Tilgjengelig fra:

www.antroposofi.no/antropo/antropo.htm. [Lastet ned 23.september 2005].

- Marstrander, E. (1996). *Menneske først! Steinerpedagogikk i Oslo 1926- 1996*. Oslo: Antropos.
- Melbye, H. (2005) Steinerskolen mobbet ikke. *Dagbladet*, 24. juni, s. 38.
- Nordahl, T. (2005) Mobbing på Steinerskolen. *Dagbladet*, 19. juni, s. 32.
- Nordli Hansen, M. (2005). Utdanning og ulikhet- valg, prestasjoner og sosiale settinger. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 46 (2), 133-158.
- Olsen, L. (2006) *Privatskoler høyt i kurs blant akademikere* LO Ugebrevet A4 [Online]. Tilgjengelig fra:
www.ugebreveta4.dk/smcms/Ugebrevet/10046/12389/12405/12416/Index.htm?ID=12416. [Lastet ned 10.april 2007]
- Pallant, J., (2005). *SPSS survival manual, a step by step guide to data analysis using SPSS version 12*. Berkshire: Open University Press.
- Prieur, A. & Sestoft C. (2006). *Pierre Bourdieu, En introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Richardson, J. (1986). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Connecticut: Greenwood Press.

- Ringheim, Bøhn og Blakseth (2006) *Kvalitetsplan, Minste felles multiplum, Største felles mål* [online]. Tilgjengelig fra:
www.steinerskolen.no/forbundet/kvalitet/2006-05-15_Kvalitetsplan.pdf.
[Lastet ned 5. mai 2008].
- Rosenlund, L. (1989). *Om smak og behag, En introduksjon til Pierre Bourdieus kultursosiologi*. Stavanger: Høgskolesenteret i Rogaland.
- Rudolf Steinerskolen i Vestfold (2006) *Steinerskolen i Vestfold, generell del* [Online]. Tilgjengelig fra:
www.vestfold.steinerskolen.no/index.php?option=com_content&task=view&id=50&Itemid=55. [Lastet ned 11.september 2006]
- Sandberg, K. (2005) Falne Steiner- engler. *Dagbladet*, 25. juni, s. 46.
- Schiøtz, C. (2005) Antroposofi som motkultur. *Dagbladet*, 3. juli, s. 30
- Seitzberg, S. (2007) Elevtal i Grunnskolen [online].Tilgjengelig fra:
www.uvm.dk/statistik/grunnskole/documents/Offentliggørelseafgrundskoletal_nyny.pdf. [Lastet ned 27.september 2007]
- Skagen, K. (2005) Steinerskoleepilog. *Dagbladet*, 1. oktober, s. 45.
- Skagen, K. (2005) Steinerskolen og de andre. *Dagbladet*, 26. august, s. 38.

Skahjem, C.S. (2005). *Sosial bakgrunn og rekruttering til private skoler. Har elever med høy sosial bakgrunn større sannsynlighet for å gå på private skoler enn elever med lav sosial bakgrunn?* Sosiologisk institutt, Universitetet i Oslo, Oslo.

Skolverket (2007) Etterfrågede mått – Grunnskolan [online]. *Skolverket*. Tilgjengelig fra: www.skolverket.se/sb/d/1636/a/8719. [Lastet ned 27.september 2007].

Solhjell, B.V. (2008) Ein solidarisk kunnskapsnasjon. *Samtiden*, 1- 2008.

Statistisk Sentralbyrå (2008) *Grunnskoleelevar og grunnskolar, etter eigarform. Skoleåra 1985/86 til 2007/08* [online].Tilgjengelig fra: www.ssb.no/emner/04/02/20/utgrs/tab-2008-04-28-03.html. [Lastet ned 28. april 2008].

Statistisk Sentralbyrå (2006) *Nøkkeltall 2005* [online]. Tilgjengelig fra: www.ssb.no/emner/05/01/10/inntekt/. [Lastet ned 24. Mars 2008].

Statistisk Sentralbyrå (2005) *Lønn*. [online]. Tilgjengelig fra: www.ssb.no/lonn/ [Lastet ned 7. Mai 2008].

Statistisk Sentralbyrå (2004) *Utdanning* [online].Tilgjengelig fra: www.ssb.no/utdanning_tema/. [Lastet ned 24. Mars 2008].

Steinerskolen i Bergen (2005) *Historikk og status* [online]. Tilgjengelig fra: www.bergen.steinerskolen.no/historie.php. [Lastet ned 22.september 2005].

Steinerskoleforbundet (2006) *Steinerskolenes ombudsordning* [online]. Tilgjengelig fra: www.steinerskolen.no/f_ombudsordning.htm. [Lastet ned 7. mai 2008].

Støren, A.L, Helland, H. og Grøgaard J. (2007) *Og hvem stod igjen..? Sluttrapport fra prosjektet Gjennomstrømning i videregående opplæring blant elever som startet i videregående opplæring i årene 1999- 2001*. Oslo: NIFU STEP- rapport 5/2007.

Sætre, A. (2004) *Far er blitt viktigere, men mor er fortsatt viktigst* [online].Tilgjengelig fra: www.ssb.no/vis/samfunnsspeilet/utg/200402/06/art-2004-04-29-01.html. [Lastet ned 24.mars 2008].

TEMO (1993). *Det fria skolvalet- en attitydundersökning blant foreldrar til barn i grundskolan*. Rapport T-7531. Malmö: TEMO AB, Univero Group

Waldorfpedagogik (2008) *Weltliste der waldorf- und rudolf- steiner- schulen* [Online]. Tilgjengelig fra: www.waldorfschule.info/upload/pdf/schulliste.pdf. [Lastet ned 20.april 2008].

Wikipedia (2008) Utdanning i Norge [online]. *Wikipedia*. Tilgjengelig fra: www.no.wikipedia.org/wiki/Utdanning. [Lastet ned 28.april 2008].

Østergaard Gamst, K. (2005) Til foreldre som vurderer Steinerskolen. *Dagbladet*, 24. juni, s. 38

Vedlegg:

- A) Informasjonsskrivet som ble sendt ut til skolene
- B) Spørreskjemaet

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i denne oppgaven er: 32.848

Vedlegg A: Informasjonsskrivet som ble sendt ut til skolene

Informasjon til alle foreldre/foresatte i Steinerskolene

På rådsmøtet høsten 2004, hvor alle Steinerskolene i Norge var representert, ble det vedtatt at det skulle gjennomføres en bred spørreundersøkelse blant foreldre og foresatte som har barn i Steinerskolene.

Mitt navn er Marthe Foss Rebnor, og jeg er masterstudent i sosiologi ved Universitetet i Oslo. Gjennom "Vitenskapsbutikken" ved UiO fikk jeg kontakt med Forbundet Steinerskolene i Norge og Steinerskolenes foreldreforbund.

Jeg har i samarbeid med begge forbundene og min veileder ved UiO utformet et spørreskjema som skal undersøke foreldres motiver for å velge Steinerskolen, hvordan deres erfaringer med Steinerskolen er og hvordan kommunikasjonen med skolen fungerer.

I tillegg til at resultatene fra undersøkelsen vil utgjøre grunnlaget for min masteroppgave er målet at resultatene også skal kunne brukes i kvalitetsutvikling både sentralt og av de enkelte Steinerskolene.

For å få vite mest mulig og for å få bredest mulig grunnlag håper jeg at flest mulig kan ta seg tid til å svare på spørreskjemaet

Det er her viktig å påpeke at selv om dette spørreskjemaet er ønsket både av Forbundet og foreldreforbundet er det jeg som vil behandle all informasjon og at jeg er både nøytral og uavhengig.

Undersøkelsene vil bli gjennomført ved hjelp av QuestBack (web basert leverandør av tilbakemelding og kommunikasjon). Ved prosjektslutt 01.05.06 vil e-post adresser som tilhører det enkelte spørreskjema bli slettet, slik at datamaterialet vil være anonymt.

Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

Om du er interessert i å delta i undersøkelsen kan du gå inn på

<http://foreldrene.com/skjema>, hvor du vil finne et "vindu" hvor du kan registrere e-post adressen din. Du vil så få tilsendt spørreskjemaet på e-post.

Jeg håper dere tar dere tid til å svare på spørreskjemaet og benytter muligheten til å få sagt deres mening. På forhånd tusen takk for hjelpen!

Med vennlig hilsen

Marthe Foss Rebnor

Johan Eide

Sekretær i Steinerskolenes Foreldreforbund

Kent Härström

Styreleder Forbundet Steinerskolene i Norge

Grunnen til at dette blir gjennomført pr.mail er fordi det er den mest effektive måten å gjøre det på, men om du ikke har e-post eller tilgang til internett kan du sende en sms (eller evt. ringe) meg på 97543108 for å få tilsendt spørreskjemaet i papirformat.

Vedlegg B: Spørreskjemaet

1) Hvem svarer på spørreskjemaet?

- Mor
 - Far
 - Mor og far sammen
 - Annen omsorgsperson
-

2) Din alder

- 20 år eller yngre
 - 21-30 år
 - 31-40 år
 - 41-50 år
 - 51-60 år
 - 61-70 år
 - 71 år eller eldre
-

3) Omsorg for barnet

- Foreldrene bor sammen
 - Delt foreldreomsorg
 - Aleneomsorg
 - Annet
-

4) Husstandens samlede inntekt

- Under 150.000
 - 151.000-300.000
 - 301.000-600.000
 - 601.000-1.000.000
 - 1.001.000-1.500.000
 - 1.501.000-2.000.000
 - Mer enn 2.000.000
-

5) Høyeste fullførte utdanning

- Ungdomsskole
 - Videregående skole
 - Høyskolenivå
 - Universitetsnivå, under 4 år
 - Universitetsnivå, over 4 år
-

6) Hvor gammelt var (hvis flere: det første) barnet når du søkte det inn på Steinerskolen?

- 0-2 år
 - 3-4 år
 - 5-6 år
 - 7 år eller eldre
-

7) Hvis du har flere barn i skolealder: Er samtlige elever ved Steinerskolen?

- Ja
 - Nei
-

8) Har ett eller flere av barna tidligere vært elev i offentlig skole?

- Ja
 Nei
-

Følgende kriterier må være oppfylt for at spørsmålet skal vises for respondenten:
Har ett eller flere av barna tidligere vært elev i offentlig skole? - Ja

9) Hvorfor valgte du å ta barnet ut fra den offentlige skolen?

- Vi var ikke fornøyd med skolens pedagogiske opplegg
 Barnet trivdes ikke eller ble mobbet
 Vi var ikke fornøyd med måten skolen ble drevet på
 Barnets utvikling var ikke tilfredsstillende
 Annet, spesifiser gjerne::
-

På en skala fra 1-6 der 1 er kjente ikke i det hele tatt og 6 er kjente godt

10) Hvor godt vil du si at du kjente Steinerskolen før barnet/ barna startet?

- 1 2 3 4 5 6
-

11) Hva vil du si er de viktigste grunnene til at du valgte Steinerskolen? (Kryss gjerne av ved flere alternativer)

- Ønske om et heterogent (forskjelligartet) miljø
 Barnet/ barnas behov (feks. for tilretteleggelse)
 Det kunstneriske aspektet ved undervisningen
 Misnøye med offentlig skole
 Forventninger om engasjerte lærere

- Verdigrunnet skolen står for
 - Skolens fysiske utrustning/ estetikk
 - Det pedagogiske opplegget
 - Forventninger om kontinuitet i lærerstaben
 - Forventninger om innflytelse i barnas skolehverdag
 - Annet, spesifiser gjerne:
-

12) Har andre foreldre i ditt sosiale nettverk, (som du IKKE har blitt kjent med gjennom Steinerskolen), barna sine på Steinerskoler?

- Ja
 - Nei
 - Vet ikke
-

13) Er det vanlig å diskutere skole, barnas skolehverdag, skolepolitikk o.l. i ditt nettverk?

- Ja
 - Nei
 - Vet ikke
-

14) Vurderer du nettverket med de andre foreldrene ved skolen som positivt?

- Ja
 - Nei
 - Vet ikke
 - Annet, spesifiser gjerne:
-

15) Inngår det å la barna gå på Steinerskole som en del av det du forstår med å være en god forelder?

- Ja
 - Nei
 - Vet ikke
-

På en skala fra 1 til 6 der 1 er lite tilfredsstillende og 6 er svært tilfredsstillende

16) Hvordan vil du vurdere følgende?

	1	2	3	4	5	6	Vet ikke
I hvor stor grad opplever du at du har innflytelse og får delta i barnas skolehverdag?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I hvor stor grad vil du si at du som forelder har god kontakt og dialog med barnet/ barnas lærere?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvor god kontakt vil du si at barnet/ barna har med sine lærere?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvor godt opplever du at barnet/ barna trives i skolemiljøet og sammen med medelever?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever lærernes faglige og pedagogiske	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

kompetanse?

Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever barnas læring?

Hvor tilfredsstillende vil du si at du opplever barnet/ barnas modning og utvikling generelt?

Sett kryss på en skala fra 1-6 hvor 1 er helt uenig og 6 er svært enig

17) Hvor enig er du i følgende utsagn?

1 2 3 4 5 6 Vet ikke

Skolens lærere og ledelse er gjennomgående åpne og lydhøre overfor innspill og kritikk

Skolen gir god informasjon om hvor spørsmål og kritikk skal rettes

Skolen gir tydelige og godt begrunnede tilbakemeldinger/ svar på spørsmål og kritikk

Dagbladet hadde i juni og juli i år en artikkelserie hvor det ble rettet kritikk mot Steinerskoler i Norge, bla. for å håndtere kritikk dårlig eller ikke ha kultur for kritikk.

18) Dersom du har lest noen av artiklene, hvor godt kjenner du deg igjen i kritikken som ble rettet? Kryss av fra 1-6 med 1 som kjenner meg ikke igjen og 6 som kjenner meg svært godt igjen

1 2 3 4 5 6

19) Hvilken Steinerskole går barnet/barna ditt/dine på?

- Velg alternativ -

20) Er det noe du ønsker å kommentere eller legge til?